

Per. 158

ΗΕΠΕΙΡΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ Α'

ΤΕΥΧΟΣ 2

ΙΟΥΛΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1978

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1940

ΕΔΡΑ: Δήμ. Στρατηγού Καλλάρη, 2, Θεσσαλονίκη,

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Πολιόδυτος: Γεώργιος Μαζαράς, Δικαιούχος
Α' Αποτελεσματούχος: Φώτιος Πέτσας, υπουργός Περιβολίου
Β' Αποτελεσματούχος: Έπικανάντας Βαζαράς, Δικαιούχος
Γεν. Γραμματείς: Θεοφίλος Βαζαράς, Δικαιούχος
Ταμίας: Απόστολος Νικολαΐδης, Δικαιούχος
Έργος Υπελέτων: Ελένης Τσικλέτη, υπουργός Περιβολίου
Έργος Αλληλεγγύης: Άλεξάνδρα Τσικλέτη, Δικαιούχος
Έργος Φροντιστήριού: Ειρήνης Τύλης, Δικαιούχος
Έργος Νεολαίας: Βασιλείας Γιάντη, Δικαιούχος

ΗΠΕΙΡΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

EPIRUS

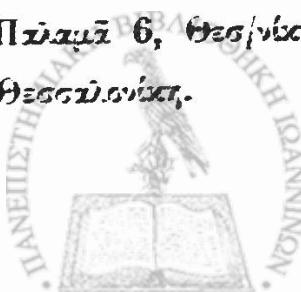
A PERIODICAL PUBLISHED BY
THE EPIROTIC SOCIETY OF THESSALONIKI
2, Stratigou Kallari Street,
Thessaloniki, Greece

Χειρόγραφη γράμματα, χάρτινα δημοσιεύματα, γράμματα γείτονών, βιβλία, περιλακά γράμματα, κ.π. θυμητήρια: Περιοδικό «Ηπειρος», Γραφεῖο «Ηπειρωτικής Εστίας Θεσσαλονίκης», άδρα Στρατηγού Καλλάρη 2, Θεσσαλονίκη.

Χειρόγραφα έγγραφα: «Ηπειρωτική Εστία Θεσσαλονίκης», άδρα Στρατηγού Καλλάρη 2, Θεσσαλονίκη.

Συλλογή, έτοισα, έπωτερων δεκτ.,	100
Νομικά πρόσωπα, Όργανων κ.π. δεκτ.,	200
Κοινότητες, Συγκείτες κ.π. δεκτ.,	200
Συλλογή, έτοισα, έπωτερων δεκτ.,	6
Ταχή, τεύχος δεκτ.,	50

Έπιπλα: Τηλ.: Φώτιος Μ. Πέτσας, άδρα Γρηγορίου, Πλάκα 6, Θεσσαλονίκη.
Τηλογράφεις: Άλεξάνδρα Αλεξανδρή, άδρα Βαζ. Συρίας 38, Θεσσαλονίκη.

ΗΠΕΙΡΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ Α'

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1978

ΤΕΥΧΟΣ 2

‘Από τη Θεσσαλονίκη...

Μὲ τὸ πρῶτο τεῦχος μας χαιρετίσαμε πρῶτα τὴν μάννα γῇ τῆς ἐνιαίας Ἡπείρου. Ξέρουμε τώρα δτὶ ἡ φωνή μας ἔφθασε στὰ βουνά, στοὺς κάμπους καὶ στ' ἀκρογιάλια τῆς ἐλεύθερης Ἡπείρου. Μᾶς ἀνταπέδωσε τὸ χαιρετισμό της μὲ τὸν τρόπο της. ‘Απὸ τὴν Βόρειο Ἡπειρο «οὗτε φωνὴ οὔτε λαλιά!»! Δὲν ξέρουμε ἂν ἔκει ἀκούστηκε ἡ φωνή μας ἀπὸ τοὺς ζωντανούς. ‘Αλλὰ εἴμαστε βέβαιοι δτὶ τὴν ἄκουσταν οἱ πατρικοὶ Θεοὶ καὶ οἱ τάφοι τῶν προγόνων. Τὴν ἄκοῦν οἱ νεκροί μας, ἂν ἐμποδίζονται οἱ ζωντανοί. Αὐτοὺς τοὺς νεκρούς μας θυμούμαστε πάλι αὐτὲς τὶς ἡμέρες ποὺ ἐτοιμάζεται τὸ δεύτερο τεῦχος μας. Εἶναι μέρες ποὺ γιορτάζουμε τὴν ἐπέτειο τοῦ ΟΧΙ, τὴν ἐπέτειο τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κορυτσᾶς, τοῦ Ἀργυροκάστρου, τῆς Χειμάρρας. Αὐτὲς τὶς μέρες θυμούμαστε καὶ τοὺς νεκρούς μαζὶ μὲ τοὺς ζωντανούς ἀδελφούς μας ποὺ ἀφήσαμε ἔκει. Καὶ τιμοῦμε τὴν μνήμη τους. Θὰ μείνη αἰώνια!

Μαζὶ μὲ τὴν Ἐθνική μας Ἕγεσία οἱ ταγοὶ τῆς Ἡπείρου καὶ τῶν Ἡπειρωτῶν τῆς διασπορᾶς μὲ ἀγάπη χαιρέτησαν τὴν ἔκδοσή μας καὶ τοὺς εὐχαριστοῦμε. ‘Ακούσαμε καὶ ἀπὸ τοὺς Ἡπειρῶτες τῆς πατρίδας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ πολλὰ καλὰ ἔως καὶ ἐνθουσιώδη λόγια. Πολλοὶ δὲν σταμάτησαν μόνον σὲ λόγια. Τοὺς εὐχαριστοῦμε ὅλους γιὰ ὅλα.

‘Ο τύπος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὁ ἡπειρωτικὸς τύπος ἀνταπέδωσε τὸ χαιρετισμό μας καὶ ἔδωκε δημοσιότητα στὴν ἔκδοση τοῦ πρώτου τεύχους μας. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν ἀγάπη τους. Θὰ σταθοῦμε σὰν συνεργάτες πλάι τοῦ Σπειρούδης. Τὴν ἐπιδίωξη κοινῶν σκοπῶν.

Είχαμε δυσκολίες στὴ διεκπεραίωση τοῦ πρώτου τεύχους. Δὲν ἔφθισε ποτὲ τὸ περιοδικό μας σὲ κάθε ἡπειρωτικὴ γωνιά, ὥπως προγραμματίσθη. Ο εργαστής

λοντισμός, οί περιωρισμένοι πόροι, οί διακοπὲς τοῦ Πάσχα καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ καλοκαιριοῦ, οί σεισμοὶ πρὸ παντὸς τῆς Θεσσαλονίκης μᾶς βρῆκαν πάνω στὴν πρώτη ἔξόρμησή μας. Ἡ κυκλοφορία τοῦ περιοδικοῦ ζημιώθηκε. Δὲν εἶναι ὅτι ζημιώσαμε ἀπὸ τὸ περιοδικὸ οἰκονομικά. Αὐτὸς εἶναι τὸ λιγότερο. Ἀλλὰ μαζὶ μὲ κάθε σπιτικὸ τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Θεσσαλονίκης, μαζὶ μὲ κάθε νοικοκυριὸ καὶ γραφεῖο καὶ κατάστημα ἡ πειρωτικὸ στὴν πόλη, ποὺ ἔχομε δεύτερη πατρίδα μας, καὶ ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἐστία» μας στὴν ὁδὸ Καλλάρη 2, στὴν παραλία τῆς Θεσσαλονίκης, ἔπαθε ζημιὲς καὶ ἔγινε ἀπρόσιτη γιὰ μῆνες.

Στὸ μεταξὺ οἱ πληγὲς τῆς «Ἐστίας» μας θεραπεύθηκαν, τὰ Γραφεῖα λειτουργοῦν καὶ πάλι, τὸ Ἐντευκτήριο συχνάζεται ὅπως πρὶν ἀπὸ τοὺς συμπατριῶτες καὶ τὴ νεολαία μας, καὶ τὸ περιοδικό μας ξαναβρῆκε τὴ στέγη του. Θὰ προσπαθήσουμε νὰ ξανακερδίσουμε τὰ χαμένα ἀπὸ τὴν πολύμηνη περιπέτεια τῶν σεισμῶν. Ἄς μᾶς συγχωρεθῆ, ἀν δὲν ἀνταποκριθῆκαμε στὶς προσδοκίες ὅλων. Ξέρομε ὅτι ἀφῆσαμε ἀναπάντητες προφορικὲς ζητήσεις, τηλεφωνήματα ἡ γράμματα γιὰ τὴν ἀποστολὴ τοῦ τεύχους. Ζητήθηκε τὸ περιοδικὸ ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἔξωτερικὸ καὶ δὲν μπορέσαμε νὰ τὸ στείλωμε στὸν καιρὸ του. Ἀλλὰ μποροῦμε νὰ συνοδεύσουμε τοῦτο τὸ δεύτερο ἥ καὶ τὸ τρίτο τεῦχος μας μὲ ἀντίτυπα καὶ τῶν προηγουμένων, ἀν μᾶς ζητηθῆ. Εὐτυχῶς ἔγινε πρόβλεψη νὰ ὑπάρξουν ἀρκετά.

Συνεχίζουμε τὴν ἔκδοση στὴν ἴδια γραμμὴ τοῦ πρώτου τεύχους. Συνοψίζοντας τὶς προγραμματικές μας ὑποσχέσεις ἐπαναλαμβάνουμε: δὲν μποροῦμε νὰ εἴμεθα ὅργανο εἰδικῶν ἐρευνῶν· θὰ πληροφοροῦμε ὑπεύθυνα μὲ βάση τὰ ἀποτελέσματα τῆς πιὸ πρόσφατης ἐρευνας σὲ κάθε τομέα. Θὰ συνεχίσουμε τὴ δημοσίευση ἄγνωστων ντοκουμέντων.

Οἱ συνεργάτες μας δὲν μποροῦν νὰ ἐλπίζουν ἀπὸ μᾶς ἄλλο ἀπὸ τὴν τιμὴ καὶ τὴν κοινὴ ἀναγνώριση ὅτι ἀπὸ τὶς σελίδες μας προσφέρουν στὴν ὄλική, ἡθικὴ καὶ πνευματικὴ πρόοδο τῆς ἑνιαίας Ἡπείρου καὶ τῶν ἀπανταχοῦ Ἡπειρωτῶν. Εὐχαριστοῦμε ὅλους ὅσοι ἀνταποκριθῆκαν στὴν ἔκκλησή μας καὶ προσδοκοῦμε σταθερὴ συμπαράσταση.

ἡ «Ἡπειρος»

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

· Αθήνα, 6 Μαΐου 1978

· ΑΞΙΩΤΙΜΕ Αύριε Μιχαήλ,

Εύχαριστώ θερμά γιά τήν προσφορά τοῦ λου
τεύχους τῆς περιοδικῆς ἐκδόσεως τῆς "Ηπειρω-
τικῆς ·Εστίας Θεσσαλονίκης ""ΗΠΕΙΡΟΣ".

ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΑΡΧΗΓΟΣ

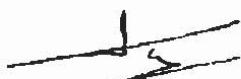

· Αθήνα, 9 Μαΐου 1978

Κύριε Πρόεδρε

"Ελαβον τὴν κερδοδικὴν ἐκδοσιν τῆς 'Ηπειρωτικῆς' Εστίας
Θεσσαλονίκης"ΗΠΕΙΡΟΣ" (τεύχος I) καν σᾶς εύχαριστῶ θεριῶς.

Mε τιμήμενων

· Αγαμέμνων Γκράτζιος
· Αυτοστράτηγος

'Αριθμ.Πρωτ.δξς

'Ιανουαρίου 4 Μαΐου 1978

Πρός

Το Διοικητικό Συμβούλιο
της 'Απειρωτικής, Αστίας Θεσσαλονίκης,
Καλλάδη 2
Θεσσαλονίκη

'Αξιότιμοι Εύροι,

Σᾶς εύχαριστῶ θεομή γιά τὴν τιμητική ἀποσταλή τοῦ ποώτου τεύχους τοῦ περιοδικοῦ "Ἅπειρος" πού εἶχατε τὴν καλωσύνη νῦν μοῦ στείλετε. Όφείλω νά σᾶς συγχαρῶ πρῶτα γιά τὴν ὁραία πρωτοβουλία πού πήρατε καί ιδιαίτερα γιά τὴν ἐπιμελημένη ἔκδοση μέ τὴν ποικίλη ὄλη. Χάρηκα ιδιαίτερα τὸ γεγονός ὃτι βρέθηκαν ἴκανοι συνεργάτες, πράγμα πού τὸ θεωρῶ ιδιαίτερα διπαραίτητο γιά τὴν ἐπιβίωση τοῦ περιοδικοῦ. Γιατί στὴν 'Ελλάδα ἀρχίζουν πολλοί κάτι, ἀλλὰ ὕστερα ἀπό λίγο καιρό, ἰδγαν ἐλλείψεως ἀνθρώπινου δυναμικοῦ, ἀφυπνατώνονται ὅλες οἱ ὥραῖες προσπάθειες. Μέν νομίζω δημοσίου αὐτὸς μπορεῖ νά συμβεῖ μέ ἔνα τόσο ζωντανό σύλλογο ὅπως οἱ 'Απειρωτες τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ όποιοι διακρίνονται γιά τὸ δυνατό τους καί τὴν πρωτυποτοποίηση τῶν στόχων πού ἐπιλέγουν.

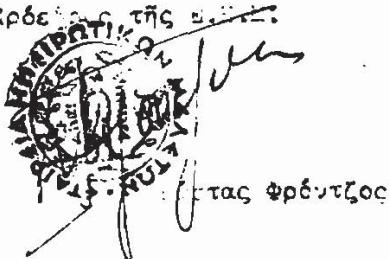
Καί πάλι δεχθῆτε τίς προσωπικές μου εὐνές, καί τὰ συγχαρητήρια καί τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς 'Επαρχίας.

Λέ τιμή

'Ανακοίνωση

'Ε Πρός τῆς Α.Δ.Π.

κ. ὡτίου Πέτσαν
Γρηγορίου Παλαμᾶ 6
Θεσσαλονίκη

Η ΛΙΜΝΗ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

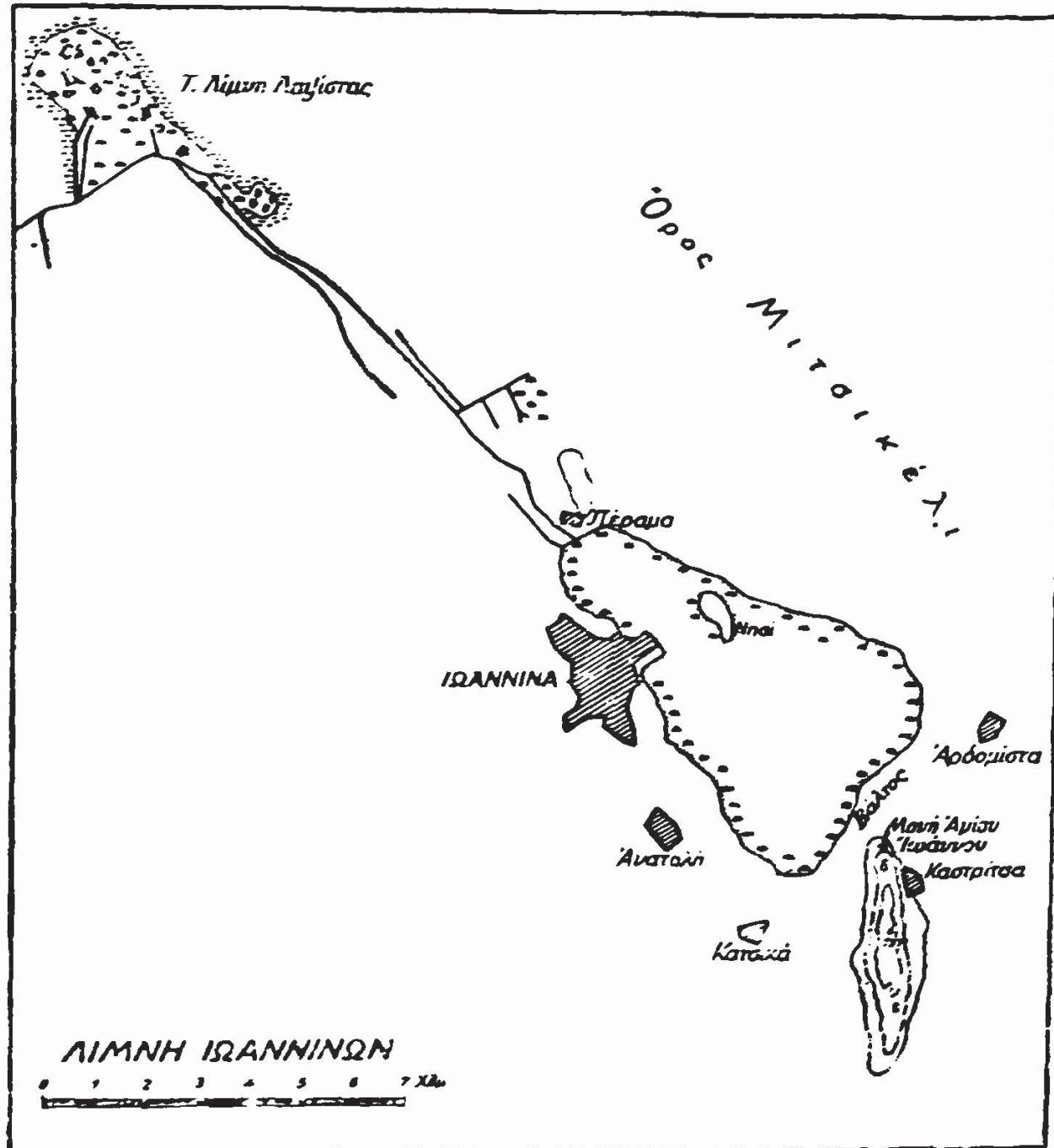
τοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Γκανιάτσα

Η θρυλική λίμνη τῶν Ἰωαννίνων, ἡ ὁποία λέγεται καὶ Παμβώτις καὶ χαρίζει δμορφιὰ καὶ χάρη εἰς τὴν παρακείμενη πόλη καὶ εἶναι χορηγήτρια πλείστων ὅσων ἀγαθῶν, ἐνδιαφέρει τόσο ἀπὸ φυσικογεωγραφικῆς, γεωϊστορικῆς καὶ δρολογικῆς ἀπόψεως. ὅσο καὶ ἀπὸ εἰδικότερης τοιαύτης ως πρὸς τὸν φυτικὸν καὶ ζωϊκό της κόσμῳ. Διὰ τοῦτο καὶ θὺ προσπαθήσουμε νὰ δώσουμε μία συνοπτικὴ εἰκόνα τῶν φυσικογεωγραφικῶν, γεωϊστορικῶν καὶ ὑδρολογικῶν-λιμνολογικῶν της στοιχείων, καθὼς καὶ τῆς βλαστήσεως, τῆς χλωρίδας καὶ τῆς πανίδας αὐτῆς, ὅσο τοῦτο εἶναι δυνατὸν μέσα εἰς τὰ πλαίσια ἐνὸς ἐκλαϊκευτικοῦ ἄρθρου.

Φυσικογεωγραφία, Γεωϊστορία, Υδρολογία. Η Παμβώτις εὑρίσκεται εἰς 470 μ.ν.ἐ.θ. ἐπὶ τῆς μεγάλης καὶ ἐπιμήκους καὶ ἀπὸ ἀσβεστολιθικοὺς λόφους περιβαλλομένης καρστικῆς λεκάνης τῶν Ἰωαννίνων (μήκους 30 καὶ πλάτους 25 χιλιομέτρων), τῆς ὁποίας καὶ καταλαμβάνει ἔνα τμῆμα. Τὸ μῆκος τῆς λίμνης εἶναι 11 καὶ τὸ πλάτος 5 χιλιόμετρα εἰς τὸ νότιο ἄκρο καὶ περὶ τὸ 1,6 περίπου χιλιόμετρο παρὰ τὴν πόλη, καταλαμβάνουσα οὕτω τὴν προτελευταία θέση ως πρὸς τὸ μέγεθος μετοξὺ τῶν 14 λιμνῶν τῆς Ἐλλάδος, διότι ἡ ἐπιφάνειά της ἀνέρχεται εἰς 22,8 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα. Η ἔκταση τῆς λίμνης φαίνεται νὰ ἥτο μεγαλύτερη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, διότι τότε, κατὰ τὸν Leake, ἐπεξετείνετο μέχρι τοῦ βορείου ἄκρου τοῦ λόφου Καστρίτσας, ὅπου εἰσέδυαν τὰ ὕδατα εἰς περισσοτέρας μικρὰς καταβόθρας (χωνεῦτρες), ἐνῶ κατὰ τὸν σύγχρονο χάρτη (βλ. χάρτη) ἡ ὅχθη τῆς λίμνης εὑρίσκεται εἰς ἀπόσταση 500 περίπου μέτρων ἀπὸ τὸ ἄκρο Καστρίτσας. Ἐπίσης ὁ Philipson παρετήρησε τὸ 1893 ὅτι ἡ λίμνη περιέβρεχε ἀπ' εὐθείας τὸ βόρειο ἄκρο τῆς ἀκρώρειας τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ λόφου Καστρίτσας. Κατὰ τὴν σχετικὴ βιβλιογραφία, ἡ λίμνη ἥτο κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ σήμερα καὶ κατελάμβανε δλόκληρη σχεδὸν τὴν ἔκταση τῆς λεκάνης Ἰωαννίνων. Ἀπὸ τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα δὲν ὑπάρχει καμία πληροφορία περὶ τῆς ἐν λόγῳ λίμνης καὶ μόλις περὶ τὸ τέλος τῆς ἀρχαιότητος μνημονεύεται μία λίμνη ως Παμβώτις εἰς τὴν Κεντρικὴ Ἡπειρο. Κατὰ τῆς ἐνδεχομένης αὐτῆς ἐκδοχῆς, συνηγορεῖ ὁ πλοῦτος ὑδροβίων ζώων, τὰ ὁποῖα δὲν θὺ ὑπῆρχον, ἐάν λίμνη εἴχε σχηματισθῆ εἰς πρόσφατη ἐποχή. Κατὰ τὸν Dollus ἐξ ἄλλου, ἡ πανίς τῶν μαλακίων τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων εἶναι ὅμοια μὲ ἐκείνῃ τῶν λιμνῶν τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ μὲ ἴδιαζούσας ποικιλίας, γεγονός ποὺ ἀποτελεῖ καὶ ἔνδειξη μακροτέρας διαρκείας ἀπομονώσεως τῆς λίμνης. Η Παμβώτις ὑπολογίζεται ὅτι ἐσχηματίσθη ἀρχικὰ κατὰ τὴν Μέση ἔως Ἀνώτερη Μειόκαινο ἔως Πλειόκαινο περίοδο τοῦ Καινοζωϊκοῦ Αἰῶνος, ἦτοι πρὸ 15 περίπου ἑκατομμυρίων ἑτῶν. Κατὰ τὴν ἐκδοθεῖσα τὸ 1966 μελέτη ὑπὸ μικτοῦ συνεργείου

γεωλόγων τοῦ Ἰνστιτούτου Γεωλογίας και Ἐρευνῶν Ὑπεδάφους τῆς Ἑλλάδος και τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα Ἀποστολῆς τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Πετρελαιών, περὶ τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς τῆς ἱεκάνης Ἰωαννίνων, δὲν ὑπῆρχε ἡ κοινότης τῆς ἱεκάνης αὐτῆς εἰς τὴν συνεπείᾳ πτυχώσεως τῶν γεωλογικῶν στρωμάτων ἀναδιθεῖσα ξηρά και δροσειρά τῆς Ἡπείρου κατά τὴν Παιδιογενή ἐποχὴ τοῦ Καινοζωϊκοῦ Αἰώνος (περίοδος Ἀιγαϊκῶν πτυχώσεων πρὸ 77 ἑκατομμυρίων ἔτῶν) και ἐν μέρει ἀκόμη βραδύτερα. Ἡ κοινότης αὐτὴ ἤνοιξε βραδύτερα,

διόπι, συγχρόνως και κατόπιν ἀνυψώσεως τῆς ξηρᾶς, συνέβησαν μεγάλαι διαρρήξεις τῶν πετρωμάτων κατά μῆκος μεγάλων ἐπιμήκων και πολὺ βαθέων ρηγμάτων, διευθυνομένων παραλήλως ἢ καθέτως πρὸς τὴν διεύθυνση τῶν δρέων.

Τοιουτορόπως τὸ ἔδαφος ἔχωρίσθη εἰς τεκτονικὰ τεμάχια ἐκ τῶν ὅποιων πολλὰ κατῆλθον ἐν σχέσει πρὸς τὰ παραπλεύρως αὐτῶν καὶ ἐδημιουργήθηκαν μεγάλα, σχεδὸν ἐλλειψοειδῆ κοιλώματα, τὰ ὅποια ἐπληρώθησαν μὲ γλυκὸ νερό, ὥστε νὰ σχηματισθοῦν λίμναι. ὅπως εἰς τὴν προκειμένη περίπτωση τῆς λεκάνης τῶν Ἰωαννίνων μετὰ τῶν λιμνῶν αὐτῆς (Ἰωαννίνων, Λαψίστας). Τὰ μεγάλα ρήγματα τοῦ ἔδαφους καὶ αἱ βυθίσεις τῶν τεμαχίων ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ Μιτσικέλι, ἀνατολικῶς τῆς λεκάνης¹.

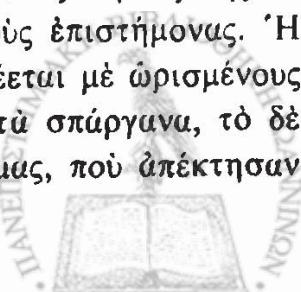
Απὸ τὶς ὁμορφιὲς τῆς Αίμνης τῶν Ἰωαννίνων

Ἡ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων ἀποτελεῖ γεωλογικῶς μίαν πόλην, διότι εύρισκεται εἰς τὸ μέσον ἀσβεστολιθικῶν ὑψωμάτων καὶ τὰ συρρέοντα εἰς αὐτὴν ὕδατα ἔξερχονται, ὅσα δὲν λιμνάζουν, ὅχι διὰ ἐπιφανειακῆς ροής, ἀλλὰ διὰ κα-

1. Παρά τὸ πλήθος τῶν ρηγμάτων καὶ τῶν μεταπτώσεων πέριξ τῆς λεκάνης τῶν Ἰωαννίνων, ἡ σεισμικότης παρουσιάζεται, εὐτυχῶς, περιωρισμένη. Υπάρχουν βέβαια σεισμικά κέντρα, ίδιας ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς ἀπὸ τὸ Τεπελένι μέχρι τὰ Ἰωάννινα, ἀλλὰ οἱ μέχρι σήμερα σημειωθέντες σεισμοὶ ήσαν τοπικοὶ ἔως μικροὶ καὶ γενικά μικροῦ βάθους, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐκεῖνο ποὺ συμβινεῖ πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἰονίου Πελάγους.

ταβιθρῶν καὶ ὑπογείων ὑγιῶν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τοῦ ἔδάφους. Μερικαὶ ἀπὸ τὰς καταβόθρας (χωνεῦτρες) εἶναι πολὺ γνωσταί, ὅπως ἐκεῖναι ποὺ εύρισκονται εἰς τὸ νότιο ὄκρο τῆς λίμνης καὶ ἐπὶ τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ λόφου Καστρίτσας, μὲ τὴν κυριώτερη ἀπὸ αὐτὰς τὴν τῆς Βοϊνίκοβας, διὰ τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα ἀπορρέουν ὑπογείως πρὸς τὸν ποταμὸ Λοῦρο. Ἐπίσης, εἰς τὸ βορειοδυτικὸ ὄκρο τῆς πεδιάδος Ἰωαννίνων, ὅπου εύρισκετο ἄλλοτε ἡ ἀποξηρανθεῖσα λίμνη Λαψίστας, ὑπάρχει μία μεγάλη καταβόθρα ἐπὶ τῶν ἀσβεστολιθικῶν λόφων. Ἡ Παμβώτις ἔχωρίζετο ἀπὸ τὴν ἄλλοτε λίμνη Λαψίστας ὑπὸ ἐλώδους-τυρφώδους ἐκτύσεως, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ συνεδέετο μὲ διώρυγα. "Οταν ἡ στάθμη τῶν ὕδάτων ἦτο ὑψηλή, τότε αἱ δύο λίμναι ἤνοιντο. Τὰ ὕδατα τῆς λίμνης Ἰωαννίνων, μεταφερόμενα ἀπὸ τὸ βόρειο αὐτῆς ὄκρο εἰς τὸ βορειοδυτικὸ ὄκρο, ὅπου ὑπῆρχε ἡ λίμνη Λαψίστης (βλ. χάρτη), ἔξαφανίζονται ἐντὸς τῆς μεγάλης καταβόθρας, διὰ νὺ ἐπανεμφανισθοῦν εἰς τὴν περὶ τὰ 5 χιλιόμετρα ἀπέχουσα κωμόπολη Κληματιά (Βελτίστα) καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διὰ τοῦ ὁμωνύμου ποταμίσκου χύνονται εἰς τὸν ποταμὸ Θύαμι (Καλαμᾶ). Μὲ τὰ ἐκτελεσθέντα ἥδη ἔργα διὰ τὴν ἀποξήρανση τῆς λίμνης Λαψίστης καὶ τὴν ἀπόδοση τοῦ ἔδάφους εἰς τὴν γεωργικὴ καλλιέργεια (δίκτυο καναλίων, κατασκευὴ σήραγγος 5 χιλιομέτρων διὰ μέσου ἀσβεστολιθικῶν λόφων μέχρι Βελτίστας), τὸ τοπίο ἡλλαξε δψη.

Τὸ βάθος τῆς Παμβώτιδος κυμαίνεται μεταξὺ 4-5 μέτρων μὲ ἔνα μέγιστο βάθος ἀπὸ 11 μέτρα μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῶν κλιτύων τοῦ Μιτσικελίου ὅρους. Κατὰ ταῦτα ἡ λίμνη εἶναι μία ἀβιθῆς ἐπίκλισις τῆς πεδιάδος, σχηματισθεῖσα ἀπὸ ὑπερπλημμύριση τῶν πέριξ καταρρεόντων εἰς αὐτὴν διμερίων ὕδάτων καὶ τροφοδοτούμενη ὑπὸ τριῶν κυρίως πηγῶν (Κρύας, Σεντενίκου, Κρυονερίου), ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πηγὴ Κρυονερίου (Ντραμπάτοβας) εύρισκεται κάτω ἀπὸ ἐπικρεμάμενο βράχο καὶ εἰς τὸ ὑψος τῆς στάθμης τῆς λίμνης, ὅπου ἀναβλύζει ἄφθονο καὶ δροσερὸ νερό. Ἡ ἔκταση τῆς λίμνης ἔξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐναλλάσσουσα διοχετευτικὴ ἴκανότητα τῶν καταβόθρων καὶ ἄλλων σημείων κατεισδύσεως. Τὰ νερὰ τῆς Παμβώτιδος εἶναι ρυπαροπράσινης χροιᾶς καὶ κάκοσμα, ἵσως ἔνεκα τῆς ἀποσυντεθείσης ὑδροχαροῦς βλαστήσεως, ἡ ὁποία εἶναι ἀφθονη καὶ τῆς ὁποίας παχύ στρῶμα καλύπτει τὸν πυθμένα, ἵσως ἔνεκα τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς μεγάλης ποικιλομορφίας μικροφυτικῶν καὶ ἄλλων μικροοργανισμῶν (πλαγκτόν). Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δργανισμῶν αὐτῶν, θὰ ἡτο δυνατὸν νὺ ὑπαχθῆ ἡ ἰχθυοτρόφος Παμβώτις εἰς τὴν κατηγορία τῶν εὐτρόφων λιμνῶν. Ἐνδεικτικὸ τῆς εὐτροφίας τῆς λίμνης (εὐνοϊκαὶ φυσικαὶ καὶ χημικαὶ συνθῆκαι, πλούσιο πλαγκτό) εἶναι ἡ θολότης τῶν ὕδάτων, καθὼς καὶ μερικοὶ δεῖκται φυτῶν. Ἡ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων, ὅπως γενικά καὶ αἱ ἄλλαι λίμναι τῆς Ἑλλάδος, εἶναι ἀνεπαρκέστατα γνωστὴ ἀπὸ λιμνολογικῆς ἀπόψεως (φυσικαί, χημικαί, πετρογραφικαὶ συνθῆκαι, σύστασις πλαγκτοῦ κλπ.) καὶ δοῦ γνωρίζουμε διὰ μερικάς λίμνας τῆς Β. Ἑλλάδος, αὐτὸ τὸ διφείλουμε εἰς ξένους τὸ πλείστον εἰδικούς ἐπιστήμονας. Ἡ ὑδροβιολογία εἰς τὴν χώραν μας, ἡ ὁποία σημειωτέον συνδέεται μὲ ὥρισμένους κλάδους τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, εύρισκεται δυστυχῶς εἰς τὰ σπάργανα, τὸ δὲ ἐπιστημονικὸ ἔργο τῶν αὐτοποκαλουμένων ὑδροβιολόγων μας, ποὺ ἀπέκτησαν

δῆθεν τὴν σχετικὴ εἰδικότητα εἰς τὸ ἐξωτερικὸ κατόπιν ὀλιγόχρονης ἐπιμορφώσεως, εἶναι ἀσήμαντο, ἂν ὅχι καὶ ἀνύπαρκτο. Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν χώρα μας καὶ τὰς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις του εἰς τὸ περιβάλλον καὶ τοὺς ζωντανοὺς δργανισμούς, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἐνδιαφέρει καὶ ἡ σημερινὴ κατάσταση τοῦ οἰκοσυστήματος τῆς Παμβώτιδος, ἢτοι τοῦ ὑγροτόπου ώς βιοτόπου καὶ τῶν ζωντανῶν δργανισμῶν, φυτῶν καὶ ζώων, καὶ ἀποτελοῦν μία ἀδιάσπαστη ἐνότητα. Ἡ διοχέτευση εἰς τὴν λίμνη τῶν ρυπαντικῶν, μολυσματικῶν καὶ τοξικῶν οίκιστικῶν καὶ βιοτεχνικῶν ἀποβλήτων καὶ λυμάτων, πρέπει νὰ ἔχῃ ἐξασκήσει δυσμενῇ ἐπίδραση καὶ διαταραχῇ τῆς ισορροπίας τῶν παραγόντων τοῦ οἰκοσυστήματος, ἂν ὅχι καὶ καταστρεπτικῇ ἐπίδραση, διὰ τοῦτο δὲ καὶ θὰ ἐνδιέφερε νὰ μελετηθῇ ἡ κατάσταση τῆς λίμνης εἰς τὴν ὁποία εὑρίσκεται σήμερα.

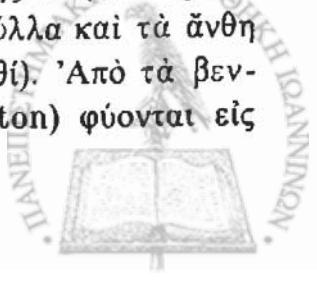
Χλωρίς καὶ Βλάστησις. Ἡ χλωρίς καὶ ἡ βλάστησις τῆς λίμνης τῶν Ίωαννίνων ἡτο μέχρι πρὸ δλίγων ἐτῶν ἐλλιπέστατα γνωστή, ἡ σχεδὸν ἀγνωστη ώς πρὸς τοὺς κατώτερους φυτικοὺς δργανισμούς, διότι οἱ διάφοροι καὶ τὰ καιροὺς ἐρευνηταὶ ἐνδιεφέροντο ἀνέκαθεν διὰ τὴν χερσαία χλωρίδα τῆς Ἑλλάδος, λόγῳ τοῦ μεγάλου πλούτου της εἰς φυτικὰ εἶδη καὶ ἐνδημισμοὺς δσο καμίᾳ ἄλλῃ χώρα τῆς Εὐρώπης, μὲ ἔξαιρεση μόνον τὴν Ἰβηρικὴ Χερσόνησο. Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος ποὺ ἔχει ἡ ἐρευνα τῆς ὑδροβίου καὶ ἑλοβίου χλωρίδος, ἡ γνώση ὡρισμένων ὑδροχαρῶν φυτῶν, ὅπου ὡτοκοῦν τὰ ψάρια, εἶναι καὶ πρακτικῶς ἐνδιαφέρουσα, ἐνῶ ἡ ἐρευνα τῆς δομῆς τῶν ὑδροβίων καὶ ἑλοβίων φυτοκοινωνιῶν ἔχει ὅχι μόνον ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ πρακτικὸ διὰ τὴν ἀξιοποίηση τῶν ἐλωδῶν ἐκτάσεων. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἔχει ἡ ἐρευνα τῆς ποιοτικῆς καὶ ποσοτικῆς συνθέσεως τοῦ μικροφυτοπλαγκτοῦ (μικροχλωρίδος) τῆς Παμβώτιδος, τὸ ὄποιον ἀποτελεῖται ἀπὸ κατώτερα μικροσκοπικά, μονοκύτταρα φυτὰ καὶ ἔχει σπουδαία σημασία ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, διότι μετὰ τοῦ ζωοπλαγκτοῦ χρησιμεύει ώς τροφὴ τῶν ψαριῶν, χελιῶν, καραβιδῶν, ἐνῶ ὡρισμένα εἶδη τοῦ φυτοπλαγκτοῦ εἶναι χαρακτηριστικοὶ δεῖκται τῆς εὐτροφίας τῆς λίμνης διὰ τὴν ἰχθυοπαραγωγὴν καθὼς καὶ τῆς ρυπάνσεως. Ὅσο πλουσιώτερα εἶναι τὰ ὄδατα εἰς πλαγκτόν, τόσο μεγαλύτερος καὶ ὁ ἰχθυολογικὸς πλοῦτος αὐτῶν. Μὲ ὡρισμένας μάλιστα ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνικὰς μεθόδους, ἐπιτυγχάνεται καὶ ἡ ποιοτικὴ καὶ ποσοτικὴ βελτίωση τοῦ πλαγκτοῦ, κατὰ συνέπεια δὲ καὶ ἡ βελτίωση τῆς ἰχθυοπαραγωγῆς. Δυστυχῶς, δμως, καὶ παρὸ τὴν ὑπαρξη εἰδικῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν ποὺ κατέχονται ἀπὸ «εἰδικοὺς ὑδροβιολόγους καὶ ἰχθυολόγους», καμίᾳ ἐρευνα δὲν ἔγινε ἐπὶ τοῦ πλαγκτοῦ τῆς Παμβώτιδος μέχρι τὰ τελευταῖα χρόνια τουλάχιστον. Ἐπειδή, λοιπόν, ἡ γνώση τῆς ποιοτικῆς καὶ ποσοτικῆς συνθέσεως τοῦ πλαγκτοῦ ἐνδιαφέρει διὰ τοὺς ἀναφερθέντας λόγους καὶ δεδομένου ὅτι τίποτε σχεδὸν δὲν ἡτο γνωστὸν περὶ αὐτοῦ, ἐκτὸς μιᾶς μικρᾶς καὶ χωρίς σπουδαῖο ἐνδιαφέρον ἐργασίας τοῦ Φούφα ποὺ δημοσιεύθη πρὸ 20 ἐτῶν καὶ περιέχει ἔνα κατάλογο ἀπὸ 26 μόνον εύρεθέντα ἀπὸ αὐτὸν διάτομη (μικροφύκη), ἀνεθέσαμε πρὸ ἐτῶν εἰς τὸν εἰδικευθέντα εἰς τὸν τομέα αὐτὸν τῆς βοτανι-

κῆς πρώην μαθητὴ καὶ συνεργάτη μας καὶ τώρα καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κων. Ἀναγνωστίδη τὴν συστηματικὴ καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν πλήρη διερεύνηση τοῦ φυτοπλαγκτοῦ τῆς Παμβώτιδος. Οὗτος περιγράφει εἰς μία προκαταρκτικὴ καὶ μέλλουσα νὰ δλοκληρωθῇ μελέτη περὶ τοὺς 221 κατωτέρους φυτικοὺς δργανισμοὺς (43 βακτήρια, 79 κυανοφύκη, 53 χλωροφύκη, 1 χαρόφυτο, 15 συζυγὴ φύκη, 8 εὐγλενόφυτα, 16 διάτομα, 6 μύκητες). Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς προκαταρκτικῆς αὐτῆς ἔργασίας δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν ἀνεύρεση καὶ προσδιορισμὸν ἐνὸς σχετικὰ μεγάλου ἀριθμοῦ εἰδῶν μικροφύτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀναφερόμενα εἰς αὐτὴν ἀναλυτικὰ στοιχεῖα τῶν βιοτόπων καὶ τῶν κατωτέρων αὐτῶν φυτικῶν δργανισμῶν. Μεταξὺ τῶν ἀνευρεθέντων μικροφύτων, περιλαμβάνονται καὶ μερικὰ ποὺ θεωροῦνται ως δεῖκται τῆς εὐτροφίας τῆς λίμνης, καθὼς καὶ τῆς ρυπάνσεως.

Ἡ βλάστησις καὶ ἡ μακροχλωρίς, τὰ ἀνώτερα δηλαδὴ φυτά τῆς λίμνης Ἰωαννίνων, δὲν ὑπῆρξε ἀντικείμενο εἰδικῆς μελέτης, καθὼς συνάγεται ἀπὸ τὴν ἀναδιφηθεῖσα βιβλιογραφία, διότι ἀναφέρονται διασπάρτως καὶ παρεμπιπτόντως 36 φυτικὰ εἰδη τῆς λίμνης εἰς παλαιὰς ἔργασίας ποὺ ἀσχολοῦνται γενικὰ μὲ τὴν χλωρίδα τῆς Ἡπείρου καὶ ἄλλων περιοχῶν. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς πλήρωση τοῦ κενοῦ, προέβημεν πρὸ δέκα περίπου ἐτῶν εἰς λεπτομερῆ ἔρευνα τῆς χλωρίδος καὶ βλαστήσεως τῆς Παμβώτιδος, διαπλεύσαντες καὶ περιπλεύσαντες μὲ λέμβο τὴν λίμνη πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Ἀποτέλεσμα τῆς ἔρευνης μας ἦτο ἡ ἀνεύρεση καὶ προσδιορισμὸς 53 φυτικῶν εἰδῶν, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ 17 εὑρέθησαν διὰ πρώτην φορὰν καὶ εἶναι συνεπῶς νέα διὰ τὴν λίμνην τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν εὑρεθέντων εἰδῶν τῆς μακροχλωρίδος εἶναι βέβαια μικρὸς ἐν σχέσει πρὸς τὴν μικροχλωρίδα, ὅπως συμβαίνει ἄλλωστε εἰς κάθε ὑγρότοπο ἔνεκα τῆς ὁμοιομορφίας τῶν οἰκολογικῶν παραγόντων, ἀπὸ τοὺς ὅποιους οἱ κλιματικοὶ οὐδεμίᾳ σχεδὸν ἐπίδραση ἔξασκοῦν ἐπὶ τῆς ὑδροβίου καὶ ἐλοβίου χλωρίδος καὶ βλαστήσεως. Ἀντ’ αὐτοῦ, ὅμως, ἀρκετὰ εἰδη τῆς μακροχλωρίδος ἔχουν σχετικῶς μεγάλη πυκνότητα βλαστήσεως καὶ συνοικήσεως τῶν φυτικῶν ἀτόμων τοῦ ἐνὸς πλησίον τοῦ ἄλλου, ὥστε νὰ ἀναπτύσσεται μία πλουσία βλάστηση ὑπὸ ζωνώδη τὸ πλεῖστον μορφὴ καὶ ποικίλου μήκους καὶ πλάτους, ἡ κατὰ πυκνὰς ἀποικίας, κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν καὶ παρακτίων, καθὼς καὶ μακρὰν αὐτῶν ἐντὸς τῶν ὑδάτων.

Ἡ βλάστηση ἀποτελεῖται κατὰ μεγαλύτερο ποσοστὸ ἀπὸ ἐλόβια καὶ κατὰ μικρότερο ἀπὸ ὑδρόβια φυτά, κυριαρχουμένη ως πρὸς τὸν τρόπο ζωῆς ἀπὸ τὰ λεγόμενα βενθοτικά, ἦτοι ἀπὸ ριζωμένα εἰς τὸν πυθμένα φυτὰ ποὺ ἀποτελοῦν τὸ βένθος. Ἀπὸ τὰ βενθοτικὰ φυτά, μερικὰ εἶναι ἐντελῶς βυθισμένα ἐντὸς τῶν ὑδάτων, ὅπου ζοῦν ὑποβρυχίως, ὅπως εἶναι μεταξὺ ἄλλων τὰ κοινῶς καλούμενα νέρατα (εἰδη *potamogeton*), τὰ καρίτσα (*mrytiophyllum spicatum*), μερικὰ ἔχουν τὰ φύλλα καὶ τὰ ἄνθη ἐπιπλέοντα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων (π.χ. νούφαρα) καὶ ἄλλα ἔχουν τοὺς βλαστοὺς μὲ τὰ φύλλα καὶ τὰ ἄνθη ἀνορθωμένα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνεια τῶν ὑδάτων (π.χ. καλάμι, ψαθί). Ἀπὸ τὰ βενθοτικὰ καὶ ὑποβρυχίως ζῶντα φυτά, τὰ «νέρατα» (*potamogeton*) φύονται εἰς

πολλά μέρη τῆς λίμνης πυκνῶς καὶ ἀφθόνως καὶ ἔχουν σχινοτενεῖς καὶ μακροὺς βλαστοὺς μέχρι ἔξι μέτρα μήκος, οἱ δποῖοι συμπλέονται κατὰ τοιοῦτον τρόπο. ὅστε νὰ ἀποβαίνουν τὸ αἴτιο πνιγμοῦ τῶν κολυμβητῶν. Τὰ φύλλα καὶ οἱ βλαστοὶ τοῦ φυτοῦ αὐτοῦ φέρουν παχὺ στρῶμα ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, τὸ ὅποιο μὲ τὰ ἀποθηκούντα μέρη τοῦ φυτοῦ βυθίζονται εἰς τὸ ἔδαφος, ὅπου καὶ σχηματίζουν ἐνίοτε παχὺ καὶ πορώδες στρῶμα. Τὰ φυτὰ αὐτὰ χρησιμοποιοῦνται εἰς διαφόρους χώρους ως λίπασμα καὶ τὰ φύλλα ώρισμένων εἰδῶν ως νομὴ τῶν ζώων (ἀγελάδων, ἵππων, χοίρων). Εἰς μερικὰ μέρη τῆς λίμνης ἀπαντῶνται καὶ δλίγα ἐπιπλέοντα φυτά (π.χ. εἶδη lemna, κοινῶς φακῇ ὑδάτων), τὰ ὅποια σχηματίζουν τὸ καλούμενο πλευστὸν καὶ μάλιστα τὸ μακρόπλευστόν. Τοῦτο σπανίως εὑρίσκεται εἰς ἀνοικτὰ μέρη τῆς λίμνης καὶ συνήθως εἰς τὰ παρόχθια, διότι μετατοπίζεται ὑπὸ τοῦ κυματισμοῦ τῶν ὑδάτων.

Πρὶν κλείσουμε τὸ ἄρθρο μας, θὰ προσθέσουμε καὶ μερικὰ ἀκόμη περὶ τῶν σπουδαιοτέρων ὑδροβίων καὶ ἐλοβίων φυτῶν, τὰ ὅποια σχηματίζουν πυκνὴ βλάστηση καὶ χαρακτηριστικῆς δομῆς φυτοκοινωνίας. Ταῦτα εἰναι κατὰ σειρὰ ἀφθονίας μὲ τὰ τοπικὰ κοινὰ δνόματά των τὰ ἔξης: καλάμι (*Phragmites comatumnis*), ψαθὶ ἡ ριγκόζι (*Typha angustifolia*), νέρατα, ἡ ἀσφάλα, ἡ καρίτσα (*Potamogeton perfoliatus* καὶ ἀραιότερα τὰ εἶδη *p. pectinatus*, *p. crispus*, *p. luceus*, *p. pusillus*), παπύρι (*Scirpus lacustris*), καρίτσα (*Mycrothallum spiratum*), νούφαρα (*Nuphar luteum*, *Nymphaea alba*). Ἀπὸ τὰ ἀφθονοῦντα αὐτὰ εἶδη θὰ περιγράψουμε δι’ δλίγων μόνον τὴν βλάστηση τῶν τριῶν πρώτων (καλάμι, ψαθὶ, νέρατα). διότι ἔχουν καὶ οἰκονομικὸ καὶ εἰδικότερο ἐνδιαφέρον.

Τὸ καλάμι (*Phragmites comatumnis*) φύεται παντοῦ καὶ πάντοτε εἰς παρακτίους περιοχὰς καὶ ἐντὸς τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης εἰς ἔνα βάθος μέχρι 2-3 μέτρα καὶ κατὰ πυκνὰς καὶ διαφόρου μήκους καὶ πλάτους ἀποικίας ποὺ σχηματίζουν τοὺς γνωστοὺς καλαμῶνας, οἱ ὅποιοι εἰναι τὸ οἰκολογικὸ ἐνδιαιτημα τῶν ὑδροβίων πουλιῶν (παπιῶν, φαλαριδῶν) καὶ ὁ κυνηγετικὸς παράδεισος τῶν κυνηγῶν, εἰς τὸ παρελθόν τουλάχιστον, μὲ τὰ περίφημα «κλείσματα», ὅπως μᾶς εἰναι γνωστό. Οἱ καλαμῶνες περικλείουν εἰς ώρισμένα μέρη μικροαποικίας ἀπὸ τὸ φυτὸ «παπύρι» καὶ ἔχουν ἔνα πλάτος ὑπὸ 30-40-70 μέτρα (π.χ. τοποθεσία Μάτσκα ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς), καὶ ἀλλοῦ εἰναι ἀμιγεῖς, ἡ καὶ ἀνάμεικτοι μὲ μερικὰ ἄλλα ὑδροχαρῆ φυτὰ μὲ ἔνα πλάτος ὑπὸ 70-200 μέτρα (π.χ. βόρειος ἀκτὴ πλησίον Περάματος). Εἰς ἄλλο μέρος τῆς λίμνης τὸ καλάμι σχηματίζει μὲ τὸ παπύρι μικτὴ ἐλόβιο φυτοκοινωνία μὲ 100 περίπου μέτρα ἐπέκταση (βορειοανατολικὴ ἀκτὴ παρὰ τὴν πηγὴ Κρυονέρι), ἐνῶ ἀμιγεῖς σχεδὸν καλαμῶνες πεπεριβάλλουν ζωνοειδῶς τὸ νησί κατὰ τὰ 3/4 μὲ ἔνα πλάτος ὑπὸ 200 μέτρα καὶ ἀπὸ 300 μέτρα πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ φρουρίου. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου ὑπάρχει ἐπίσης μία στενὴ ζώνη καλαμῶνος ὑπὸ 10 περίπου μέτρα πλάτος. Ἐπὶ τμήματος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς, καὶ πρὸς νότια κατεύθυνση ὅπου οἱ στρατιωτικοὶ λαχανόκηποι, τὸ καλάμι εἰναι τὸ σπουδαιότερο καὶ σύνηθες φυτικὸ εἶδος τῆς περιοχῆς, ὅπου καὶ σχηματίζει ποικίλου πλάτους ἀποικίας. Τέλος ἔνας ἀκόμη καλαμῶν ἐπεκτείνεται ως συνεχὲς καὶ κυκλοτερές ἔλος ἀπὸ τὸν

βάλτο τῆς Ἀρδομίστας μέχρι Κρυονερίου (Ντραμπάτοβας), όπου τὴν ἀπόιυτο κυριαρχία ἔχει τὸ καλάμι, ἐνῶ τὰ ἄλλα ὑδρόβια και ἐξόβια εἶδη εἰναι δευτερευούσης σημασίας ώς μέλη τῆς φυτοκοινωνικῆς διαπλάσεως. Οἱ καλαμώνες τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἰναι ἐπίσης ζωνώδους μορφῆς μὲ πλάτος 150-200 μέτρα και περιβάλλουν ἡμικυκλικῶς τὴν λίμνην.

Τὸ δεύτερο ἐνδιαφέρον εἶδος ἀπὸ ἀπόψεως ἀφθονίας και χρησιμότητος εἰναι τὸ ἐξόβιο ψαθί (τυρῆα angustata, ὄραιότερο τὸ t. latifolia), τὸ ὅποιο φύεται κατύ πυκνάς συστάδας εἰς λινώδη πυθμένα τῶν ὑδάτων, ἥ και εἰς παρόγθιους ὑγροὺς τόπους, και εἰς διάφορα μέρη τῆς λίμνης (βόρειος ἀκτή εἰς σκάλα Περύματος, μεταξὺ πηγῆς Κρυονερίου και νήσου, μικροσυστάδες εἰς παραλίμνια ἐξημεταξύ Κατσικά και Ἀγίου Ιωάννου ἐπὶ τοῦ ἐόφου Καστρίτσας κ.π.) Τέλος τὸ ἐντός τῶν ὑδάτων και ὑποβρυχίως ζῶν φυτό «νέρατα» (rotamogeton persicarioides και 4 ἀκόμη εἶδη τοῦ ἴδιου γένους μὲ ὄραιότερη και πτωχότερη ἀνάπτυξη) σχηματίζει ἀλλοῦ μὲν και εἰς ἕνα βάθος τῆς λίμνης ἀπὸ 3 μέτρα ξεχωριστή φυτοκοινωνία (π.χ. παρά τὸν ὄνδριάντα Μαβίλη και εἰς ἀπόσταση 50 μ. ἀπὸ τὴν ἀκτή), ἀλλοῦ μικροσποικίας (περιοχή Οίκοτροφείου, πλησίον Κρυονερίου), και ἀλλοῦ μικροφυτοκοινωνίας (μεταξύ νήσου και φρουρίου, νότιο τμῆμα λίμνης παρά τοὺς στρατιωτικοὺς λαζανόκηπους).

Τὸ μὲ μακροὺς και σχινοτενεῖς βλαστούς ὑποβρύχιο φυτικό αὐτὸ εἶδος, ὅπως ἐπίσης και τὸ ὑποβρύχιο φυτό «καρίτσα» (myriophyllum spicatum), ἀποσπῶνται εὔκολα ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς λίμνης λόγω τοῦ ἀσθενοῦς ριζικοῦ τῶν συστήματος, ἴδιως μάλιστα ὅταν ὁ κυματισμός τῶν ὑδάτων εἰναι ἰσχυρός, και συμπλέκονται εἰς μεγάλη μᾶζα, ἥ ὅποια μετατοπίζεται και εἰναι δυνατὸν νὰ ἀποτελέσῃ κίνδυνο διὰ τοὺς λουομένους.

Πανίσ. Διὰ τὴν πανίδα τῆς λίμνης Ιωαννίνων, δὲν μᾶς εἰναι γνωστὴ καμία σχετική ἐργασία, ἐκτὸς μιᾶς μελέτης διὰ τὰ χέλια τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Ἀθανασοπούλου. Διὰ τοῦτο εἰς τὸ θέμα τῆς πανίδος θὰ περιορισθοῦμε εἰς δλίγα πολὺ γενικά και γνωστά, ὅτι δηλαδή ἡ Παμβώτις ἔθεωρεῖτο ἀνέκαθεν ἐχθυστρόφος διὰ τὸν πλοῦτο ψαριῶν, χελιῶν και καραβιδῶν, και προμηθεύτρια ἐκλεκτῆς, εὐθηνῆς και πλούσιας εἰς πρωτεῖνας τροφῆς. Ἀπὸ τὰ ψάρια τῆς λίμνης ἀναφέρουμε ὅσα μᾶς εἰναι γνωστά μὲ τὰ κοινά τῶν δνόματα και ἐν παρενθέσει τὰ ἐπιστημονικά, ὅπως τὸ μαρίτσι (barbus albanicus), ἥ τσίμα (rarephoxinus eripoticus), ἵσως ἀκόμη και ὁ κυπρίνος (cyprinus carpio). Ἡ Παμβώτις φημίζεται και διὰ τὰ ἐκλεκτά και ἄφθονα ἀλλοτε χέλια, καθώς και διὰ τις καραβίδες, πού εἰναι και τὰ δύο περιζήτητα ἐδέσματα, ὅταν μάλιστα παγακευάζωνται κατά τὸν γιαννιώτικο τρόπο. Μετὰ δημος τὴν ἐπιτυχῆ καλλιέρρεια τοῦ μὲ τὸ δνομα γληνι ἵταλικον ψαριοῦ (tincus tincus), τὴν πλούσια ἀνάπτυξη και ἀπόιυτη κυριαρχία του, ἐσημειώθη μεγάλη πληθυσμιακή μείωση τῶν ἄλλων ψαριῶν και χελιῶν, μάλιστα δὲ και ἐξαφάνιση σχεδόν, ὅπως λέγουν, τῆς τόσο προτιμώμενης ἀπὸ τὸ λαὸ τσίμας. Διὰ τὴν γνώση τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς πανίδας και γενικώτερα τῆς βιολογικῆς ισορροπίας τοῦ οἰκοσυστήματος (βιότοπος, φυτά, ζῶα), χρειάζεται μία πλήρης συστηματική ἐρευνα,

διὰ τὴν δόπια δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει ἔνδειξη ὅτι θά γίνη. Προϋπόθεση ἀπαραίτητη διὰ τὴ διατήρηση τῆς εὐτροφίας τῆς Παμβώτιδος (ἐφ' ὅσον εἶναι ἀκόμη εὔτροφος), εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ ἔξυγιαντικῶν μέτρων καὶ ἡ προστασία της ἀπὸ διαφόρους ρυπαντικοὺς καὶ μολυσματικοὺς παράγοντας, ὅπως εἶναι τὰ ἀπόνερα καὶ τὰ πάσης φύσεως ἀπόβηλτα τῆς πόλεως. Δυστυχῶς εἰς ἡμᾶς ὁ ἐπιστημονικὸς κλάδος τῆς Λιμνολογίας εὑρίσκεται, ὅπως ἐσημειώθη ἡδη, εἰς ἐμβρυώδη κατάσταση, ἐνῷ εἰς ἄλλας χώρας, ὅπως ιδίως εἰς τὴν Αὐστρία καὶ Βαυαρία, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὴ τὴν γειτονικὴ Γιουγκοσλαβία, ἐσημείωσε τὰ τελευταῖα 15-20 χρόνια καταπληκτικὴ ἐξέλιξη, γεγονός ποὺ μᾶς δημιουργεῖ μελαγχολικὲς σκέψεις.

«ΛΙΘΑΡΙΤΣΙΑ»

Στὸ βορειοανατολικὸ τμῆμα τοῦ πάρκου Ἰωαννίνων ἡ Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν ἀναστήλωσε τὸν προμαχῶνα «Λιθαρίτσια». Στὴν τοποθεσία αὐτὴ ἦταν παλιότερα τὰ σπίτια τῶν Ἡπειρωτῶν ἀρχόντων Στρατηγοπούλου, Μαρούτση, καθὼς καὶ ἡ μονὴ τοῦ Ἅγιου Στεφάνου.

Ολα αὐτὰ τὰ κτίσματα τὰ ἴσοπέδωσε ὁ Ἀλῆ-πασάς γιὰ νὰ κατασκευάσει τὸν προμαχῶνα πάνω στὸν ὄποιο ἕκτισε τὸ ἐπίσημο ἀνάκτορό του καὶ πλάι σ' αὐτὸ τὰ ἀνάκτορα τῶν γυῶν τοῦ Μουχτάρ καὶ Βελῆ.

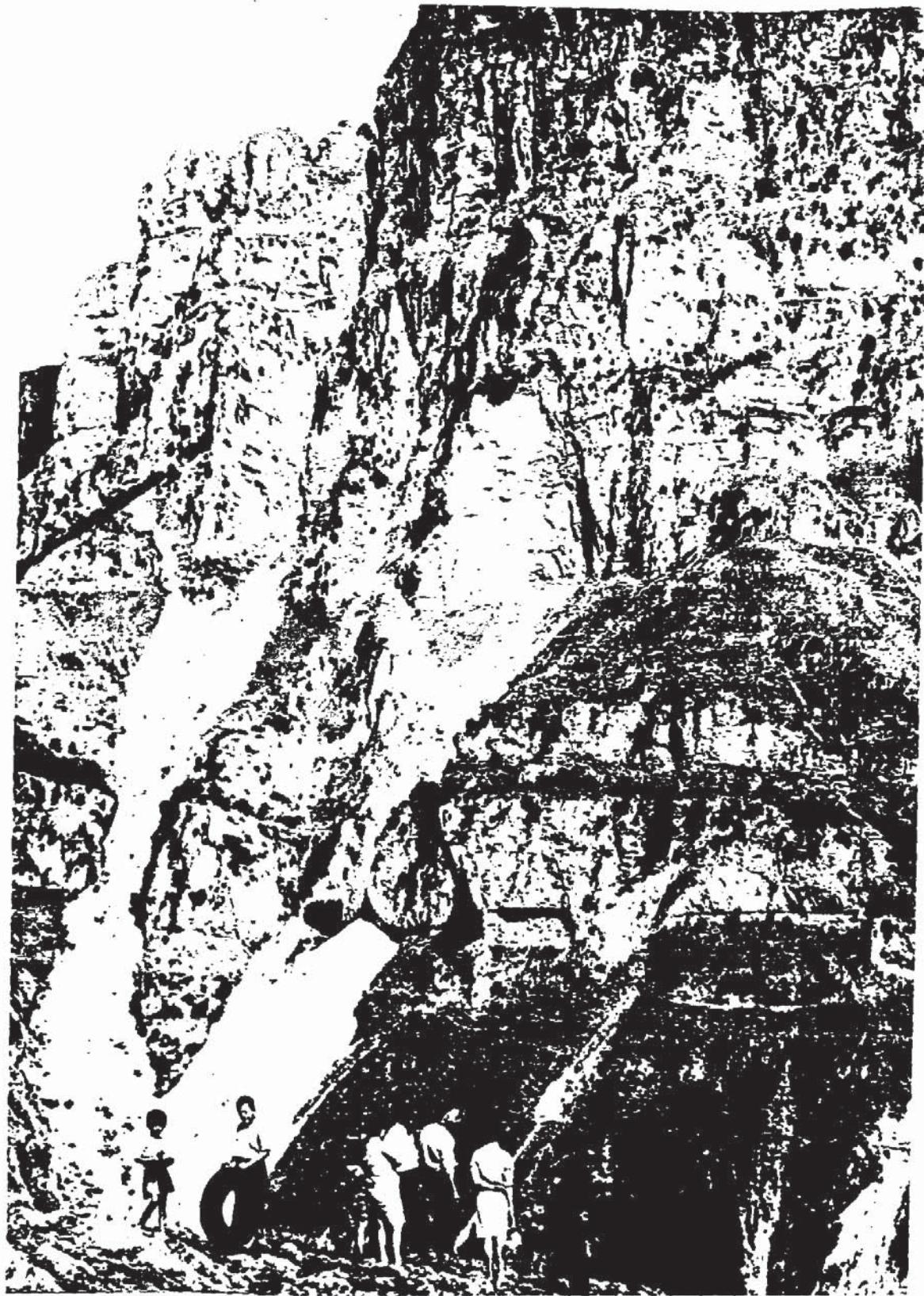
Κατὰ τὸν Leake, τὸ σεράγι τῶν «Λιθαριτσιῶν» ξεχώριζε γιὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ διάκοσμό του. Τὸ παλάτι τοῦ Βελῆ εἶχε διάκοσμο ποὺ πλησίαζε τὸν εὐρωπαϊκό, ἐνῷ τοῦ Μουχτάρ ἦταν διακοσμημένο αὐστηρὰ κατὰ τὸν ἀραβικὸ ρυθμό.

Στὰ 1820-22 τὸ ὀνομαστὸ σεράγι πυρπολήθηκε κατὰ τὴν πολιορκία τῶν Ἰωαννίνων. Στὶς ὑπόγειες κατακόμβες τοῦ συγκροτήματος θὰ στεγαστεῖ τὸ Μουσεῖο Κερίνων Ὁμοιωμάτων τῶν ἱστορικῶν μορφῶν τῆς Ἡπείρου ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ μέχρι σήμερα. Στὸν πρῶτο ὄροφο λειτουργεῖ σύγχρονο ψυχαγωγικό ἐντευκτήριο (έστιατόριο, μπάρ, ζαχαροπλαστεῖο), σὲ χώρους διακοσμημένους μὲ παραδοσιακὰ ξυλόγλυπτα.

Τὸ πιὸ ἀριστοτεχνικὸ καὶ πρότυπο βυζαντινοῦ ρυθμοῦ νεόχτιστο παλάτι, μεγαλόπρεπο, γοτθικό. Πλάι στὸ πάρκο καὶ στὸ μουσεῖο ἡ ὥραιότερη καὶ μαγευτικότερη τοποθεσία στὴν καρδιὰ τῆς θρυλικῆς πόλης, μὲ ρωμαντικὴ καὶ ἀπολαυστικὴ θέα πρὸς Λίμνη, Νησί, Δρίσκο, Μιτσικέλι, Τζουμέρκα καὶ περίγυρο.

Ω

Ο ΒΙΚΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΠΙΓΚΟ. «Ως ἔκει ἔφθασε ἡ «ρόδω» τοῦ αὐτοκινήτου, ἀλλά... «ῶς ἔκει καὶ μὴ παρέκει!» Κάτω χάσκει ἀθέατο καὶ ἀπύθμενο τὸ χάσμα τοῦ Βίκου —δὲν φαίνονται σί πηγὲς τοῦ Βοϊδομάτη καὶ τὸ ἔξωκκλήσι τῆς Παναγίας— ἀπάνω ἀπροσπέλαστα ὁρθώνονται ὡς τὰ σύννεφα τὰ βουνά τοῦ Παπίγκου. Ἡ μικρότητα τοῦ ἀνθρώπου μπροστά στὰ ἔργα τοῦ Θεού!

ΜΙΑ ΟΧΥΡΑ ΜΟΝΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΛΕΙΔΩΝΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ
ΤΟΥ 17ου ΑΙΩΝΟΣ¹

τοῦ κ. Νικ. Θ. Χολέβα, ἀρχιτέκτονα - βοηθοῦ ΕΜΠ

Ἡ μονὴ τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων στὴν περιοχὴ τῆς Κλειδωνιᾶς Κονίτσης, βρίσκεται κοντά στὰ Γιάννενα, στὶς δυναμικὲς τοῦ ποταμοῦ Βοϊδομάτη μέσα στὸν ἐπιβλητικὸν φυσικὸν περίγυρο τοῦ ὡραίου τοπίου τῆς χαράδρας τοῦ Βίκου.

Ἡ μονὴ ἀπ’ τὸν οἰκισμὸν στὰ πεδινὰ (ποὺ σήμερα κατοικεῖται) ἀπέχει περίπου μιὰ δύρα πορείας, ποὺ καλύπτεται μετὰ ἀπὸ μιὰ ἀρκετὰ ἐπίπονη περιπλάνηση μέσα στὴν ἀπότομη καὶ κατάφυτη χαράδρα.

Μὲ τὸ μοναστήρι εἶχα τὴν πρώτη μου γνωριμία τὸ 1973, ὅταν δουλεύοντας τότε σὰν ἀρχιτέκτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Υπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν πῆγα στὴν περιοχὴ τῆς Κλειδωνιᾶς γιὰ νὰ μελετήσω τὰ προβλήματα τῶν ἐκκλησιαστικῶν μνημείων καὶ νὰ συντάξω τὶς σχετικὲς μελέτες συντηρήσεως καὶ ἀποκαταστάσεως, δπου αὐτὸν ἤταν ἀπαραίτητο.

Ἡ περιοχὴ τῆς Κλειδωνιᾶς εἶναι πλούσια σὲ ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα τῆς Ἰδιαῖς ἐποχῆς μὲ τὴ μονὴ ποὺ ἔξετάζουμε. Ἀναλυτικότερα ἀναφέρουμε τὴν ὑπαρξη 6 χρονολογημένων ἐκκλησιῶν, οἱ δποῖες βρίσκονται σὲ πολὺ καλὴ κατάσταση ἀπὸ ἀπόψεως συντηρήσεως.

Ἡ μονὴ τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων βρίσκεται σὲ μιὰ περιοχὴ πολὺ δύσβατη. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἐπιλογὴ αὐτῆς τοῦ τόπου ἀνεγέρσεως τῆς μονῆς δὲν εἶναι ἄσχετη μὲ τὸν δυχυρὸν χαρακτήρα τῆς. Αὐτὸν ποὺ τραβάει ἀμέσως τὴν προσοχὴ τοῦ ἐπισκέπτη στὸ κτηριακὸ συγκρότημα εἶναι ἡ τέλεια ἔνταξή του στὸ φυσικὸ περιβάλλον. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς φύσης βρίσκονται ἐδῶ σὲ μιὰ σχέση ἀπόλυτης ἀρμονίας καὶ τέλειας ἀλληλοδιείσδυσης, σὲ μιὰ προσπάθεια ποὺ συμβάλλει στὸ νὰ ἐπιτυγχάνεται ἀπόλυτα ἡ ἀπόκρυψη καὶ ἡ «ἄμυνα» τοῦ μιοναστηριακοῦ συνόλου. Ἡ βραχώδης φύση γίνεται ἀναπόσπαστο μέρος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ κτίσματος. Πράγματι μὲ μεγάλη εύαισθησίᾳ οἱ ἀγνωστοὶ «ἀρχιτέκτονες» ἐκμεταλλεύτηκαν τὶς διαφορετικὲς κλίσεις τοῦ ἐδάφους, ποὺ λόγω ἀκριβῶς τῆς μορφολογίας του ἐπιτρέπει στοὺς κατοίκους τῆς μονῆς τὴν ὄρατότητα καὶ τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχο σὲ μιὰ ἀρκετὰ μεγάλη ἀκτίνα.

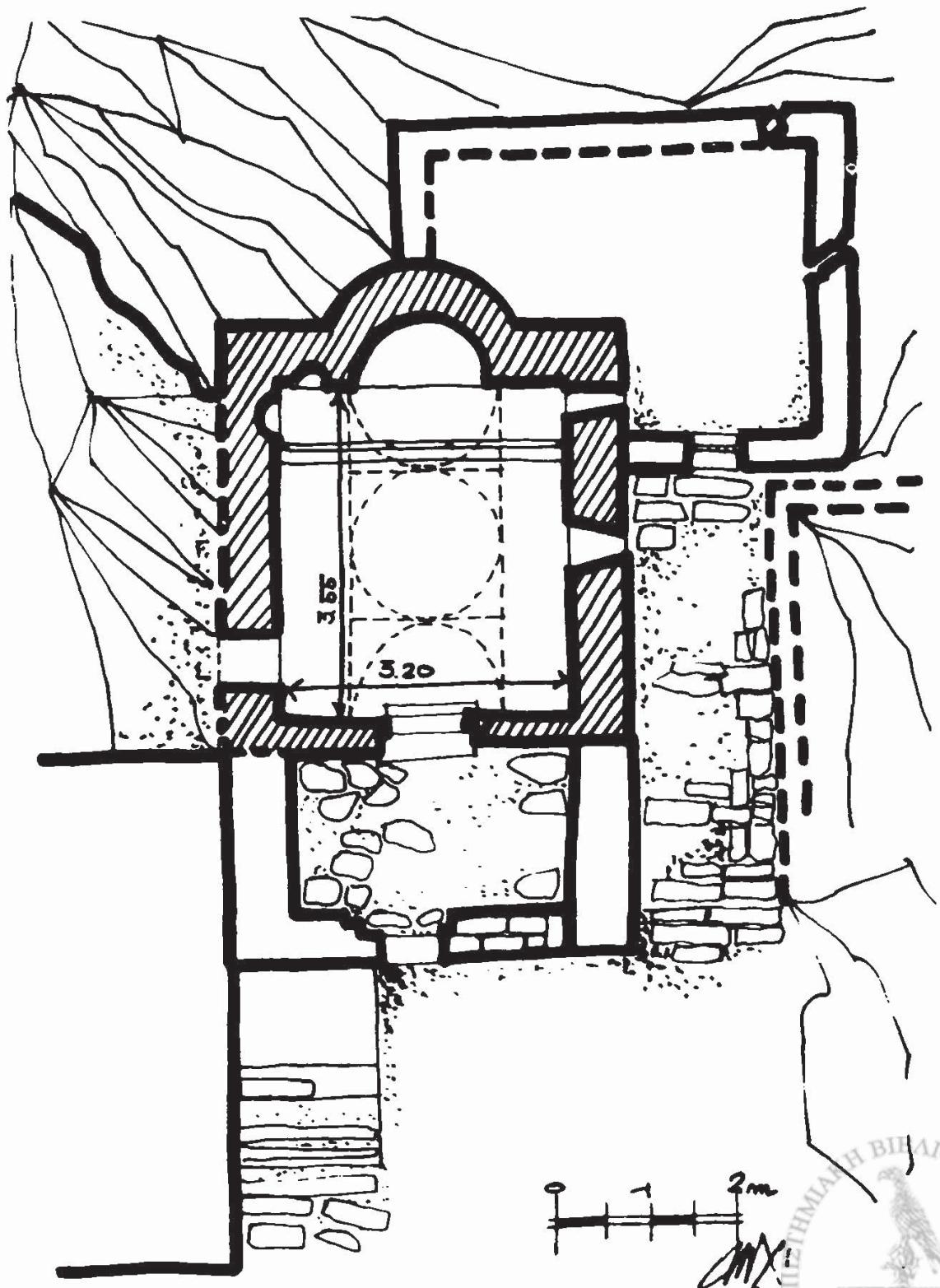
Στὸ μοναστήρι ποὺ ἔξετάζουμε δὲν θὰ βροῦμε ἐκ πρώτης ὅψεως ὅλα ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν δυχυρῶν μονῶν, δπως ἔχουν γίνει γνωστά. Ὁ «δυχυρὸς χαρακτήρας» ἐδῶ δὲν ἔρχεται σὰν ἀποτέλεσμα συνθετικῶν ἐξ ἀρχῆς ἰδεασμῶν, ἀλλὰ προκύπτει ἀπ’ τὴν σταδιακὴ καὶ μεθοδικὴ ἀνάπτυξη, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ στὴν περιορισμένη κλίμακα τοῦ συνόλου.

Βασικὴ ἔρχεται γιὰ τὴ συνολικὴ ἀρχιτεκτονικὴ σύνθεση τοῦ συνόλου ἡ παρατήρηση ἐνὸς τέλεια ὁργανωμένου κλειστοῦ συστήματος, μέσα στὸ ὁποῖο

τὸ καθολικὸ δὲν κατέχει κεντρικὴ θέση, ἀλλὰ ἀντιθέτως, οἰκοδομημένο στηνή ἀνατολική ἄκρη, γίνεται πόλος στὴν ἐξέλιξη τῆς ὅλης ἀρχιτεκτονικῆς σύνθεσης πρὸς τὶς πιὸ ἐλεύθερες πλευρὲς ἀπὸ φυσικὰ κωλύματα μέχρι ἐκεῖ που ἀρχίζουν νὰ διαμορφώνονται οἱ πιὸ ἀπότομες κλίσεις τοῦ ἐδάφους.

Τὸ κλειστὸ σύστημα τοῦ ἀρχιτεκτονήματος εἶναι ἐντελῶς ἐξασφαλισμένο μὲ τὴ σοφὴ ἐναλλαγὴ «φυσικοῦ τείχους» καὶ «τεχνητοῦ τείχους».

Κάτοψη τῶν σωζομένων λειψάνων τῆς μονῆς τῶν Ἅγιων Ἀναργύρων

Δυστυχώς τὸ μοναστήρι βρίσκεται σὲ πολὺ κακὴ κατάσταση διατηρήσεως, μιὰ καὶ ἐγκαταλείφθηκε ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς ποὺ τὸ κατοικοῦσαν.

Τὸ καθολικὸ τῆς μονῆς εἶναι μικρῶν διαστάσεων ($3,55 \times 3,20\mu.$). Ἐσωτερικὸ

Τὸ καθολικὸ τῆς μονῆς καὶ στὸ βάθος τὸ «Καστράκι»

είναι πλήρως τοιχογραφημένο μὲ ώραιότατες τοιχογραφίες του 17ου αιώνα (κατά τις δημοσιευμένες πληροφορίες πρόκειται για έργασίες γύρω στὸ 1666), ἐνῶ τὸ καθολικὸ είναι χρονολογημένο ἀπὸ τὸν Δ. Τριανταφυλλόπουλο μεταξὺ 1658 καὶ 1660, ὥπερ ἔξαλλου προκύπτει καὶ ἀπ' τὴν ἐπιγραφὴ στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ ναοῦ, ἡ ὁποία λέει τὰ ἔξης:

† ΟΥΤΟΣ Ο ΠΑΝCEΠΙΤΟC K(AI) ΘΕΙΟΣ ΝΑΟC Ο EΙC ΟΝΟΜΑ TΙΜΩΜΕΝΟC ΤΩN ΑΓΙ/ΩN ΑΝΑΡΓΙΡΩN ΚΟCMA, K(AI) ΔΑMΙΑΝΟY, ΑΝΙΓΕΡΘΗ EΚ ΒΑΘΩN(;) ΕΤΗ ,ΑXNH/ ΚAI ΑNECTΩ(P)IΩH ΔIA C(Y)NAPOMIC ΚΟPOU TE K(AI) ΕΞΟDOY ΤOU ΠANOCΙΩ/TATOY EN EIEPOMΩ[NAHOIC... ΓΕΡΜΑΝΟY] K(AI) CHNAPOMHC KYP[...]/ Ki (=καὶ;) NIKOY K(AI) IΩ[ANNOY;]/ἐπη ετουσ(..)²

δηλαδὴ ὁ ναὸς κτίστηκε τὸ 1658 καὶ λίγο ἀργότερα διακοσμήθηκε. Τὸ τέμπλο τοῦ ναοῦ ἀνήκει στὸ β' μισὸ τοῦ 17ου αἰώνα καὶ οἱ φορητὲς εἰκόνες ποὺ βρίσκονται σ' αὐτὸν είναι χρονολογημένες ἀπὸ τὸν καθηγητὴν Π. Βοκοτόπουλο τὸ 1815.

Ἡ μονὴ 'Ἄγίων 'Αναργύρων ἀπὸ ΒΔ, ὁ Βοϊδομάτης σὲ δεύτερο πλάνο καὶ ἀντίκρυ τὸ «Καστράκι»

Τὸ σύνολο τοῦ μοναστηριοῦ σὰν ἀρχιτεκτονικὴ σύνθεση ἀποτελεῖ ἔνα ώραιο παράδειγμα μιᾶς ἐλάσσονος μοναστηριακῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἡ ὁποία δικαιώνει ἀπόλυτα μὲ τὴν ὑπαρξή της τις ἀναζητήσεις ποὺ στὴν ίστορία τῆς ἀρχιτεκτονικῆς δὲν σταμάτησαν στὴν κατασκευὴ τῶν μεγάλων καὶ ἐπιβλητικῶν μοναστηριακῶν συνόλων.

1. Περίληψη ἀνακοινώσεως στὸ Διεθνὲς Συνέδριο Φρουριακῆς Ἀρχιτεκτονικῆς στὴν Οὐρανούπολη Χαλκιδικῆς τὸν Μάιο 1978.

2. Βλ. Τριανταφυλλόπουλος Δημ., 'Ἐκκλησιαστικὰ Μνημεῖα Κλειδωνιᾶς Κονίτσης, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» Γ' (1975) Ιωάννινα, 1975, σελ. 34.

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΡΕΛΛΗ ΜΕ ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Τοῦ καθηγητοῦ κ. Φ. Μ. Πέτσα

Δὲν ξέρω πόσοι τὸ ἔχουν ἀκούσει καὶ πόσοι τὸ ἔχουν ἰδεῖ. Ἀλλὰ συγκλονίζει τὸν ἐπισκέπτη τὸ Μουσεῖο Βρέλλη μὲ τὰ κέρινα δμοιώματα.

Ποῦ εἶναι; Ἐκεῖ ποὺ εἶναι δὲν μποροῦμε νὰ πᾶμε τώρα μὲ τὴ βαρυχειμωνιά. Πρέπει νὰ δρασκελίσουμε τὴν παγωμένη Πίνδο περνώντας τὴν Κατάρα, πρέπει νὰ φτάσουμε στὰ Γιάννενα καὶ νὰ μὴ σταματήσουμε ὡς ἐκεῖ, πρέπει νὰ πᾶμε πιὸ πέρα, κοντὰ στὰ Πεστὰ καὶ στὸ Μπιζάνι, ἐκεῖ ποὺ ὡς χθὲς φώλιαζε ξεχασμένο καὶ ἀπὸ τὸ Θεὸ δικρό χωριὸ Μουζακαῖοι.

Ὑψόμετρο 660 μ., κάτοικοι περίπου 300· δοι καὶ οἱ μαχηταὶ στὶς Θερμοπύλες. Τώρα εἶναι λίγο περισσότεροι: εἶναι καὶ τὰ κέρινα δμοιώματα! Καὶ δῆλοι μαζὶ φυλᾶνε κάποιες ἄλλες Θερμοπύλες. Εἶναι τὰ Πεστὰ καὶ τὸ Μπιζάνι. Ἐκεῖ στὸ Μπιζάνι, τραγούδησαν οἱ Ἑλληνες φαντάροι τὸ χειμώνα 1912-1913:

«Τοῦ Χριστοῦ, τὸ Νέον Ἔτος
ποὺ περάσαμε ἐφέτος
στὰ Πεστὰ καὶ στὸ Μπιζάνι
ἄχ! τί κρύο τώρα κάνει!
Αθήνα μου, Περαιά μου...»

Καὶ ἀφοῦ ἡ καλοπέρασή μας καὶ ἡ ἡλικία, ἵσως, δὲν ἐπιτρέπει οὕτε σκέψη γιὰ μιὰ πραγματικὴ ἐκδρομὴ στὸ μεσοχείμωνο, ἃς κάνουμε μιὰ νοερὴ ἐπίσκεψη ἐκεῖ στοὺς Μουζακαίους.

Τώρα δὲν εἶναι πράσινα τὰ χωράφια, ὅπως τὸ καλοκαίρι, καθὼς διασχίζουμε τὸν παραλίμνιο κάμπο πρὸς Νότον, πρὸς τὰ Καστανοχώρια καὶ τὰ Τζουμέρκα. Εἶναι δῆλα σκεπασμένα στὸ χιόνι. Κρυσταλλωμένα καὶ τὰ χιόνια καὶ τὰ νερά. Τοῦφες τὸ χιόνι σκεπάζει τοὺς γύρω λόφους, τὰ πουρνάρια, τοὺς φτελιάδες, τὶς κουμαριές καὶ τὶς γκορτσιές. Τὰ δύωροφάρα εἶναι ξαρματωμένα, ἀξιολύπητα. Καὶ γύρω, στὸν δρίζοντα, τὸ στεφάνι τῶν βουνῶν κρύβεται μὲ τὴν ἀντάρα ἥλαμπει μὲ τὸν ἥλιο—χαρὰ Θεοῦ!

Αὐτὸς εἶναι τὸ περιβάλλον τοῦ χωριοῦ. Εἶναι οἱ Μουζακαῖοι. Αὐτὴ ἡταν ἡ μοίρα ἐνὸς δασκάλου. Ἐδῶ στὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ τὸν ἔρριξε ἡ μοίρα του. Ἡταν ὁ Ἀθανάσιος Βρέλλης, Γιαννιώτης. Αὐτὸς ποὺ τοῦ ἔγραφε ἡ Μοίρα τὸ τίμησε. Μὲ τὴ δουλειά του καὶ μὲ τὴν ἀγάπη του. Ἐτσι μὲ τὴ δουλειὰ καὶ τὴν ἀγάπη ἀγόρασε κι ἔνα κομμάτι γῆς. Κι ἔστησε κεῖ τὸ φτωχικὸ παλάτι του. Ἐνα διώροφο σπιτάκι στὸ χωριό.

Τ' ἄλλα τ' ἀδέλφια τοῦ δασκάλου εἶχαν τὶς δουλειές τους κι αὐτά. Ὁ Γιώργος δάσκαλος καὶ λογοτέχνης, ὁ Ἀριστοτέλης καθηγητὴς φιλολογίας καὶ μουσικός. Ἡταν ἀπ' αὐτοὺς καὶ ἔνας καλλιτέχνης, γλύπτης. Πέρασε στερημένα τὰ χρόνια τῆς μαθητείας στὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν στὴν Ἀθήνα. Δούλεψε με-

ροκάματο και στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο. Πρόκοψε, ἔκανε δὲ τι κάνουν δῆλοι (ἐκθέσεις, παραγγελίες), ἀγοράσθηκαν ἔργα του και στολίζουν τώρα δημόσιες πινακοθήκες και ιδιωτικούς χώρους. Ἀλλὰ ὁ Παῦλος Βρέλλης δὲν ἦταν ἕνας καλλιτέχνης δπως δῆλοι. Τὸ πνεῦμα του τὸ φωτίζε μιὰ ψυχὴ ποὺ εἶχε τὸ φῶς τοῦ λαϊκοῦ καντηλιοῦ: ὅταν φωτίζει στὸ σκοτάδι, λάμπει δσο κανένα ἄλλο φῶς! Τὸ καντήλι τῆς ψυχῆς τοῦ Παύλου τὸ ἀναψε ἡ Ἡπειρωτικὴ πολιτιστικὴ παράδοση, οἵ γονεῖς του, οἱ δάσκαλοι του, τὰ πρότυπά του.

Ἡ πόρτα τῆς εἰσόδου και ὁ παπάς-ό-δάσκαλος

Τὰ ἵνδαλματά του ὁ Παῦλος τὰ ἔστησε κέρινα. Τὸ 1947 δούλεψε τὸν ἀείμνηστο ποιμενάρχη, τὸ Σπυρίδωνα Βλάχο, Μητροπολίτη Ιωαννίνων τότε. Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν και πάσης Ἑλλάδος ὑστερα. Τὸ 1953 ἔστησε τὸ Βησσανιώτη γιατρὸ Εὐάγγελο Χανδάνο. Τὸ 1955 τὸν ἀκτινολόγο Βασίλειο Χρήστου και τὸν παιδαγωγὸ Εύριπίδη Σούρλα. Τὸ 1956 τὸν καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Βασίλειο Βέλλα και τὸ 1960 τὸν ἄλλο Ἡπειρώτη ἐπίσης καθηγητὴ Κωνσταντίνο Παλιό. Μεγάλες μορφές στὴν Ἡπειρωτικὴ παράδοση. Στήθηκαν στὸ κερί. Ἀλλὰ ὁ Παῦλος δὲν σταμάτησε στὶς μεμονωμένες προσωπικότητες ποὺ τὸν γοήτευσαν και τὶς ἔστησε στὰ κέρινα ὁμοιώματά του. Θέλησε νὰ δώσῃ μιὰ εἰκόνα ποὺ νὰ εἰκονίζῃ δῆλο τὸ ἔθνος τὸ ἐλληνικὸ στὴ μακραίωνη πορεία του. Βγαλμένος ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς Ἡπειρωτικῆς ψυχῆς εἶδε τὸ ἔθνος ἐνσωματωμένο στὸν παπά, τὸ δάσκαλο και στὰ παιδιά. Και βάλθηκε νὰ ἀναπαραστήσῃ μὲ τὸ κερὶ τὸ Κρυφὸ Σχολειό.

Έκει δ παπάς-δ δάσκαλος, έκει θεριεύει τήν ἀποσταμένη ἐλπίδα μὲ λόγια μαγικά:

«Μὴ σκιάζεστε στὰ σκότη
ἡ λευτεριὰ σὺν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι
τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα θὺ φέρη».

· Άλλὰ τὸ Κρυφὸ Σχολεῖο στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας εἶχε στέγη στὴν ἐκκλησιά. Ποῦ νὰ βρῇ στέγη γιὰ νὰ δουλευτῇ καὶ νὰ στηθῇ τὸ Κρυφὸ Σχολεῖο τοῦ Παύλου Βρέλλη; Καὶ μέ τί μέσα;

Τὸ Κρυφὸ Σχολεῖο μὲ κέρινα ὄμοιώματα: δ παπᾶς-δ-δάσκαλος, οἱ μαθηταὶ, στὴ σκάλα φρουρὸς τὸ παιδὶ γιὰ κάθε ἐνδεξόμενο, στοὺς τοίχους τὰ εἰκονίσματα καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Η ΘΑΝΑΤΟΣ! Κατὰ τὴν ἐπίσκεψη, στὸ μουσεῖο ἀκούεται ἡγυραφημένη ὑποβλητικὴ ψαλμωδία καὶ λόγια τοῦ παπᾶ-τοῦ-δάσκαλου. Ὁ ἐπισκέπτης φεύγει ὅχι σὰν ἀπὸ μουσεῖο, ἀλλὰ σὰν ἀπὸ πρωτότυπην μυστική πόλη.

Τὸ κρύτος... ἀλλ' ὃς μὴν τὰ ποῦμε αὐτά. Τὸ κράτος μας εἶναι ἀκόμα μόλις 65 χρονῶν. Παιδικὴ ήλικια! Τὸ ἔθνος εἶναι χιλιόχρονο. Ἔζησε καὶ χωρὶς κράτος· δταν κράτος ἦταν ἡ οἰκογένεια.

Ἡ οἰκογένεια Βρέλλη καὶ πάλι ἔκανε τὸ θαῦμα της. Ὁ δάσκαλος ἔδωσε τὸ σπίτι του στοὺς Μουζακαίους νὰ γίνῃ ἐργαστήριο καὶ Μουσεῖο. Τ' ἄλλα τὰ ἀδέλφια βοήθησαν μὲ τὸν τρόπο τους. Τὸ Κρυφὸ Σχολεῖο δουλεύθηκε χρόνια, σιωπηλά, ἀθόρυβα, σχεδὸν μυστικά, σ' ἓνα σχεδὸν Κρυφὸ Ἐργαστήρι! Καὶ στήθηκε μὲ ἐπιμονή, μὲ ὑπομονή μὲ ἀγάπη.

Κατεβαίνομε λίγα σκαλιά και στὸ σύθαμπο μᾶς δέχεται, μὲ τὸ φανάρι στὸ χέρι τὸ παιδὶ μὲ τὰ τσαρουχάκια του καὶ μὲ τὰ καθαρά του ροῦχα, μὲ τὸ ἀστραφτερὸ βλέμμα στὸ κέρινο πρόσωπο, ἀπίστευτα ἀληθινό! Κάποτε τὰ φῶτα ἀνάβουν, οἱ ψίθυροι ἀκούονται ὅπως πρὶν ἐκιτοντάδες χρόνια καὶ μαγεμένοι ξεχωρίζουμε τὴν μορφὴ τοῦ παπᾶ-τοῦ-δάσκαλου, ὅρθια σὲ στάση ὑποδοχῆς, ἐνῷ γύρω του κάθονται τὰ μαθητούρια, δύο στὰ σκαμνιά, τρίτο κατάχαμα.

Στοὺς τοίχους τὰ εἰκονίσματα, στὸ πάτωμα ἡ κασσέλα μὲ τὰ Ἱερὰ βιβλία. Τὸ ἔνα παιδὶ κρατάει ἀνοιχτὸ τὸ βιβλίο του, τὸ ἄλλο μόλις σταμάτησε τὸ γράψιμο, τὸ τρίτο σοῦ μιλάει μὲ μισάνοιχτο τὸ στόμα, ὅλα θεοζώντανα, ζωντανεμένα στὸ κερὶ ἀπὸ τὸν Παῦλο Βρέλλη.

Στὰ τόξα καὶ στὶς καμάρες καὶ στὰ σφοντύλια τῆς κολόνας, τ' ἀσπρογάλαζα χρώματα μοιάζουν ξεθωριασμένα, στὴν ὑγρασία ὑποτίθεται τοῦ ὑπογείου, ἀλλὰ παίρνουν ζωὴ κι' αὐτὰ καθὼς διαβάζεις πάνω στὸν τοῖχο χαραγμένο τὸ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ἢ ΘΑΝΑΤΟΣ.

Τὰ λόγια τοῦ παπᾶ-τοῦ-δάσκαλου ἀκούονται ψιθυριστά, ἡ ψαλμωδία ἡ αἰώνια ποὺ ἀκοῦμε ἀπὸ παιδιὰ στὴν ἐκκλησία παίρνει ἐδῶ ἀπύθμενα βάθη καὶ τὸ σύνθημα ποὺ ξανακοῦμε προβάλλεται πιὰ στὸ ἄγνωστο μέλλον σὰν ἐλπίδα, σὰν προσταγή: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ἢ ΘΑΝΑΤΟΣ. Αὐτοὶ εἶναι οἱ δυὸ δρόμοι ποὺ ἀνοίγονται στὸ ἔθνος ἀπὸ καταβολῆς τῆς ἱστορίας του.

Ανεβαίνομε πάλι στὸ ἴσογειο, βλέπομε τὸ ἐργαστήρι. Ο Παῦλος λείπει εἶναι ὅμως ἐκεῖ τὰ κορίτσια ποὺ δουλεύουν κοντά του, κορίτσια τοῦ χωριοῦ, ποὺ μαθητέψαν ἐκεῖ στὸ Κρυφὸ Σχολειὸ τῆς Τέχνης τοῦ Παύλου Βρέλλη. Κρατοῦν ἀκόμα τὴν παρθενικότητα στὸ χαμόγελο, ἔμπειρα στὴν τέχνη τους, ἄγνὰ, στὰ αἰσθήματα.

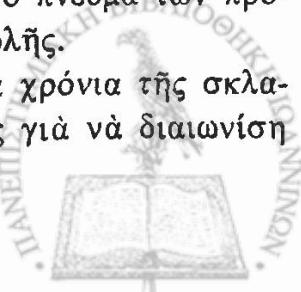
Αγοράζει δὲ ἐπισκέπτης τὰ ἀναμνηστικά του σὲ τιμὴ ποὺ εἶναι καὶ δὲν λέγεται ἀπλῶς «τιμὴ ἐργοστασίου», καὶ θέλει νὰ προσφέρῃ κάτι γιὰ τὴν ξενάγηση. Πῶς νὰ τὸ κάνομε, εἴμεθα μαθημένοι μὲ ὑπηρεσίες ποὺ πληρώνονται. Άλλὰ ἐκεῖ δὲν εἶναι τόπος ὅπου προσφέρονται πληρωμένες ὑπηρεσίες. Καὶ τὸ κορίτσι ἀρνεῖται μὲ ἀπλά, πειστικὰ λόγια:

—Μὴ ἐπιμένετε, παρακαλῶ· ὁ κ. Βρέλλης θὰ λυπηθῇ νὰ μάθῃ ὅτι παίρνομε φιλοδώρημα.

Αἰσθάνεσαι σχεδὸν ταπεινωμένος ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῆς ἰδέας, ποὺ γέννησε αὐτὸ τὸ κρυφὸ σχολειὸ τῆς Τέχνης καὶ τοῦ Ἡθους. Συνεπαρμένος ἀπὸ τὰ ζωντανὰ καὶ τὰ ἀψυχα ξαναγυρίζεις στὸν κόσμο «τῆς σήμερον ἡμέρας» καὶ ἀναλογίζεσαι:

“Ἄς μὴ εἴμαστε μεμψίμοιροι. “Οσες ἀδυναμίες κι ἂν ἔχει ἡ παιδεία μα; καὶ ἡ πολιτική μας, δὲ τόπος τοῦτος βγάζει ἀκόμα Βρέλληδες δασκάλους, λογοτέχνες, καλλιτέχνες ριζωμένους στὸ χῶμα τῆς γῆς τους, μὲ τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων, μὲ γραμμὴ πλεύσεως στὰ ώραιότερα ὄνειρα τῆς φυλῆς.

Αὐτὸ τὸ κερὶ ποὺ ἔλειωσε γιὰ νὰ φωτίσῃ τὸ Ἔθνος στὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς, τὸ ἴδιο αὐτὸ κερὶ πλάθει στὰ χέρια του ὁ καλλιτέχνης γιὰ νὰ διαιωνίση

τις μνήμες τοῦ Ἐθνους καὶ τὶς προοπτικὲς τῆς γενιᾶς μας πρὸς τοὺς νέους δρίζοντες.

Τὸ Κρυφὸ Σχολεῖο στήθηκε στοὺς Μουζακαίους. Ἀπέχει 16 χιλιομ. ἀπὸ τὰ Γιάννενα. Τώρα στὰ Γιάννενα ἔχομε Πανεπιστήμιο. Δίδαξε καὶ ὁ Παῦλος Βρέλλης κατὰ διαστήματα. Δίδαξε γραμμικὸ σχέδιο καὶ σύγχρονα ρεύματα στὴν Τέχνη. Ὁ Παῦλος δημοσίευσε καὶ ποιητικὲς συλλογές του.

Ἄλλὰ ἐκεῖ στοὺς Μουζακαίους, στὸ Κρυφὸ Σχολεῖο εἶναι τὸ «κάτι ἄλλο» αὐτὸ ποὺ γίνεται, κατὰ τὰ φαινόμενα τουλάχιστον, σπάνιο εἶδος στὶς μέρες μας. Γι' αὐτὸ ξεκινοῦν ἀπὸ μακριὰ οἱ ἐπισκέπτες νὰ τὸ ίδοῦν. Πηγαίνουν νὰ ίδοῦν θέαμα. Καὶ φεύγουν μὲ τὸ αἰσθῆμα ὅτι ἔκαμαν προσκύνημα. Προσκύνημα στὸν παπά, στὸ δάσκαλο, στὰ μαθητούρια, προσκύνημα στὶς παραδόσεις τοῦ ἔθνους καὶ στὰ ὄνειρα ποὺ κράτησαν ἀθάνατο τὸν Ἑλληνισμό μας.

Σχετικὰ μὲ τὸ Μουσεῖο Βρέλλη ὁ κ. Ε. Κίτσης, μέλος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» γράφει τὰ ἔξῆς:

Χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ Ἡπειρώτη εἴτε βρίσκεται στὴ γενέθλια γῇ εἴτε ἔξω ἀπὸ αὐτὴ, εἶναι τὸ δυνατὸ τοπικιστικὸ πνεῦμα ποὺ τὸν κυριαρχεῖ.

‘Ο, τι κι ἂν κάνη, δπου κι ἂν βρεθῇ πάντα τὴν πατρίδα προβάλλει.

‘Εκεὶ ἔχει στραμμένα τὰ μάτια του... ‘Εκεὶ ἔχει δοσμένη τὴν ψυχή του...

Γνήσιος Ἡπειρώτης ὁ γλύπτης Παῦλος Βρέλλης δημιούργησε στὰ Γιάννενα τὸ μοναδικὸ στὴν Ἑλλάδα «Μουσεῖο κέρινων ὁμοιωμάτων», εὐγενικὴ προσφορά στὸν τόπο του.

‘Απλὸς στὴν προσφορά του αὐτὴ καὶ ἀνεπιτήδευτος στὰ αἰσθήματά του δὲν δέχτηκε τὴ μεταφορά ἡ τὴν πώληση τῶν ἐκθεμάτων σὲ ἄλλο μέρος, παρ' ὅλες τὶς δελεαστικὲς προτάσεις ποὺ τοῦ ἔγιναν ἀπὸ Ἑλληνες καὶ ξένους.

Τὸ μουσεῖο βρίσκεται σὲ ἀπόσταση 12 χιλιομ. περίπου ἀπὸ τὰ Γιάννενα, στὴν είσοδο τοῦ χωριοῦ Μουζακαίοι καὶ στὴν κορφὴ ἐνὸς καταπράσινου ὑψώματος.

‘Απλὸ στὴν ἔξωτερικὴ του ἐμφάνιση καὶ μὲ φανερά τὰ σημάδια τῆς παραδοσιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς, κρύβει μέσα του τὴν πνευματικὴ δραστηριότητα τοῦ καλλιτέχνη δημιουργοῦ του.

Πολλὰ χρόνια κοπιαστικῆς καὶ ὑπομονετικῆς δουλειᾶς παρουσίασαν ἔνα τέλειο ἔργο, τὸ δόπιο θὰ συμπληρωθῇ καὶ μὲ ἄλλες παραστάσεις πιστὲς στὸ πνεῦμα καὶ τὴν ιστορία τοῦ τόπου...

Συγκλονιστικὴ ἀποκάλυψη ἡ πρώτη μας ἐπαφή!.. Πρωτοφανέρωτα αἰσθήματα γεμίζουν τὴν ψυχή μας σὲ κάθε ἐπίσκεψη...

Καλοδουλεμένες παραστάσεις ἀκόμα καὶ στὴν πιὸ μικρὴ τους λεπτομέρεια.

Πάντα, δταν φεύγουμε, δίνουμε τὴν ύπόσχεση νὰ τὸ ἐπισκεψθοῦμε ξανὰ γιὰ νὰ γευτοῦμε καὶ πάλι τὴ χαρά τῆς δμορφιᾶς του...

‘Η ἀξία τοῦ μουσείου τῶν κέρινων ὁμοιωμάτων καὶ ἡ βαθύτερη σημασία τῆς δουλειᾶς τοῦ κ. Βρέλλη δὲν είναι δυνατὸ νὰ ἐκτιμηθοῦν στὰ σωστὰ μέτρα τους. Γιατὶ τὸ σύνολο τῆς καλλιτεχνικῆς δραστηριότητας καὶ ἡ φανερὴ ἀγάπη του γιὰ τὴν Ἡπειρό, τὸν ἔχουν κατατάξει ἀπὸ πολλὰ χρόνια στὸν κατάλογο τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων της...

Καὶ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων ἔκεινων οἱ δόποιοι δὲν μιλοῦν, δὲν προβάλλονται ἀλλὰ σιωπηρά δημιουργοῦν ἀξιόλογες πνευματικὲς πυρακαταθῆκες.

‘Ἐκδηλώνοντας μιὰ ἐσωτερικὴ παρόρμηση καὶ μιὰ ἐπιθυμία εὐχόμαστε στὸν καλλιτέχνη νὰ συμπληρώσῃ καὶ νὰ δλοκληρώσῃ τὸ μεγάλο ἔργο ποὺ μὲ ζῆλο καὶ εὐθύνη ἀνέλαβε ἀπέναντι στὴν πνευματικὴ καὶ ιστορικὴ κληρονομιὰ τοῦ τόπου ποὺ τὸν έθρεψε καὶ τὸν δλοκληρώσε σύν ἀνθρωπο καὶ σύν καλλιτέχνη.

ΠΙΝΔΟΣ. Στ' ἀνεμοδαρμένα βουνά μας ἀκόμα καὶ τὰ ἀστραποκαημένα ἔλατα κρατοῦν περήφανα τὸ ἀνύστημά τους ὅρθιο! Γνώριμη εἰκόνα στὰ βουνά τῆς Πίνδου, ποὺ ἡταν στοὺς αἰώνες καὶ μένει γιὰ πάντα ἡ ραχοκοκκαλιὰ τῆς Ἑλλάδος.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗ

Η ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΕΝΟΣ ΗΠΕΙΡΩΤΟΥ (συνέχεια)

Τὸ γράμμα ἀπὸ τὴν Ἀπω Ἀνατολὴ τοῦ D. P. Paschalis, ποὺ δημοσιεύσαμε στὸ προηγούμενο τεῦχος τῆς «Ἡπείρου», προκάλεσε ζωηρὸ ἐνδιαφέρον, ὅπως τὸ περιμέναμε. Πολλοὶ ἀνεγνώρισαν ὅτι ὁ ἐπιστολογράφος εἶναι ὁ Δημήτριος Πριμικήρης, γνωστὸς στοὺς Ἡπειρῶτες καὶ σὲ ὄλους τοὺς Ἑλληνες, κυρίως ἀπὸ τὸ ζαχαροπλαστεῖο του στὴν Ὁμόνοια: «Ολύμπια» - Γαλακτοτροφία καὶ Χορτοφαγία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τις εὐεργεσίες του.

Εἶχαμε ὑποσχεθῆ, ὅτι περισσότερα γιὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ πολύπλαγκτου Ἡπειρώτου θὰ δίναμε σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος. Τὸ κάνουμε εὐχαριστῶς, ἀφοῦ μάλιστα ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἀειμνήστου Δημητρίου Πριμικήρη ζεῖ καὶ εἰχε τὴν καλοσύνη ἡ κόρη της κ. Ἔρση Γαροφάλλου, νὰ μᾶς στείλῃ ἔνα ἰδιόχειρο σημείωμα τῆς μητρός της, τὸ ὃποῖο καὶ δημοσιεύουμε σχεδόν αὐτούσιο «διὰ τὴν ἴστορίαν»:

Ο Δημήτρης Πριμικήρης ἀπὸ δώδεκα ἐτῶν πῆγε στὰ Γιάννινα καὶ δούλευε σὲ χάνι, γιατὶ εἶχαρ ἀρρωστο τὸ μεγαλύτερο ἀδελφό του. Ἡ μητέρα, χήρα καὶ ἔνοδούλευε γιὰ νὰ γιατρέψῃ τὸ παιδί της, ποὺ σὲ λίγα χρόνια πέθανε.

Τὰ χάνια εἶχαρ πολλὲς δουλιές: νὰ πλένῃ τὰ καζάνια, νὰ σκουπίζῃ τοὺς στάβλους... Τὸ ξεθέωναν τὸ παιδάκι. «Οπως μᾶς ἔλεγε, ἔκανε τὸν ἀρρωστο καί, γιὰ νὰ ξεκουραστῇ, κοιμόταν τρία ἡμερονύκτια συνέχεια. Λύτη ἡ ζωή, μέχρι δεκαπετὼν ἐτῶν, ὅπότε πῆγε στὸ χωριό καὶ πατρεύθηκε τὴν Βασιλική, ποὺ ἦταν δεκατεσσάρων ἐτῶν!

Μετὰ πῆγε στὴ Σερβία, στὸν πεθερό του, ποὺ εἶχε χάνι. Σὲ λίγα χρόνια βρίσκεται στὴν Ἀθήνα, στὴ Σερβικὴ Ηρεσβεία, μάγειρος. Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα πάει στὴν Ηετρούπολη τῆς Ρωσίας, ὅπου ἄνοιξε ἔρα μικρὸ μαγαζὶ καὶ ἔκανε μπακλαβάδες καὶ γαλακτομπούρεκα. «Ανοιγε θαυμάσιο φύλλο στὸ χέρι!

Ἡ μεγάλη μέρα, ποὺ τοῦ ἄλλαξε τὴν τύχη, ἦταν ὅταν πέρασε ἀπὸ τὸ ζαχαροπλαστεῖο του ἡ καμαριέρα τῆς Ηετροκοκκίνου (ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας καταγομένης ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη—ὑπῆρχε καὶ δδός Ηετροκοκκίνου στὴν Ηετρούπολη). Παραξενεύτηκε ποὺ εἶδε στὴ βιτρίνα ἑλληνικὰ γλυκά, μπῆκε μέσα καὶ τὸν φάτησε, ποὺ ἔμαθε νὰ κάνῃ τέτοια γλυκά. Τῆς εἶπε πώς τὰ φτιάχγουν στὴν πατρίδα του, τὴν Ἑλλάδα.

—Τί εἶπες; Ρωμηὸς εἶσαι, μωρέ;

Τὸν ἀγκαλιάζει καὶ τὸν φιλάει.

—Βάλε μον εἴκοσι, νὰ τὰ πάω στὴν κυρία μου!

Ιιάει στὸ σπίτι καὶ, ὅλο χαρά, φωνάζει τὴν κ. Ηετροκοκκίνου:

—Νᾶξερες, κυρία, τί σου ἔφερα!

—Τί μοῦ ἔφερες;

—Νά! Γλυκὰ τῆς πατρίδας μας! Είναι ἔνας πατριώτης μας, ποὺ τὰ φτιάνει.

—”Α! Τί ώραία! Θὰ ἐνθουσιασθοῦν τὰ παιδιά, ποὺ θὰ τοὺς κάνουμε τὴν ἔκπληξην νὰ φᾶν τέτοια ώραία γλυκὰ τῆς πατοΐδας μας.

Τὴν ἄλλη μέρα τὴν ἔστειλε:

—Νὰ πᾶς νὰ τοῦ πῆς νὰ ἔρθῃ αὖριο ποὺ ἔχουμε ζούρ-φίξ, νὰ μᾶς φτιάσῃ!

Ἐδέχετο τὴν ἀριστοκρατία τῆς Πετρούπολεως καὶ ποιγκήπισσες. Ὁταν γέμισαν τὰ σαλόνια, μὲ μεγάλο καμάρι ή Πετροκοκκίνου εἶπε καὶ σέρβιζαν μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τοὺς μπακλαβάδες καὶ τὰ γαλακτομπούρεκα, τὰ δποῖα τοὺς ἦταν ἄγνωστα καὶ τοὺς ἄρεσαν πάρα πολύ.

Πολλὲς ποιγκήπισσες παρακάλεσαν τὴν κ. Πετροκοκκίνου νὰ τοὺς τὸν στείλουν τὶς μέρες, ποὺ ἔδεχοντο. Ὡσπου, μιὰ μέρα, τοῦ χτύπησε τὴν πόρτα ἡ σπιτονοικονυρά του:

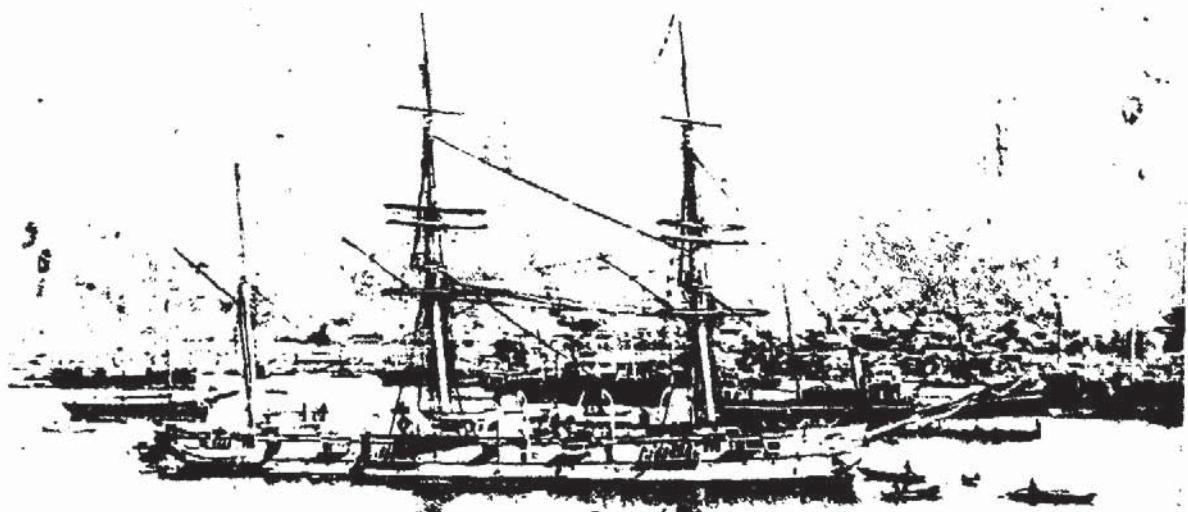
—Ξύπνα, Δημήτρη, Ἰβάνοβιτς, ἔξω σὲ ζητοῦν· εἶναι ἀμαξα τοῦ παλατιοῦ!

—Μὲ κοροϊδεύεις, τῆς λέει.

—Οχι, σοῦ δοκίζομαι, ἔσένα ζητοῦν.

Πράγματι πῆγε καὶ στὸ παλάτι καὶ ἔφτιασε γλυκὰ καὶ γιὰ τὸν αὐτοκράτορα πασῶν τῶν Ρωσιῶν!

Αφοῦ, δυὸ χρόνια, τοὺς χόρτασε δλονς, μὲ τὰ γλυκά του, πῆγε μιὰ μέρα στὴν

Τὸ καταδρομικὸ τοῦ ρωσικοῦ αὐτοκρατορικοῦ στόλου «Κρέισερ», δπου ὑπηρετοῦσε δ
Ἡπειρώτης Ὀδυσσεὺς κατὰ τὸ 1895. Εἶναι ἀραγμένο στὸ Ιαπωνικὸ λιμάνι Ναγκασάκι, δπου,
ώς γνωστόν, κατὰ τὴν 9ην Αὔγουστου 1945, ἔνα ἀμερικανικὸ ὑπερφρούριο ἔρριξε τὴ δεύτερη
ἀτομικὴ βόμβα (πλουτωνίου). Τὸ ὄρεινὸ συγκρότημα ποὺ χωρίζει τὴν πόλη στὰ δύο, περιώρισε
κάπως τὴν καταστροφή. Σχοτώθηκαν (μόνον!) 40.000 ἀτομα καὶ ἄλλα τόσα τραυματίσθηκαν.

‘Η Χιροσίμα εἶχε μεγαλύτερη καταστροφὴ

Πετροκοκκίνου καὶ τῆς λέει:

—*Μία χάρη, κ. Πετροκοκκίνου...*

—*Ο, τι θέλεις, Ιημίήτοη.*

—*Τὰ γλυκά μου ἔμαθα καὶ ἄλλον τὰ σᾶς τὰ φτιάχνοντα τώρα ἐγὼ θέλω τὰ πάμι τροφοδότης στὸ πολεμικὸ «Κρέισερ».*

—*Τὸ ἔχεις, Ιημίήτοη!*

Μπήκε στὸ «Κρέισερ» καὶ ἔκαμε μὲ αὐτὸ δύο φορὲς τὸν κίνδο τῆς γῆς. Καὶ ποῦ δὲν πῆγε! Ἐχει φωτογραφίες μὲ ἀγρίους, μὲ ἀνθρωποφάγους! Σὲ κάθε λιμάνι ποὺ πῆγαντε τὸ «Κρέισερ», ἔρριχταν τιμητικοὺς καροποβολισμοὺς καὶ ἀπαγτοῦσε καὶ αὐτό! Δεξιώσεις ἔξω, δεξιώσεις στὸ πλοῖο. Σαμπάνια καὶ ἐκλεκτοὺς μεζέδες ἀφθονοὺς—λεφτὰ μὲ οὐρά!

Πήγαινε στὸ χωριό, μοίραζε σὲ δλοντα δλόχληρα τόπια μεταξωτά, γιαπωρέζικα σερβίτσια κλπ. Τὰ χάριζε σὲ δλοντα. Καὶ δάρεις δποιορ τοῦ ζητοῦσε, δηλαδὴ τὰ χάριζε, γιατὶ ποτὲ δὲν τὰ ἔπαιρε πίσω.

*Οταν ἔγινε ὁ Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος, τὸν πῆραν στὸ Ἐπιτελεῖο τοῦ Κουροπάτκιν καὶ ἀκολουθοῦσε. Ἀγόρασε ἔνα μέγαρο στὸ κεντρικότερο μέρος τοῦ Πόρτο—*Αρθοντ* καὶ τὸ ἔντυσε στὸ περσικὸ χαλὶ καὶ στὸ ἀσήμι. Ἐκεῖ πήγαιναν οἱ ποιγκήπες, ποὺ γράωσε στὸ «Κρέισερ», καὶ τοῦ ἐλεγαν «Ἀτέτος» (θὰ πῆ πατέρα).*

Οταν νίκησαν οἱ Ιάπωνες, ἔγραψαν τὰ δηλώσοντα δσοι ξέροι ἔχοντα περιουσίες τὰ ἀποζημιωθοῦν. Άλλα δυστυχῶς ὁ Ηριμικήρης ήταν στὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἔμαθε πολὺ ἀργά. Ἔτσι πῆγε χαμέρο τὸ κτήριο.

Εἰκ. 2. Φωτογραφία, ποὺ ἔστειλε στοὺς δικούς του στὴν Ἑλλάδα δ. D.P. Paschalis ἀπὸ τὴν "Απω Ανατολή".

Εικ. 3. Φωτογραφία του Δ. Πριμικήρη, έργο φωτογραφικής φέρμας της Γ' οπλούσματος.

Μετά πήρε τὴν οἰκογένειά τον ἀπό τὸ χωριό καὶ ἤθε στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἀροιξε τὸ μαγαζί «τὰ Λαυτεῖα». Σὲ δὲ χρόνια ἄροιξε «τὰ Ὀλύμπια», τὸ γνωστὸ ζαχαροπλαστεῖο πολυτελείας, στὴν Ὁμώνυμη. Κατεδαφίσθηκε ποὺν ἀπὸ ἐπτὰ χρόνια. Ἐρ τῷ μεταξὺ δημιούργης εἶχε πεθάνει, τὸ 1940.

«Ολοι σχεδὸν οἱ ρέοι τοῦ χωριοῦ πέρασαν ἀπὸ τὰ «Ὀλύμπια». Πολλοὶ ἐγγάροιταν στὸ μαγαζὶ καὶ σποέμαζαν καὶ εἶχαν διωρεὰν διωμάτιο στὸ κτῆμα τοῦ Ηριμακίην τῆς Κολοκυνθοῦς. Καὶ ὅποιος ἤθελε νὰ φθῇ στὴν Ἀθήνα γιὰ γιατρό, ροσοκομεῖον κλπ., ἤξερε δτὶ θὰ ἐρχόταρ νὰ μείνῃ (καὶ πολλὲς φορές οἰκογενειακῶς) στὸ σπίτι του, ὅπως καὶ ἄλλοι γιὰ δοκειές τους. Τὸ σπίτι του εἶχε πάντοτε μουσαριόνες.

Αὐτὸς ἦταν ὁ Ηριμακίης!

Ἐκτὸς ὅλων, ποὺ μᾶς ἔγραψαν σχετικά, ίδιαίτερα ἀξιόλογο είναι τὸ γράμμα τοῦ συμπατριώτου διπλωμάτου κ. Νότη Μπότσαρη. Ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Πρεσβεία στὴ Μόσχα, μαζὶ μὲ τὶς εὐχές του καὶ τὰ συγχαρητήρια γιὰ τὸ περιοδικό μας, παρατηρεῖ δτὶ δ. Ρ. Paschalidis γράφει ἀπὸ τὸ λιμάνι Τσεφού τῆς ἑπαρχίας Σαντούγκ. Καὶ προσθέτει:

«Ο λιμὴν αὐτὸς ἡτο ἄλλοτε μεγάλης σημασίας, διότι ἡτο ἐκ τῶν δλίγων κινεζικῶν λιμένων, οἱ δοποῖοι διὰ συνθήκης ἥσαν ἀνοικτοὶ εἰς τὴν διεθνῆ ναυσιπλοσαν. Ως ἐκ τούτου, ἡτο φυσικὸν νὰ ναυλοχῇ ἐκεὶ ρωσικὸν πολεμικὸν σκάφος».

Σωστά!

Ἐνχαριστίες δφείλονται στὸν κ. Νότη Μπότσαρη, δ ὅποιος μὲ τὴν παρατήρησὴν του μᾶς βοηθῇ νὰ διορθώσουμε ἐπίσης τὸ δνομα τοῦ Ρώσου ναυάρχου: Τίρτοφ (καὶ δχι Τίρτοξ).

Φ. II.

ΙΠΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΗΟΠΗΣΗ

II ΖΩΗ

«Ἡ ζήσω τὴν ζωή μον, μεγάλος καὶ λαμπρός,
Ἡ πάλι τὴν περάσω σὲ φτώχια καὶ μικρός,
Μή θέλα βρῶ στὸ τέλος ὃ ἔκεινα διαφροδά;
Καὶ τὸ νὰ καὶ τὸ ἄλλο θὰ πάφοντα μιὰ φορά.
Γύρινδες στὸν κόσμο ὑπῆκα καὶ θέλα βγῆν γομφός.
Ο κόσμος είναι ἔνος, δὲν ἔμεινε τινός.
Μακριὰ λοιπὸν φροντίδες ματαίων στοχασμῶν,
Ηοδ κατατυφαγμάτε μὲ ήδουντη χαμόν.
Μοῦ φτάνοντα νὰ χωρούν ὑγειά, καλή καρδιά,
Ζωῆς εὐτυχισμένης τὰ μοναχὰ κλειδιά.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΙΒΛΑΡΙΔ
(Ιούνιον 1771-1823)

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΟ ΗΠΕΙΡΟ

ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ.

Οι Άλβανοί πλαστογράφοι της Ιστορίας παρερμηνεύουν ότι προσπαθούν να παρουσιάσουν ώς Ιλλυρικά και τα μνημεῖα πού άνασκάπτουν και είναι οι αδιάψευστοι μάρτυρες της έλληνικότητος των τόπων. Αύτος ό λαξευτός τάφος μὲ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα «μακεδονικού» τάφου, δηλαδὴ καμαριώδε θάλαμο, ναόσχημη πρόσοψη ιωνικοῦ ρυθμοῦ μὲ ἀνάγλυφη περικεφαλαία καὶ ἀσπίδα μακεδονικοῦ τύπου κλπ., ἀποκαλύφθηκε στοὺς βράχους τῆς Γραδίστας, κοντά στὸ Πόγραδετς.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΓΕΡΟΣΤΑΘΗΣ
Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΦΙΛΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ

Τοῦ κ. Λάμπρου Ἀπ. Τατσιοκούλου

Ο Κωνσταντίνος Γεροστάθης, δομεγάλος φιλικός και εὐεργέτης Ἡπειρώτης, γεννήθηκε τὸ 1770 στὴν πλούσια και ὅμορφη κωμόπολη τῆς Ἀρτης τὸ Κομπότι, ποὺ ἡταν τότε ἐλευθεροχώρι μὲ πέντε χιλιάδες κατοίκους, δπου σχολὴ και ἔδρα Ἐπισκόπου. Πατέρας του ἡταν δοσοφός δάσκαλος Εὐστάθιος Γεροστάθης, ἄρχοντας εὐγενῆς και «παιδείᾳ συγκεκροτημένος». Ἡ πνευματικὴ κατάρτιση και μόρφωση του Κωνσταντίνου, πέρα ἀπὸ τὰ σοφὰ διδάγματα του πατέρα του, τῆς σχολῆς Κομποτιοῦ, τῶν σχολῶν Ἀρτης και Ἰωαννίνων, ἡταν τὸ στολίδι ποὺ λάμπρυνε τὴν προσωπικότητά του τὸν καιρὸ του μεγάλου ἀγώνα τοῦ 1821. Μὲ δλοκληρωμένη τὴ μόρφωση, ὥριμη τὴ σκέψη και ἔμφυτη τὴ δραστηριότητα, σὲ ἥλικια 27 ἑτῶν ἀφῆκε τὸ Κομπότι και δραπέτευσε μὲ καῖκι ἀπὸ τὴν Κόπραινα στὴν Κέρκυρα τὸ ἔτος 1807. Ἐφυγε γιὰ νὰ σωθῇ μὲ ἄλλους χωριανούς του ἀπὸ τὴν δργὴ του Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ποὺ ἄρχισε τὸν ἀφανισμὸ μὲ τὴ δολοφονία του πατέρα του στοὺς Κομιζάδες, ν' ἀρπάξη στὴν ἐκμετάλλευσή του τὸ χωριό.

Στὴν Κέρκυρα ἔζησε σὰν μεγαλέμπορος. Τὸ ἐπιχειρηματικὸ του δαιμόνιο, ἡ ἀκεραιότητα του χαρακτήρα του, ἡ πνευματικὴ του καλλιέργεια και τὰ φλογερά του πατριωτικὰ συναισθήματα τὸν ἀνέβασαν σὲ ἔξεχουσα κοινωνικὴ θέση, στὸν κύκλο τῶν εὐγενῶν, τῶν ἐπισήμων και τῶν ἐπιφανῶν. Ἡταν δο ἐπιφανῆς και ἄξιος ἐμπιστοσύνης γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη· ὁ ἐγγυητὴς τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἐλλάδος στὸ ἔθνικὸ ιονικὸ δάνειο· ὁ εὐγενῆς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐλληνικῆς Διοικήσεως. Ἡταν δο ἐπίσημος συζητητὴς ἔθνικῶν ζητημάτων μὲ τοὺς λόρδους, τοὺς δοῦκες, τοὺς κόμητες και ἄλλους ἐπισήμους ξένους, ποὺ ἔφθαναν στὴ Κέρκυρα, γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦν μὲ συστατικές του ἐπιστολὲς τὴν Κυβέρνηση. Πολλὰ τακτοποιοῦσε ζητήματα ἔθνικὰ μὲ ξένους ναυάρχους και πλοιάρχους στὴν Κέρκυρα. Ἡταν δο ἐμπιστος φίλος, δο πληροφοριοδότης, δο σύνδεσμος και συνεργάτης του Γ. Κουντουριώτη, του Ἀνδρέα Ζαΐμη, του Ἀλ. Μαυροκορδάτου, του Θ. Κολοκοτρώνη, του Ἰ. Καποδίστρια και τῶν ἀδελφῶν του. Σὰν γενικὸς ἐντολοδόχος τῶν φιλελληνικῶν ἐπιτροπῶν τῆς Εὐρώπης συνεργάζόταν στενὰ μὲ τὸ μεγάλο φιλέλληνα, τὸν Ἐλβετὸ οἰκονομολόγο και μεγαλοτραπεζίτη Ἐυνάρδο Ἰωάννη. Λάβαινε τρόφιμα, πολεμοφόδια και χρήματα ἀπὸ τις ἐπιτροπὲς αὐτὲς και, μὲ ἐντολὴ τῶν κυβερνητῶν τῆς Ἐλλάδος, ὅριζε τὴ διακίνησή τους στὰ ἔλληνικὰ ἐπαναστατικὰ σώματα. Μὲ τὶς ἰκανότητες και τὴ δρά-

Π α ρ α τ ἡ ρ η σ η :

Στὸν πίνακα τῶν Φιλικῶν του Ἀρχείου Π. Σέκερη φέρεται μὲ ἔτος γεννήσεως τὸ 1782 και φυγῆς ἀπὸ τὸ Κομπότι στὰ 25 του χρόνια.

ση πρεσβευτού στήν άγγλοκρατούμενη Έπτανησο πρόλαιψε ἀντίποινα τοῦ ἄγγλικοῦ στόλου, σὲ κάποια περίπτωση νηοψιῶν, ποὺ ἀποφάσισε ἡ Ἑλληνικὴ Διοικηση, ἀφοῦ τὴν ἀπόφασην ἀνέστειλε μὲ διπιστολὴ τοῦ, ποὺ ἔστειλε στὸ Ναύπλιο μὲ καράβι πληρωμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο.

Προστάτευσε τοὺς ἐκεῖ Ἡπειρῶτες πρόσφυγες καὶ σὺν ἔφορος μυστικῆς ἐπιτροπῆς Κερκύρας εἶχε καταρτίσει σῶμα πολεμιστῶν ἀπὸ Παργίους καὶ Σουλιώτες, τοὺς πλήρωσε καὶ μὲ ἀδρὺ ἔξοδοι τοὺς ἔβγαλε στὴν Ἑλλάδα κρυφὰ ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ Ἀγγλούς. Ήολλὰ ἔδεψε ἀπὸ δικά του, δὲ Γεροστάθης, βοηθῶντας τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση καὶ τροφοδοτώντας τοὺς πολιορκημένους μαχητές καὶ τὰ γυναικόπαιδα τοῦ Μεσολογγίου. Ἡταν ἐπίλεκτο μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ποὺ εἶχε ἀρχηγό της τὸν συγχωριανό του Νικόλαο Σκουφᾶ. Εἶχε ἀναλάβει σὺν ἀντιπρόσωπος της τὴν ἀλληλογραφία μὲ τὶς φιλελληνικὲς ἑταιρείες τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, διόπου καὶ δὲ ἴδιος ἑταξίδευσε. Πάρα πολλές εἰναι οἱ ἐπιστολὲς τῆς ἀλληλογραφίας του στὰ ἀρχεῖα: Δ. Ρόμα, Ἰ. Καποδίστρια, Λ. Καποδίστρια κλπ. Παρουσιάζεται ἐκεῖ ἀξιόλογο τὸ μεγάλο του ἔργο στὴ λαμπρότερη ιστορικὴ περίοδο τοῦ ὑπελευθερωτικοῦ τοῦ 1821 ἡγάντα, ἀπὸ τὸ 1818 ὥς τὸ 1832.

Ἡ προσωπικότητά του ἀναλάμπει καὶ στὸν ἡγάντα τῆς Ἐπτανήσου μὲ τὴ μητέρα Ἑλλάδα. Φίλο τὸν γραμμάτων τὸν χαρακτηρίζει ἡ ἐκτύπωση γιὰ τὰ ἑλληνόπουλα βιβλίον Ἀριθμητικῆς. Τὸ κληροδότημά του πρὸς τὴ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἐταιρεία τὸν Λαζαρίνην, τὸ ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ καὶ τὸ Παρθεναγωγεῖο Κερκύρας, ποὺ ἀφῆκε μὲ τὴ διαθήκη του τῆς 21-6-1862, τὸν ἀναδείχνει καὶ μεγάλο τὸν Γραμμάτων εὐεργέτη. Σπούδασαν νέοι τοῦ χωριοῦ του καὶ νέες τῆς ἐπαρχίας Ἀρτῆς.

Τὴν ἰδρυση τοῦ πρώτου ἐλεύθερου ἑλληνικοῦ κράτους τὴ χάρηκε. Τὴν ἐνωση τῆς Ἐπτανήσου τὴν ἔζησε. Δὲν ἄντεξε δμως ἄλλο, διαν πάτησε τὰ ἐκατὸ τῆς ἡλικίας του χρόνια. Ἡ ἑλληνικὴ σημαία κυμάτιζε ἀκόμα τότε ἀπέναντι στὸ τουρκοκρατούμενο Κομπότι. Εὐχήθηκε τὴ λευτεριά του, καὶ πέταξε ἡ ψυχὴ του στὸν κεκρυραϊκὸ οὐρανὸ στὶς 22 Ιουνίου 1870. Γιὰ τὸ μεγάλο του ἔργο τὸ ἘΘΝΟΣ τὸν εὐχαρίστησε μὲ εὐχαριστήριο γράμμα, σύμφωνα μὲ ἀπόφαση τῆς ἘΘΝΙΚῆς συνελεύσεως τῆς Τροιζήνας τῆς 5ης Μαΐου τοῦ 1827. Ἡ Κέρκυρα τὸν ἐτίμησε μὲ τὸ ἔμβλημα τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ποὺ χάραξε στὴ μαρμάρινη πλάκα τοῦ τάφου του. Ἡ γενέτειρά του, τὸ Κομπότι, δρωσε καλλιμάρμαρο τύμβο γιὰ τὰ δστά του στὸ προαύλιο τοῦ Ἀϊ Γιώργη, ποὺ χτίστηκε τὸ 1741 ἀπὸ τὸν Ἀναγνώστη Γεροστάθη. Καὶ ἡ ιστορία τοῦ ἘΘΝΟΥΣ ἔγραψε στὴ χρυσή της σελίδα μὲ δλόχριστα γράμματα τὸ δόνομα ΓΕΡΟΣΤΑΘΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρχειοφυλάκιον Κερκύρας.

Ασπρέα Γ., «Κομπότι» (Μεγάλη Στρ/κή και Ναυτική Έγκ/δεία, τ. 4, σ. 188).

Βρανούση Λ., «Αθανάσιος Ψαλίδας», Έκδ. 1952, σελ. 140.

Γούδα Α., «Βίοι Παράλληλοι», Έκδ. 1870, τ. Γ', σελ. οβ'-ογ'. και τ. Ε', σελ. 104.

Διαμάντη Κ., «Η Αρτα και τα περίχωρα αυτής» Περ. «ΣΚΟΥΦΑΣ» Αρτης, τ. 13.

Έθνική Βιβλιοθήκη Αθηνών.

Κασομούλη Ν., «Απομνημονεύματα της Επαναστάσεως των Ελλήνων 1821-1833», τ. 2, σελ. 36-197-244.

Κοκκίνου Διον., «Η Ελληνική Επανάστασις», Έκδ. 1974, τ. 1, σελ. 397-398-558. τ. 2, σελ. 194-195-446-447-456-458, τ. 5, σελ. 75-351-353 365-383-467-635.

Κοντογιάννη Σ., «Κωνσταντίνος Γεροστάθης» (Περ. «ΣΚΟΥΦΑΣ» Αρτης, τ. 19-20 και 25-26 και 27-28 και 29 και 30-31).

Λαζαρίδη Κ., «Σχολεία και Διδάσκαλοι των Γιαννίνων στα χρόνια της Τουρκοκρατίας» (Περ. «Ηπειρωτική Εστία» τ. 249-250-251).

Leake W., «Περιηγήσεις εις Βόρειον Ελλάδα», Έκδ. 1835, τ. 4.

Λεξικόν «Μέγα Ελληνικόν Βιογραφικόν» Σ. και Κ. Βοβολίνη. τ. Α', Β', Δ', Ε'.

Λεξικόν «Σύγχρονος Έγκ/δεία Ελευθερουδάκη». Έκδ. Νίκας, τ. 6.

Λεξικόν «Μεγάλη Ελληνική Έγκ/δεία». Έκδ. «Φοῖνιξ», τ. 8.

Μελά Λ., «Ο Γεροστάθης ή άναμνήσεις της παιδικής μου ήλικίας», Έκδ. 1892, τ. 1.

Μελετοπούλου Ι., «Η Φιλική Εταιρεία - Αρχείον Π. Σέκερη», Έκδ. 1967, σ. 139.

Μωραΐτου Δ., «Σύντομος Ιστορία της Εκπαίδευσεως των Ελλήνων 1453-1821», Έκδ. 1927, σελ. 249-262.

Ξενοπούλου Σ. - Τσουτσίνου Ι., «Δοκίμιον περὶ Αρτης», Έκδ. 1962, σελ. 51-162.

Παντελίον Μ., «Ο Αθανάσιος Ψαλίδας στη Κέρκυρα» (Περ. «Ηπειρωτική Εστία», τ. 287-288).

Παπαζήση Δ., «Τιμai ἀγαθῶν καὶ ἀμοιβai ἔργασίας ἐπi Τουρκοκρατίας» (Περ. «Ηπειρωτική Εστία», τ. 252-253).

Παχῆ Γ., «Τὸ ἐν Ηπείρῳ Αγροτικὸν Ζήτημα», Έκδ. 1882, σελ. 33.

Πρωτοψάλτη Ε., «Η Φιλική Εταιρεία», Έκδ. 1964, σελ. 586.

Raybaud M., «Απομνημονεύματα», Έκδ. 1824, σελ. 291.

Σπυροπούλου Α., «Οι Μαυροματαίοι της Κατούνας».

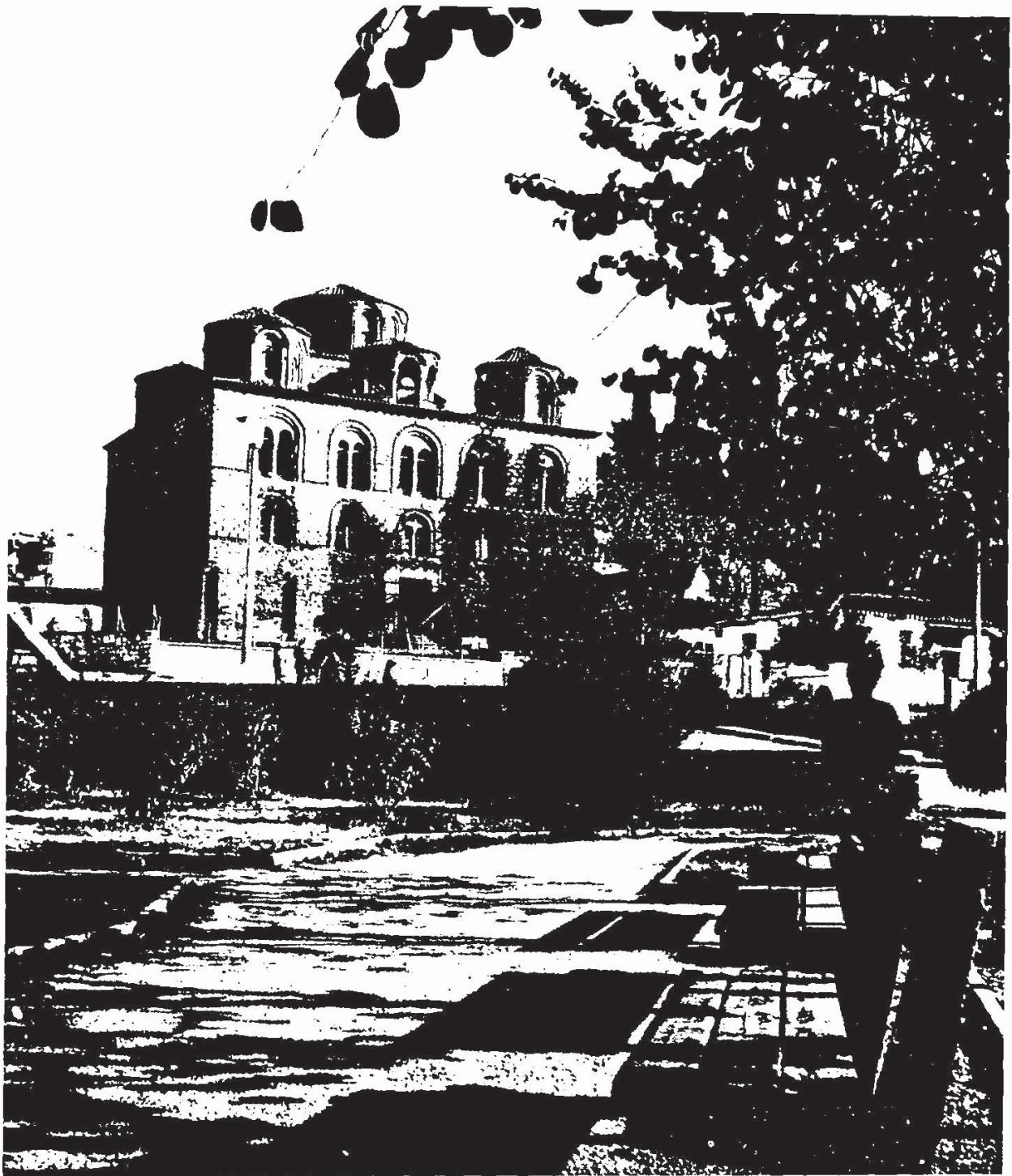
Στούπη Σ., «Οι Ξένοι ἐν Κερκύρᾳ», Έκδ. 1960, σελ. 98.

Τατσιοπούλου Λ., «Τὸ Κομπότι Αρτης», Έκδ. 1971, σελ. 7-8-25.

Υπ. Οίκονομικῶν—Διεύθυνσις Κληροδοτημάτων.

Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία Αθηνῶν.

Η ΠΑΡΗΓΟΡΗΤΙΣΣΑ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ είναι ίδρυμα τῶν Δεσποτῶν τῆς Ἡπείρου, που είχαν τὴν Ἀρτα γιὰ πρωτεύουσά τους. Στὸ 13ο αἰώνα χρονολογεῖται ὁ ναὸς καὶ τὰ καλοδιατηρημένα ψηφιδωτά του, ἐνῷ ὑπάρχουν καὶ μεταγενέστερες τοιχογραφίες τοῦ 16ου-18ου αἰώνος. Πλουσιώτατος είναι καὶ ὁ γλυπτικός του διάκοσμος. Ἡ Ἀρτα είναι ἔνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα κέντρα γιὰ τὴ μελέτη τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης, ἀφοῦ στὴν πόλη ὑπάρχουν ἀκόμα ἡ Ἅγια Θεοδώρα καὶ ὁ Ἅγιος Βασίλειος, καὶ στὰ περίχωρα ἡ Κάτω Παναγιά, ἡ Μονὴ Βλαχερνῶν, ὁ Ἅγιος Βασίλειος κλπ. Τὰ μνημεῖα τῆς Ἀρτας καὶ τῆς περιοχῆς μελέτησε, ἀναστήλωσε, δημοσίευσε καὶ ἀνέδειξε ὁ καθηγητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Ἀναστάσιος Ὁρλάνδος. Ἡ πόλη καμαρώνει γιὰ τὸ βυζαντινό της πλοῦτο, ἀφοῦ λίγα είναι τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος ἀπὸ τὴν ἀποικία τῶν Κορινθίων Ἀμβρακία, που ἔγινε πρωτεύουσα τοῦ Πύρρου, ὅταν ἀπειλήσε ἀκόμα καὶ τὴ Ρώμη.

Η ΓΕΩΡΓΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΤΗΣ

Τοῦ κ. Ἐπαρμεινώνδα Βαδίλη, Ἐπιθεωρητοῦ Γεωργίας

‘Ανέκαθεν ἡ ἴδιαιτέρα μας Πατρίδα, ἡ Ἡπειρος, ἐθεωρεῖτο ώς τόπος μὲ μειωμένη γονιμότητα ἐδαφῶν, ώς τόπος στὸν δόποιο δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ στηριχθοῦν βιώσιμες γεωργικὲς ἐκμεταλλεύσεις. Ἐτσι τὸ ἀκαθάριστο οἰκογενειακὸ εἰσόδημα μιᾶς Ἡπειρωτικῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας ἦταν σχεδὸν τὸ χαμηλότερο δλοκλήρου τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας. Γιὰ τὴ συμπλήρωση αὐτοῦ τοῦ χαμηλοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος ἀναγκάσθηκαν οἱ Ἡπειρῶτες ν’ ἀποδημήσουν ἀπὸ μακροτάτου χρόνου, τόσο στὰ μεγάλα ἀστικὰ κέντρα τοῦ ἐσωτερικοῦ, δσο καὶ στὶς διάφορες χῶρες τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπως στὴ Ρουμανία, στὴ Ρωσία, στὴν Αίγυπτο, στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν Ἀμερικὴ καὶ ἀλλαχοῦ.

Κατ’ ἀρχὴν ἐπεκράτησε ὁ τύπος τῆς ἀστικοαγροτικῆς οἰκογενείας, κατὰ τὸν ὄποιον, ώς γνωστόν, ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἐγκαθίστατο πρὸς ἐργασίαν σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ ἀναφερθέντα ἀστικὰ κέντρα, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς οἰκογενείας παρέμεναν στὰ διάφορα χωριά τῆς Ἡπείρου, δπου ἀσχολοῦνταν μὲ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς πατρικῆς γῆς, ἡ ὁποία πολὺ μικρὸ εἰσόδημα ἦταν σὲ θέση νὰ προσφέρει.

‘Αργότερα καὶ ἵδιως μετὰ τὸν Β’ παγκόσμιο πόλεμο, λόγῳ τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν ποὺ ἐπεκράτησαν, καταργήθηκε σχεδὸν δλοσχερῶς ὁ τύπος αὐτὸς τῆς ἀστικοαγροτικῆς οἰκογενείας καὶ διεμορφώθησαν ώς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καθαρῶς ἀστικὲς οἰκογένειες, μὲ τὴν ἐγκατάσταση τόσο τῶν ἀρχηγῶν ὅσο καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς οἰκογενείας στὰ διάφορα ἀστικὰ κέντρα. Παράλληλα διεμορφώθησαν καὶ οἱ καθαρῶς ἀγροτικὲς οἰκογένειες στὰ Ἡπειρωτικὰ χωριά ποὺ ἦταν καὶ οἱ διλιγώτερες. Αὐτὴ ἦταν καὶ ἡ κυριότερη αἰτία τῆς μειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ στὴν Ἡπειρωτικὴ ὥπαιθρο.

‘Αλλὰ ἂς ἔξετάσομε τώρα, μὲ τὴν σημερινὴ πρόοδο τῆς τεχνολογίας, ποιὰ εἶναι ἡ ὑφισταμένη γεωργοοικονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ἡπείρου καὶ ποιὲς εἶναι οἱ δυνατότητες τῆς ἔξελιξεώς της. Καὶ ἂς ἀρχίσομε πρῶτα ἀπὸ τὰ δημογραφικὰ στοιχεῖα ποὺ μᾶς τὰ δίνει ὁ παρακάτω πίνακας.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Νομοί	Ἐπαρχίες	Δῆμοι	Χωριά	Σύνολο Πληθυσμοῦ	Πληθυσμός	
					Ἀγροτικός	Ἀστικός
Ίωαννίνων	4	4	490	134.688	86.236	48.452
Πρεβέζης	1	4	136	56.586	40.019	16.567
Άρτας	1	1	251	78.376	54.863	23.513
Θεσπρωτίας	4	3	165	40.684	30.764	9.920
Σύνολο	10	12	1.042	310.334	211.882	98.452

Από τη μελέτη τῶν στοιχείων αὐτῶν προκύπτει ὅτι καὶ στοὺς 4 νομοὺς ὑπερτερεῖ ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμός, ποὺ φθάνει κατὰ μέσον δρο σὲ ὄλόκληρη τὴν Ἡπειρο τὸ 68% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἴδιαίτερα ὁ νομὸς Ἰωαννίνων ἔχει τὸ μικρότερο ποσοστὸ 64% καὶ ὁ νομὸς Θεσπρωτίας τὸ μεγαλύτερο 75%, οἵ δὲ δύο ἄλλοι νομοὶ Πρεβέζης καὶ Ἀρτας τὸ 70% ὁ καθένας τους.

Καὶ τώρα ἂς ἔξετάσομε τὴν κατανομὴ τῶν ἐκτάσεων τῆς Ἡπειρωτικῆς γῆς, ποὺ μᾶς τὴν δίνει ὁ παρακάτω πίνακας.

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΥΤΗΣ ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ

Κατανομὴ τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως

Συνολική Νομοὶ	Γεωργικὴ γῆ Ἐκταση	Βοσκότοποι Δάση Ἐκταση	Ἀγονες Συνοικισμοὶ Σκεπασμένα Ἐκτάσεις Δρόμοι κλπ. ἀπὸ νερά Ἐκταση	Ἐκταση	Ἐκταση	Ἐκταση
Νομοὶ	Ἐκταση	Ἐκταση	Ἐκταση	Ἐκταση	Ἐκταση	Ἐκταση
Ἰωαν.	4.993.000	476.919	2.724.281	1.343.000	245.000	145.800
Πρεβ.	1.018.000	290.700	541.000	129.000	15.435	36.400
Ἀρτ.	1.677.800	327.000	735.850	334.000	53.800	88.750
Θεσπ.	1.515.000	218.502	1.082.198	124.600	21.100	44.000
Σύν.	9.204.000	1.313.121	5.083.329	1.930.930	335.335	314.950
						226.335

Απὸ τὴν μελέτη τῆς κατανομῆς τῶν ἐκτάσεων προκύπτει ὅτι τὴν μεγαλύτερη ἐκταση καὶ στοὺς 4 νομοὺς καταλαμβάνουν οἱ βοσκότοποι, ποὺ σὲ ὄλόκληρη τὴν Ἡπειρο φθάνουν στὸ 55% τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως, ἀκολουθοῦν τὰ δάση μὲ ποσοστὸ 21%, τρίτη κατὰ σειρὰ ἔρχεται ἡ γεωργικὴ γῆ μὲ ποσοστὸ 14%, ἀκολουθοῦν οἱ ἄγονες ἐκτάσεις μὲ ποσοστὸ 4% καὶ τελευταῖες ἔρχονται οἱ ἐκτάσεις τῶν συνοικισμῶν μὲ ποσοστὸ 3% καὶ οἱ σκεπασμένες μὲ νερὰ ἐκτάσεις μὲ ποσοστὸ ἐπίσης 3%.

Εἰδικότερα στὸ Νομὸ Ἰωαννίνων οἱ βοσκότοποι ἀποτελοῦν τὸ 54% τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως, στὸ νομὸ Πρεβέζης τὸ 53%, στὸ νομὸ Ἀρτας τὸ 41% καὶ στὸ νομὸ Θεσπρωτίας τὸ 72%. Ως πρὸς τὰ δάση, στὸ νομὸ Ἰωαννίνων τὰ δάση ἀποτελοῦν τὸ 27% τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως, στὸ νομὸ Πρεβέζης τὸ 13%, στὸ νομὸ Ἀρτας τὸ 20% καὶ στὸ νομὸ Θεσπρωτίας τὸ 8%. Ως πρὸς τὴ γεωργικὴ γῆ στὸ νομὸ Ἰωαννίνων καταλαμβάνει τὸ 10% τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως, στὸ νομὸ Πρεβέζης τὸ 28%, στὸ νομὸ Ἀρτας τὸ 20%, καὶ στὸ νομὸ Θεσπρωτίας τὸ 14%.

Οἱ ἄγονες ἐκτάσεις στὸ νομὸ Ἰωαννίνων καταλαμβάνουν ποσοστὸ 5% τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως, στὸ νομὸ Πρεβέζης 2%, στὸ νομὸ Ἀρτας 3% καὶ στὸ νομὸ Θεσπρωτίας 2%. Οἱ συνοικισμοὶ καὶ οἱ δρόμοι στοὺς νομοὺς Ἰωαννίνων,

Πρεβέζης και Θεσπρωτίας ἀποτελοῦν τὸ 3% τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως και στὸ νομὸ "Αρτας τὸ 5%". Τέλος οἱ σκεπασμένες μὲ νερὰ ἐκτάσεις στοὺς νομοὺς Ἰ-ωαννίνων, Πρεβέζης και Θεσπρωτίας ἀποτελοῦν τὸ 1% τῆς συνολικῆς τους ἐ-κτάσεως και στὸ νομὸ "Αρτας τὸ 8%".

Μετὰ ὑπὸ αὐτὰ ἡς ἀσχοληθοῦμε μὲ τὴν κατανομὴ τῆς γεωργικῆς γῆς, κα-τὰ καλλιέργειες, ποὺ μᾶς τὴ δίνει δὲ παρακάτω πίνακας.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΓΗΣ ΚΑΤΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΣΕ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ

Νομοὶ Γεωργικῆς γῆς	Σύνολο καλλιέργ. Ἐκταση	'Αροτρ. καλλιέργ. Σιτηρά Ἐκταση		Λαχαν. Ἐκταση	'Αμπελ. Ἐκταση	'Ελαιών. ριδοειδῆ Ἐκταση	Δενδρώδη λείβαδα Ἐκταση	Λοιπὰ Ἐκταση	Κοφτο- λείβαδα Ἐκταση
		'Αροτρ. καλλιέργ. Σιτηρά Ἐκταση	'Αροτρ. καλλιέργ. Σιτηρά Ἐκταση						
		'Αροτρ. καλλιέργ. Σιτηρά Ἐκταση	'Αροτρ. καλλιέργ. Σιτηρά Ἐκταση						
Ίωαν.	476.919	355.412	12.659	12.652	272	10	5.514	90.400	
Πρεβ.	290.700	169.500	21.800	920	73.800	9.600	2.150	12.930	
Άρτ.	327.000	202.488	6.078	241	38.500	66.400	12.393	900	
Θεσπ.	218.502	145.616	3.400	182	57.400	1.900	5.000	5.004	
Σύν.	1.313.121	873.016	43.937	13.995	169.972	77.910	25.057	109.234	

Ἄπὸ τὴ μελέτη τῆς κατανομῆς τῶν καλλιεργειῶν προκύπτει ὅτι και στοὺς 4 νομοὺς τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ κατέχουν οἱ ἀροτραῖς καλλιέργειες ἐτήσιες μὲ σιτηρὰ κλπ., μὲ ποσοστὸ 67%, ἀκολουθοῦν οἱ ἐλαιῶνες μὲ ποσοστὸ 13%, ἔπονται τὰ κοφτολείβαδα μὲ ποσοστὸ 8% και ἐν συνεχείᾳ ἔρχονται τὰ ἐσπερι-δοειδῆ μὲ ποσοστὸ 6%, τὰ λαχανικά μὲ ποσοστὸ 3%, ἡ δενδροκομία μὲ 2% και οἱ ἀμπελῶνες μὲ 1%.

Εἰδικότερα οἱ ἐτήσιες καλλιέργειες στὸ νομὸ Ίωαννίνων ἔχουν ποσοστὸ 75% ἐπὶ τῆς συνολικῆς καλλιεργουμένης ἐκτάσεώς του, στὸ νομὸ Θεσπρωτίας 64%, στὸ νομὸ "Αρτας 62% και στὸ νομὸ Πρεβέζης 58%. Οἱ συστηματικοὶ ἐ-λαιῶνες στὸ νομὸ Θεσπρωτίας κατέχουν ποσοστὸ 26%, στὸ νομὸ Πρεβέζης 25% και στὸ νομὸ "Αρτας 12%. Τὰ ἐσπεριδοειδῆ —πορτοκάλια, λεμόνια, μανδαρίνια κλπ.— στὸ νομὸ "Αρτας κατέχουν ποσοστὸ 20%, στὸ νομὸ Πρεβέζης 3% και στὸ νομὸ Θεσπρωτίας 1%. Τὰ λαχανικά στὸ νομὸ Πρεβέζης κατέχουν πο-σοστὸ 7%, στὸ νομὸ Ίωαννίνων 3% και στὸ νομὸ "Αρτας και Θεσπρωτίας πο-σοστὸ 2% στὸν καθένα τους. Οἱ ἀμπελῶνες στὸ νομὸ Ίωαννίνων κατέχουν ποσοστὸ 3%, στὸ νομὸ Πρεβέζης 1%, ἐλάχιστες δὲ ἐκτάσεις στοὺς νομοὺς "Αρτας και Θεσπρωτίας. Οἱ λοιπὲς δενδρώδεις καλλιέργειες στὸ νομὸ "Αρτας κατέχουν ποσοστὸ 3%. στὸ νομὸ Θεσπρωτίας 2% και στὸν καθένα τους νομοὺς Ίωαννίνων και Πρε-βέζης ποσοστὸ 1% στὸν καθένα τους. Τέλος τὰ κοφτολείβαδα στὸ νομὸ Ίωαν-νίνων κατέχουν ποσοστὸ 18%, στοὺς νομοὺς Πρεβέζης και Θεσπρωτίας ποσο-στὸ 5% στὸν καθένα τους και στὸ νομὸ "Αρτας 1%.

Πορτοκαλεώνας στὸ νομὸ "Ἄρτας"

Καὶ τώρα ἂς δοῦμε τὶς στρεμματικὲς ἀποδόσεις τῶν κυριοτέρων ἑτησίων καλλιεργειῶν, ποὺ μᾶς τὶς δίνει ὁ παρικάτω πίνακας.

ΣΤΡΕΜΜΑΤΙΚΕΣ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΕΤΗΣΙΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΣΕ ΚΙΛΑ

Νομοὶ	Σιτάρι	Κριθάρι	Βρώμη	Άραβόσ.	Φακή	Καπνὸς	Βαμβάκι
Ίωαννίνων	125	125	118	310	100	90	---
Πρεβέζης	198	185	219	473	94	70	252
Ἄρτας	143	140	136	380	---	90	250
Θεσπρωτίας	150	80	88	344	133	---	184
Μέσος δρος	146	132	136	378	99	85	246

ΣΤΡΕΜΜΑΤΙΚΕΣ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΕΤΗΣΙΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΣΕ ΚΙΛΑ

Νομοὶ	Πατάτες	Τομάτες	Καρπούζια	Πεπόνια	Κηπευτικὰ	Τριφύλλια
Ίωαννίνων	769	1.500	1.580	1.200	390	626
Πρεβέζης	2.198	4.737	4.000	2.000	2.185	990
Ἄρτας	1.735	2.500	2.000	2.000	5.000	800
Θεσπρωτίας	1.265	3.207	3.290	2.000	1.192	990
Μέσος δρος	1.494	3.241	3.207	1.768	1.269	773

Ο παρακάτω πίνακας μᾶς δίνει τις στρεμματικές άποδόσεις τῶν κυριοτέρων δενδρωδῶν καλλιεργειῶν.

**ΣΤΡΕΜΜΑΤΙΚΕΣ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΔΕΝΔΡΩΔΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΜΠΕΛΟΥ ΣΕ ΚΙΛΑ**

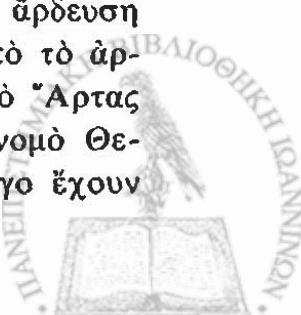
Νομοί	Πορτοκάλια	Λεμόνια	Μανδαρίνια	Έλιες	Κεράσια	Έπιτρ. σταφύλια
Ίωαννίνων	--	--	--	--	350	430
Πρεβέζης	1.043	1.894	800	154	333	1.281
Άρτας	1.812	3.000	2.000	188	700	--
Θεσπρωτίας	1.148	665	425	201	468	1.500
Μέσος δρος	1.740	1.852	1.737	181	427	1.095

Καὶ τώρα ἂς πᾶμε στὸν τομέα τῆς Κτηνοτροφίας. Ο παρακάτω πίνακας μᾶς δίνει τὸ ζωϊκὸ κεφάλαιο.

ΖΩΪΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Νομοί	Βόες		'Αγελάδες				
	'Εγχώρια		'Εγχώρια		Ξένα		
	'Αβελτιώτια	Βελτιωμένα	Βελτιωμένα	Πρόβατα	Αλγες	Χοῖροι	"Ορνιθες
Ίωαννίνων	4.300	5.450	1.950	414.000	135.000	4.500	1.806.130
Πρεβέζης	3.226	3.165	2.018	154.465	56.330	11.809	131.931
Άρτας	2.295	6.002	980	120.130	40.338	14.008	535.000
Θεσπρωτίας	5.917	1.157	1.187	193.742	95.911	4.281	105.271
Σύνολο	15.738	15.774	6.135	882.337	327.579	34.598	2.578.332

Απὸ τὴν ἀνάλυση τῆς οὐφισταμένης καταστάσεως μποροῦμε νὰ κάνομε τὶς ἔξῆς διαπιστώσεις: Ή πρώτη διαπίστωση εἰναι ὅτι οἱ τρεῖς νομοὶ Πρεβέζης, Άρτας καὶ Θεσπρωτίας ἔχουν πολλὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ καὶ περισσότερο οἱ δύο πρῶτοι. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ εἰναι ὅτι ἔχουν ὑψηλὸ ποσοστὸ γεωργικῆς γῆς 28%, 20% καὶ 14% ἀντιστοίχως καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι διαθέτουν σημαντικὲς πεδινὲς ἐκτάσεις μὲ ἔξαιρετικὲς ἐδαφολογικὲς καὶ κλιματολογικὲς συνθῆκες, σημαντικὸ μέρος τῶν ὁποίων ἄρδευεται. Στὸ νομὸ Πρεβέζης ή ἄρδευση γίνεται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς Λοῦρο καὶ Ἀχέροντα καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τὸ ἄρδευτικὸ δίκτυο Λάμαρης καὶ ἀπὸ τὸ πρῶτο δίκτυο Λούρου. Στὸ νομὸ Άρτας ή ἄρδευση γίνεται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς Λοῦρο καὶ Αραχθο. Καὶ στὸ νομὸ Θεσπρωτίας ἀπὸ τὸ ἄρδευτικὸ ἔργο τοῦ Κάτω Καλαμᾶ. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἔχουν

ἀναπτυχθεῖ δυναμικές καλλιέργειες, ὅπως εἶναι ἡ καλλιέργεια τῶν ἐσπεριδοειδῶν (πορτοκαλιῶν, λεμονιῶν καὶ μανδαρινῶν), τῶν κηπευτικῶν καὶ τῆς ἐλιᾶς καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ λεγόμενες ἡμιδυναμικές καλλιέργειες, ὅπως εἶναι τὸ βαμβάκι, τὸ ποτιστικὸ καλαμπόκι, ὁ καπνὸς, τὸ τριφύλλι κλπ. Τὰ πορτοκάλια μόνο στὸ νομὸ Ἀρτας φθάνουν τοὺς 80 ἔως 100 χιλιάδες τόννους ἐτησίως, ἐνῷ οἱ ἐλιὲς καὶ στοὺς τρεῖς νομοὺς φθάνουν τοὺς 30.589 τόννους.

Βεβαίως καὶ στοὺς τρεῖς αὐτοὺς νομοὺς ὑπάρχουν καὶ οἱ ἡμιορεινὲς καὶ δρεινὲς ἐκτάσεις, στὶς ὁποῖες οἱ βοσκότοποι ἀποτελοῦν σχετικὰ σημαντικές ἐκτάσεις ποὺ ἐπέτρεψαν τὴν ἀνάπτυξην σὲ ἀξιόλογο βαθμὸ καὶ τῆς κτηνοτροφίας. Ἀντιθέτως ὁ νομὸς Ἰωαννίνων παρουσιάζει τὴ δική του ἰδιομορφία καὶ θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι περισσότερο προβληματικὸς ὡς πρὸς τὴ γεωργικὴ του ἀνάπτυξην. Καὶ τοῦτο γιατὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ γεωργικὴ του γῆ σὲ σχέση μὲ τὴ συνολικὴ ἐκταση κατέχει μικρὸ ποσοστό, 10%, καὶ ἀφ' ἐτέρου γιατὶ οἱ περισσότερες ἐκτάσεις τῆς γεωργικῆς γῆς εἶναι ἡμιορεινὲς καὶ δρεινὲς, μὲ πολὺ λίγες πεδινὲς ἐκτάσεις, μὲ δχι τόσο εὐνοϊκὲς ἐδαφολογικὲς καὶ κλιματολογικὲς συνθῆκες στὶς περισσότερες περιοχές, καθὼς καὶ μὲ δυσμενεῖς συνθῆκες ἀρδεύσεως. Οἱ μόνες ἀρδευόμενες συστηματικὰ ἐκτάσεις εἶναι οἱ ἀρδευόμενες ἀπὸ τὰ δίκτυα τοῦ λεκανοπεδίου τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Βέλλας καὶ Παρακαλάμου, τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς ὅχθης τοῦ ποταμοῦ Βοϊδομάτη καὶ τῆς πεδιάδος τῆς Κονίτσης συνολικῆς ἐκτάσεως 35.100 στρεμμάτων.

Ἡτοι, Λεκανοπεδίου Ἰωαννίνων	20.000	στρέμματα
Βελλᾶς-Παρακαλάμου	6.000	»
Δεξιᾶς ὅχθης ποταμοῦ Βοϊδομάτη	2.100	»
Ἀριστερᾶς ὅχθης ποταμοῦ Βοϊδομάτη	1.600	»
Πεδιάδος Κονίτσης	5.400	»
Σύνολον	35.100	»

Ἐξ ἄλλου, τὸ ἄλλο χαρακτηριστικὸ τοῦ νομοῦ αὐτοῦ εἶναι ὅτι τὶς μεγαλύτερες ἐκτάσεις καταλαμβάνουν οἱ βοσκότοποι, 2.724.281 στρέμματα (54% τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως), καθὼς καὶ τὰ δάση, 1.343.000 στρέμματα (27% τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως). Τοῦτο εἶχε ως ἀποτέλεσμα ν' ἀναπτυχθεῖ στὸ νομὸ αὐτὸ περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς κλάδους ἡ κτηνοτροφία καὶ μάλιστα ἡ κτηνοτροφία τῶν μικρῶν ζώων, αἰγῶν καὶ προβάτων.

Ὑστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ βγαίνουν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα γιὰ τὶς προοπτικὲς ἔξελιξεως τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας στοὺς 4 νομοὺς: Καὶ γιὰ τοὺς 4 νομοὺς διαπιστώνεται ὅτι οἱ μέσες στρεμματικὲς ἀποδόσεις τῶν περισσοτέρων καλλιεργειῶν εἶναι σχετικὰ μειωμένες καὶ ὑπάρχουν περιθώρια νὰ αὐξηθοῦν μὲ τὴν ἐφαρμογὴ μιᾶς πλέον βελτιωμένης τεχνικῆς. Στοὺς 3 νομοὺς Πρεβέζης, Ἀρτας καὶ Θεσπρωτίας, λόγῳ τῶν εὐνοϊκῶν ἐδαφολογικῶν καὶ κλιματολογικῶν συνθηκῶν καὶ τῶν συνθηκῶν ἀρδεύσεως, προβλέπεται νὰ ἀναπτυχθοῦν ἀκόμα περισσότερο στὶς πεδινὲς περιοχὲς οἱ δυναμικές καλλιέργειες τῶν ἐσπεριδοειδῶν (πορτοκάλια, λεμόνια, μανδαρίνια), οἱ κηπευτικὲς καλλιέργειες ὑπὸ κάλυψη σὲ

θερμοκήπια καὶ στὸ ὑπαιθρο. ὅπως εἰναι ἡ τομάτα, τὸ ἀγγούρι, οἱ πιπεριές, οἱ φράουλες, τὰ πεπονοειδῆ (πεπόνια, καρπούζια) κλπ., καὶ οἱ ἐλιές, καθὼς καὶ οἱ ἡμιδυναμικὲς καλλιέργειες, ὅπως εἰναι τὸ βαμβάκι, ὁ ποτιστικὸς ἀραβόσιτος καὶ ὁ καπνός. Οἱ ἐλιές ἐπίσης προβλέπεται ν' ἀναπτυχθοῦν καὶ στὶς ἡμιορεινὲς ἐκτάσεις τῶν νομῶν αὐτῶν.

Στὸ νομὸν Ἰωαννίνων ὄλες οἱ συνθῆκες εὐνοοῦν τὴν ἀνάπτυξην τῆς κτηνοτροφίας καὶ κυρίως τῆς προβατοτροφίας καὶ τῆς αἰγοτροφίας, καθὼς καὶ τῆς δρνιθοτροφίας. Πρὸς τοῦτο συνηγοροῦν οἱ ὑπάρχουσες μεγάλες ἐκτάσεις βοσκῶν, τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν ὁποίων εἰναι θερινὲς βοσκές. Ἀπὸ τὶς καλλιέργειες θὰ πρέπει νὰ ἐπεκταθοῦν ἐκεῖνες ποὺ θὰ συμβάλουν στὴν ἔξοικονόμηση κτηνοτροφῶν, ὅπως εἰναι τὸ τριφύλλι, ὁ ἀραβόσιτος, τὸ κριθάρι κλπ. Ἡ ἀνάπτυξη θὰ πρέπει ν' ἀποβλέψει ὅχι τόσο στὴν αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζώων, ὃσο στὴ βελτίωση τῆς ἥδη ὑπαρχούσης κτηνοτροφίας, ή ὅποια θὰ πρέπει ν' ἀποβλέψει στοὺς ἔξης 4 στόχους:

1) Στὴ βελτίωση τῶν βοσκῶν μὲ ἀναχλοάσεις, ἐκχερσώσεις, λιπάνσεις, κατασκευὲς ποτιστρῶν κλπ.

2) Στὴ βελτίωση τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου μὲ τὴν εἰσαγωγὴν περισσοτέρων βελτιωμένων ζώων, κυρίως ὄρρενων, καὶ μὲ τὴν τεχνητὴ γονιμοποίηση.

Κοπάδι ἀπὸ πρόβατα στὸ νομὸν Ἰωαννίνων

3) Στὴν ἔξασφάλιση καλυτέρων συνθηκῶν διαμονῆς τῶν ζώων, διὰ τῆς ἀνεγέρσεως συγχρόνων κτισμάτων καὶ κυρίως προβατοστασίων καὶ αἰγοστασίων

γιὰ τὴν ἄνετη διαμονὴ τῶν ζώων κατὰ τὴν χειμερινὴ περίοδο, κατὰ τὴν ὥποια ἀναγκαστικὰ ἐνσταυλίζονται σὲ μεγαλύτερη χρονικὴ διάρκεια.

4) Στὴν Ἰδρυσῃ περισσοτέρων συγχρόνων ἐργοστασίων ἐπεξεργασίας τοῦ γάλακτος.

‘Ως πρὸς τὴν ὁρνιθοτροφία, ἡδη χάρις στὴν συμπαράσταση τῶν ἀρμοδίων Ὑπηρεσιῶν καὶ τὴν ἀτομικὴ πρωτοβουλία ἔχει πάρει τὸ δρόμο τῆς καὶ προβλέπεται ν’ ἀναπτυχθεῖ ἀκόμα περισσότερο. Τὰ κοτόπουλα τῶν Ἰωαννίνων ἔγιναν πλέον γνωστὰ στὸ Πανελλήνιο γιὰ τὴν ἀνώτερη ποιότητά τους.

Οἱ ἕδιες προβλέψεις ὑπάρχουν γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς κτηνοτροφίας τῶν μικρῶν ζώων καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους τρεῖς νομούς, Πρεβέζης, Ἀρτας καὶ Θεσπρωτίας, στοὺς δρόποις ἐπίσης ὑπάρχουν σημαντικὲς ἐκτάσεις βοσκῶν.

Κατσίκια στὰ βουνά τῆς Ἡπείρου

“Ἐνας ἄλλος κλάδος ποὺ μπορεῖ ν’ ἀναπτυχθεῖ σ’ ὁλόκληρο τὸ νομὸν Ἰωαννίνων, καθὼς καὶ στὶς ἡμιορεινὲς καὶ δρεινὲς ἐκτάσεις τῶν ἄλλων τριῶν νομῶν, εἰναι οἱ δενδρώδεις καλλιέργειες καὶ κυρίως οἱ ἔνδοντες καρποί, τὰ φουντούκια, τὰ ἀμύγδαλα καὶ τὰ καρύδια, καθὼς καὶ τὰ κεράσια. Τὰ φουντούκια σὲ ἐδάφη σχετικὰ πλούσια καὶ μὲ ἐπαρκὴ ἐδαφικὴ ὑγρασία καὶ τὰ ἀμύγδαλα, τὰ καρύδια καθὼς καὶ τὰ κεράσια ἀκόμα καὶ σὲ δχι πολὺ γόνιμα ἐδάφη καὶ σὲ ἐκτάσεις ποὺ δὲν ἀρδεύονται, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει δτὶ δὲν εὐδοκιμοῦν καλύτερα σὲ ἀρδευόμενες ἐκτάσεις.

Καὶ γιὰ τοὺς 4 νομοὺς καὶ περισσότερο γιὰ τὸ νομὸν Ἰωαννίνων, τὸ πρόβλημα τῆς μὴ ἐπαρκείας τοῦ ἀρδευτικοῦ νεροῦ εἰναι ἀπὸ τὰ σοβαρότερα καὶ θαύματα πρέπει νὺ μελετηθεῖ μεταξὺ τῶν πρώτων γιὰ τὴν ἐξασφάλιση καλυτέρων συνθηκῶν ἀρδεύσεως, τόσο στὶς πεδινὲς ἐκτάσεις διὰ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν ἀρδευτικῶν ἔργων, πρὸς πλήρη ἐκμετάλλευση τῶν ρεόντων ὑδάτων τῶν παραποτάμων καὶ τῶν ποταμῶν, καθὼς καὶ διὰ τῆς ἐκτελέσεως γεωτρήσεων, δσο

καὶ στὶς ἡμιορεινὲς καὶ δρεινὲς διὰ τῆς ἀνορύξεως ὁμοίως γεωτρήσεων καὶ τῆς κατασκευῆς τεχνητῶν λιμνῶν.

Βεβαίως ὅλα αὐτὰ θὰ ἔξαρτηθοῦν καὶ ἀπὸ τὰ μέτρα ποὺ θὰ θελήσει νὰ πάρει ἡ πολιτεία, δπως εἶναι ἡ ἐκτέλεση τῶν μεγάλων ἔργων ἀρδεύσεως, ἡ ἐγκατάσταση διαφόρων γεωργικῶν βιομηχανιῶν, δπως εἶναι οἱ βιομηχανίες ἐπεξεργασίας γάλακτος, τὰ ἔργοστάσια ἐπεξεργασίας τῶν πορτοκαλιῶν, τὰ ἔργοστάσια ἐπεξεργασίας τῶν ἐλαιῶν κλπ.

Μιὰ ἄλλη σημαντικὴ πηγὴ πλούτου στὴν Ἡπειρο εἶναι τὰ δάση, τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουν, δπως εἶδαμε, σημαντικὲς ἐκτάσεις σὲ ὅλους τοὺς νομοὺς καὶ περισσότερο στὸ νομὸ Ἰωαννίνων. Ἡ δρθὴ ἐκμετάλλευσή τους καὶ κυρίως ἡ ἰδρυση ἔργοστασίων γιὰ τὴν ἐπιτόπια ἐπεξεργασία τῆς ξυλείας, γιὰ παραγωγὴ τῶν πολυποικίλων προϊόντων, δπως εἶναι οἱ μοριοσανίδες, οἱ ἴνοσανίδες, τὰ κοντρα-πλακέ, ὁ πεπιεσμένος χάρτης, ὁ χαρτοπολτός κλπ. Θὰ ἀποτελέσουν μιὰ σημαντικὴ πηγὴ πλούτου.

Παράλληλα μὲ τὴ γεωργία καὶ τὰ δάση, ἡ ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας εἶναι τελείως ἐπιβεβλημένη, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ἀνάπτυξη τοῦ τουρισμοῦ, ποὺ τόσα ἐνδιαφέροντα παρουσιάζει ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ ἐξερεύνηση τοῦ ὑπογείου πλούτου· ἀλλὰ οἱ κλάδοι αὐτοὶ ἐκφεύγουν τοῦ περιεχομένου τῆς παρούσης μελέτης.

Αὐτὴ εἶναι ἡ γεωργοοικονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ἡπείρου καὶ αὐτὲς εἶναι οἱ προοπτικὲς τῆς ἔξελιξεώς της. Τὸ γενικὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι οἱ προοπτικὲς δὲν εἶναι οὕτε πολὺ αἰσιόδοξες ἀλλὰ οὕτε καὶ πολὺ ἀπαισιόδοξες, δπως διατίνονται μερικοί. Ἡ ἀλήθεια εἶναι δτὶ στὴν Ἡπειρο, μὲ τὴ σημερινὴ ἔξελιξη τῆς τεχνολογίας, ὑπάρχουν ἀκόμα μεγάλα περιθώρια γιὰ νὰ βελτιωθεῖ ἡ γεωργοοικονομικὴ της κατάσταση, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρξει ἔνα δλοκληρωμένο πρόγραμμα ἀναπτύξεώς της καὶ νὰ δοθοῦν τὰ ἀνάλογα οἰκονομικὰ κίνητρα.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΚΕΝΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΦΟΡΕΣΙΕΣ

Έξαιρετη θέση κατέχουν στά Λαογραφικά Μουσεία και στις Συλλογές τά ήπειρωτικά κεντήματα και οι φορεσιές στό Λαογραφικό Μουσείο τών Αθηνών, και στό Μουσείο Μπενάκη, στις τοπικές Συλλογές τοῦ Μουσείου Ιωαννίνων, τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κλπ., τά ήπειρωτικά κεντήματα και οι φορεσιές ξεχωρίζουν γιά τήν τέχνη τους και τήν έκφραστικότητα.

Δίνουμε δῶ μερικά δείγματα αύτῆς τῆς παραδοσιακῆς τέχνης:

Κέντημα Ιωαννίνων (ἄνω) τοῦ 18ου αιώνος, είκονίζει ήπειρωτικό γάμο και είναι ένα άπο τά ώραιότερα άποκτήματα τοῦ Μουσείου Μπενάκη (λεπτομέρεια).

Φορεσιές Μετσόβου και Βωβούσας (άντικρυ). Η ένδυματολόγος κ. Ιωάννα Παπαντωνίου στό Βιβλίο της Έλληνικές Φορεσιές, διου δημοσιεύεται ξγχρωμη ή είκόνα, γράφει:

«Τό κυριώτερο τμῆμα τῶν δύο αὐτῶν ένδυμασιῶν, ἀπό τό Μέτσοβο και τή Βωβούσα, είναι ή μαύρη δίμητα ποὺ μοιάζει πολὺ μὲ μαύρη φουστανέλλα. Είναι ένα είδος κοντοῦ παλτοῦ μὲ πολλές πιέτες. Ή κάθε πιέτα είναι κομμένη χωριστά, δηως στις φουστανέλλες, γι' αὐτὸ λέγεται και δίμητα μὲ τις λόξες η τὰ λαγκιόλια. Ο μπούστος της όνομάζεται πανωκόρμι. Μιά καλή δίμητα έχει σαράντα λαγκιόλια και ή πιὸ φτηνή έως είκοσι. Στό Μέτσοβο, ἀκόμα και σήμερα, οι γέροι ἀλλά και πολλοὶ νεώτεροι φοροῦν τήν ένδυμασία αὐτή. Οι φορεσιές τοῦ Μετσόβου και τής Βωβούσας είναι ίδιες, ἀλλά διαφέρουν στό χρῶμα. Τά Μετσοβίτικα ροῦχα είναι όλόμαυρα μὲ λευκές κάλτσες, ένω τά Βωβουσιώτικα έχουν λευκό πουκάμισο, βελούδινο γιλέκο σε χρῶμα βυσσινί, λαδί ή μπλέ και μαύρα τουζουλούκια, ένα είδος ψηλής γκέττας. Τό ζωάρι στό Μέτσοβο είναι μαύρο και στή Βωβούσα μπλέ. Η φορεσιά τοῦ Μετσόβου ήταν παλαιότερα λευκή. Ακόμα και σήμερα ύπαρχουν ραφτάδες που κατασκευάζουν τίς φορεσιές αὐτές».

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ο ΣΚΑΡΟΣ

Τί νάναι ή λαμπερή φωτιά μέσ' στὸ βούνο τὸ πέρα
ποὺ πότε πότε ἀνάβεται καὶ πότε πότε σβυέται;
—Αἰτὴν τὴν ὥρα οἱ πιστικοὶ τὰ πρόβατα σκαρίζουν.
Βόσκουν αὐτὰ μὲ τὴ δροσιά καὶ μὲ τὸ χρόνο τῆς νύχτας
σὲ γούπατον, σὲ λαγκαδιά καὶ σ' ὅχτονς ἀπλωμένα.
Γλυκός γλυκός ἀντίλαλος χύνεται ἀπ' τὰ κονδούνια,
κάποτε δὲ νυχτοκόρακας, κάποτε ἀγρέμι σκούζει,
κάποτε σκύλου βάθυσμα βαθιά βαθιά γροικιέται
μέσ' στὴ μανφίλα τὴν πικνή. Κι ἀπὸ τές στάνες γύρα
οἱ πιστικοὶ σινάζονται, κλαριά ἀπὸ κέδρους,
σταίνουν τετράφηλην φωτιά, στρώνονται ἀράδα ἀράδα,
καὶ μέσ' στὴν πίρα τῆς φωτιᾶς, στὴ μυρουδιά τοῦ κέδρου,
καθένας λέει τὰ λόγια τοι. Κι ἄλλος γιὰ ἀγάπες λέει,
καὶ μολογάει πῶς ἀγαπάει ἀπὸ καιρὸν μιὰ κόρην,
ὅποι τοῦ κάνει τὸ βαρὺ κι αὐτὸς ἀπ' τὸν καῦμό τοι
νὰ τῆς μιλήσῃ δὲν τρομᾶ, νὰ τὴν τηράῃ λιγάνει.

”Αλλος μιλάει γιὰ τὸ φῖλο καὶ λέει πόσο γλυκό εἰναι
καὶ μολογάει πῶς τ' ἄρπαξε τὸ πρῶτο ἀπὸ μιὰ χήρα
πᾶσκιψε γιὰ νὰ πιῇ νερὸ μέσ' στῆς Ωριᾶς τὴ Βρύσι
καὶ τώρα τὴν καλόμαθε καὶ μὲ καλὸ τὸ παίρνει.

”Αλλος γιὰ κούρσες μολογάει, γιὰ κλέφτες, γιὰ πρωτάτα,
γιὰ ἀρματωσιές, γιὰ σκοτωμούς, καὶ κάποιν κάποιν ἀπλώνει
κι ἀναγυρίζει τὴ φωτιά καὶ παίρνει ἔνα τραγούδι,
τραγούδι τοῦ παλιοῦ καιροῦ, τοῦ Πάλλα τὸ τραγούδι.

”Αλλος γιὰ τὸ κυνήγι λέει στῆς νύχτας τὸ καρτέρι,
σίντα ξεβγαίνει τὸ καπρί, τ' ἀρκούδι, τὸ πλατόνι.

”Αλλος πιξάρι πελεκάει καὶ ζωγραφίζει ἀγκλίτσαν,
ἄλλος γαλαροκούδοντα περνάει στὰ κόθρα μέσα.

”Αλλος ἀδράχτι σφοντιλάει καὶ κλώθει τ' ἀρνοπόκι,
ἄλλος καικόποντο κεντάει, ἄλλος καρδάραν δένει.

”Αλλος γιὰ τράστον, γιὰ ἀραγὸ μαδάει προβιάν καινούργια
ἄλλος ξανοίγει τὴ φωτιά, τραβάει ὀλίγα θράκια
καὶ ψένει ἀπὸ ἡμερόδεντρον βαλάνια καὶ μοιράζει.

”Αλλος θυμάται τοὺς χοροὺς, ἄλλος ἀγάλια ἀγάλια
μὲ τὴν βραχνὴ τζαμάρα τοι τὸ «λάγιο ἀρνὶ» μαθαίνει,
ἄλλος τὸν ὅμορφο βοσκὸ καὶ τὴ βασιλοπούλα
θυμάται τοῦ παραμιθιοῦ ποὺ τούλεγε ἡ βαβά τοι
κι ἀρχίζει καὶ τὸ μολογάει καὶ οἱ γύρα τὸν ἀκοῦνε.

Κι ἔνας, ἀπ' ὅλονς πλιὸ τρανὸς καὶ ἀπ' ὅλονς λογισμένος,
ποὺ γέρνει ἀπάνου στὸ ραβδί, στερνὸς ἀπ' ὅλονς λέγει
γιὰ τὴν τσοπάνικη ζωή, κι δλο τοὺς ὅρμηνει
γιὰ τὴ βοσκή, γιὰ τ' ἀρμεγμα, γιὰ τῆς ἐρμιᾶς τ' ἀγρέμι
γιὰ τὸ μαντρί, γιὰ σάλαγον, γιὰ στάλισμα, γιὰ σκάρον,
γιὰ γέννον καὶ γιὰ βύζαμα καὶ γιὰ τὸν ἔρμον κοῦρο.

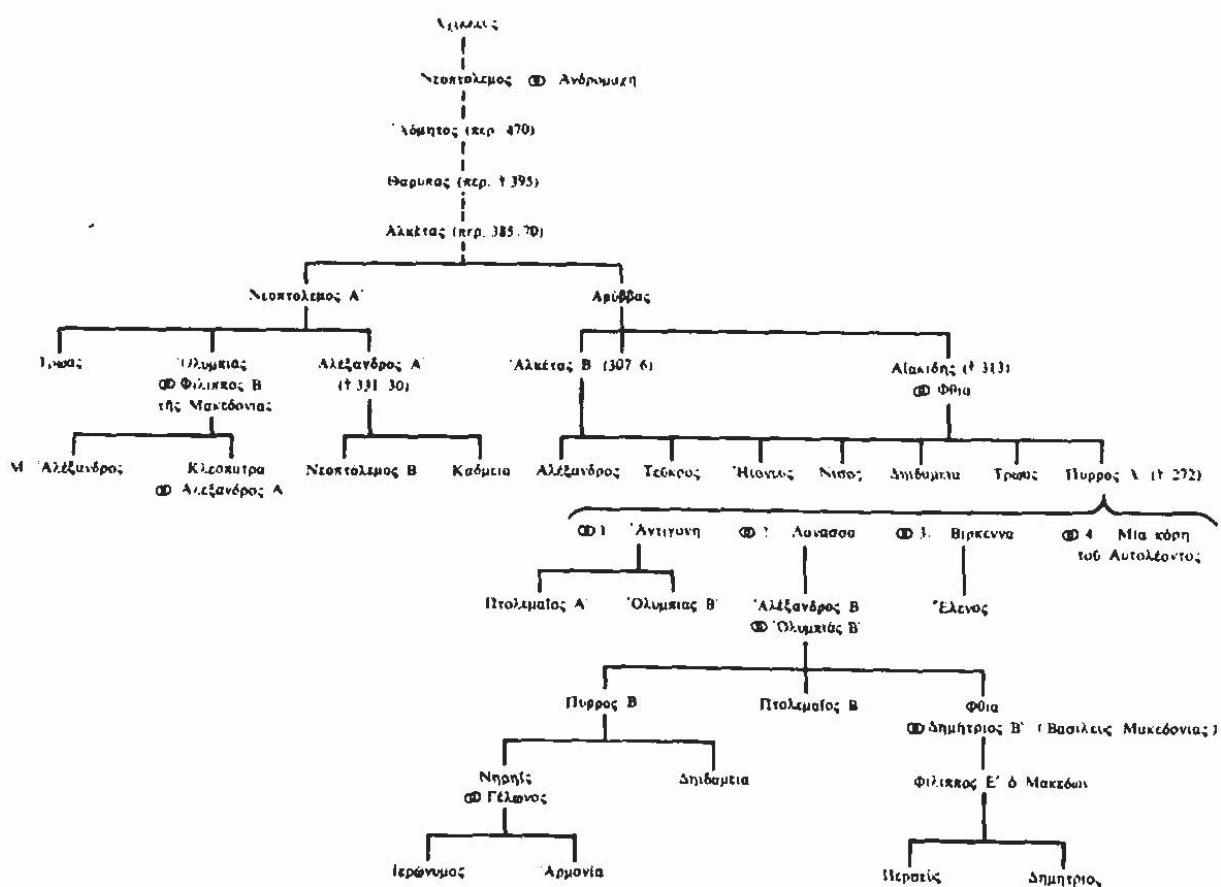
K. KΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

ΤΟ ΣΥΓΓΕΝΟΛΟΓΙ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Αδέλφια ήταν ό πάππος του Πύρρου Ἀρύβρως και τοῦ Ἀλεξανδρου δ πάππος (ἀπό τὴ μάννα του Ὀλυμπιάδα) Νεοπτόλεμος Α'. Παιδιά του βασιλέως τῆς Ἡπείρου Ἀλκέτα, ποὺ βασίλευσε περὶ τὸ 380 π.Χ. Πρώτα ξαδέλφια ή Ὀλυμπιάδα μὲ τὸν πατέρα του Πύρρου Αἰακίδη, ποὺ πέθανε τὸ 313 π.Χ. Μεγαλύτερος δ Ἀλέξανδρος ὑπέταξε τὴν Ἀνατολή. Νεώτερος δ Πύρρος ἀπειλησε τὴν Ρώμη. Καὶ τῶν δυὸς ἦταν ἡ διχόνοια στὴν Ἑλλάδα.

ΟΙΚΟΣ ΜΟΛΟΣΣΩΝ

Άνω: Πορτραίτο του Πύρρου στὸ Μουσεῖο τῆς Νεαπόλεως. Άντικρυ: Μετάλλια μὲ τὶς εἰκόνες τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ τοῦ Φιλίππου (ἄνω), τοῦ Ἀλεξάνδρου (κάτω). Λίγα ἔθνη ἔχουν τὸ προνόμιο νὰ διατηροῦν εἰκόνες τῶν προγόνων τους, ὥπως οἱ Ἑλλήνες, ἀπὸ δύο καὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια!

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ

Συγκινητική ήταν ή ύποδοχή, που είχε τὸ περιοδικό μας ἀπὸ Ἡπειρώτες στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἑξωτερικό, καθὼς καὶ ἀπὸ φίλους τῆς Ἡπείρου.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δώσουμε ὅλες τὶς ἐπιστολὲς καὶ νὰ μεταφέρουμε ἐδῶ τηλεφωνικὰ καὶ προφορικὰ σχόλια ἐπαινετικὰ ἔως καὶ ἐνθουσιώδη. Περιορίζομαστε στὴν καταχώριση ἐπιστολῶν ἀντιπροσωπευτικῶν ἀπὸ διάφορα μέρη ὅπου ζοῦν Ἡπειρώτες καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα, ἀφοῦ καταχωρίσαμε στὶς πρῶτες σελίδες τοῦ τεύχους τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνου Τσάτσου, ὁ ὅποιος μὲ τὴν τιμὴν ποὺ μᾶς ἔκαμε τιμᾶ καὶ τὴν Ἡπειρωτικὴν καταγωγὴν του, τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ μας Ἀγαμέμνονος Γκράτζιου ἀπὸ τὸν Ἐλαφότοπο τοῦ Ζαγοριοῦ καὶ τοῦ κ. Κώστα Φρόντζου, Προέδρου τῆς Ἐταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν καὶ ἐκλεγμένου Δημάρχου Ἰωαννίνων.

Ο διδότιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Πέτρος Κόκκορος μᾶς γράφει ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα:

...Μὲ ξεχωριστὴ χαρὰ δέχτηκα τὸ *Io* τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐστίας Θεσσαλονίκης»... Συγχαρητήρια θερμὰ γιὰ τὴν ἔμπνευσίν σας νὰ παρουσιάσετε τὴν ἴδιαιτέραν μας πατρίδα στὸν πνευματικὸ χῶρο τῆς Θεσσαλονίκης καὶ εὐρύτερα, μὲ τέτοιο εὐγενικὸ ἔκεινημα. Εὔχομαι καθ' ὅλα ἐπιτυχῆ τὴν συνέχειαν.

Μὲ πολλὴν ἐκτίμησιν καὶ φιλίαν
Π. Κόκκορος

Ο Πρόεδρος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κ. Γεώργιος Ν. Βέλτσος, βορειοηπειρώτης τὴν καταγωγὴν, γράφει μεταξὺ ἄλλων:

...Παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας μου διὰ τὸ πρῶτον τεῦχος «Ἡπειρος», τὸ ὅποιο εὐηρεστήθητε νὰ ἀποστείλητε εἰς ἐμέ, τοῦ ὅποιον τὰ αἰσθήματα ἀναγόμενα εἰς παλαιοτάτους χρόνους παραμένουν πάντοτε ζωηρὰ καὶ ἀναλλοίωτα...

Καλὴν πρόσοδον εἰς τὸ περιοδικὸν καὶ διατελῶ, ὡς πάντοτε, μετὰ τιμῆς καὶ ἀγάπης πολλῆς.

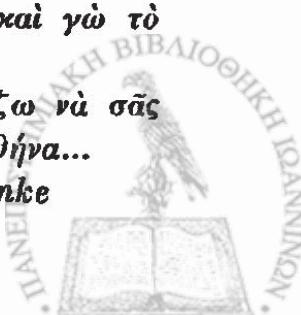
Γ. Ν. Βέλτσος

Ο καθηγητὴς τοῦ γερμανικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σάιρ κ. Peter Franke, μελετητὴς καὶ φίλος τῆς Ἡπείρου, γράφει (καὶ μεταφράζουμε):

Μὲ μεγάλη χαρὰ πῆρα τὸ *Io* τεῦχος τοῦ νέου περιοδικοῦ «Ἡπειρος». Σᾶς εὐχαριστῶ γι' αὐτὸ ἀπὸ καρδιᾶς. Χαιρομαι πολύ, που ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἐστία Θεσσαλονίκης» δημοσιεύει ἔνα τόσο ὡραῖο περιοδικό. Ἰσως μπορῶ καὶ γὰρ τὸ χειμώνα νὰ σᾶς στείλω κάτι γιὰ δημοσίευση.

Τὴν ἐρχόμενη Ἀριτέη θὰ είμαι πάλι στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἐλπίζω νὰ σᾶς ἴδω. Τὸ χειμώνα 1979/80 τελειώνω ἔνα βιβλίο γιὰ τὸν Πύρρο στὴν Ἀθήνα...

Peter Franke

ΤΟ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ» και δ. κ. 'Αθανάσιος Γκογκώνης

Σαρανταπέντε χρόνια συμπληρώνει τὸ «'Ηπειρωτικὸν Μέλλον» ἀπὸ τὴν πρώτη ἔκδοσή του στὶς 6 Ὁκτωβρίου 1934. Στὰ 45 χρόνια τῆς ζωῆς του ὑπῆρξε τὸ κατ' ἔξοχὴν ἔντυπο τοῦ 'Ηπειρωτισμοῦ τῆς διασπορᾶς κυρίως. Πιάνει τὸν παλμὸ τῆς 'Ελληνικῆς καὶ τῆς Βορείου 'Ηπείρου καὶ τὸν μεταφέρει στὶς πέντε 'Ηπείρους. Γι' αὐτὸν ἡταν πράξη δικαιοσύνης κάτι σάν ἀπόδοση ὁφειλόμενης εὐγνωμοσύνης ἡ τιμητικὴ ἔκδήλωση ποὺ δργάνωσε στὴν Ἀθήνα ὁ 'Ηπειρωτικὸς Σύλλογος «Πύρρος», ξαν Βορειοηπειρωτικὸ Σωματεῖο στὴ Νέα 'Υόρκη μὲ δράση μισοῦ αἰώνα κι αὐτό.

Διὰ τοῦ Προέδρου του κ. Χρήστου Μικέλη ὁ «Πύρρος» στὸ πρόσωπο τοῦ κ. 'Αθανασίου Γκογκώνη ἐτίμησε τὴν 45/χρονη μαχητικὴ παρουσία τοῦ «'Ηπειρωτικοῦ Μέλλοντος» καὶ τῶν συνεργατῶν του. 'Ο κ. Μικέλης στὰ Γραφεῖα τῆς 'Ενώσεως 'Επαρχίας Δελβίνου ἐπέδωκε στὸν κ. Γκογκώνη ἀναμνηστικὴ πλακέττα τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης.

Συγχαίρουμε καὶ τὸν τιμηθέντα καὶ τοὺς τιμήσαντας, οἱ δποῖοι μὲ τὴν ἔκδήλωση αὐτὴ ἐτίμησαν καὶ τὸν ἀμείωτο 'Ηπειρωτισμό τους.

Συγχαίρουμε ἐπίσης τὴν κ. Λέλα Γκογκώνη-'Αμπατζῆ ποὺ συνεχίζει μὲ ἐπιτυχία τὴν ἔκδοση μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἀληθινὰ «μοναδικοῦ» συνεργάτη ἐπὶ 40 χρόνια κ. Κώστα Μιχαηλίδη.

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ

Μηνιαίο βγαίνει «Τὸ Ζαγόρι μας» στὰ Γιάννενα καὶ μᾶς στέλλεται ἀνελλιπῶς δπως καὶ ἄλλα ἔντυπα 'Ηπειρωτικά γιὰ τὰ δποῖα ἐπιφυλασσόμεθα νὰ γράψουμε ἐν καιρῷ. 'Ιδιαίτερα στὸ ΖΑΓΟΡΙ μας χαιρόμαστε τὶς λογοτεχνικὲς στῆλες, νοσταλγικὲς κατὰ κανόνα, γιὰ τοὺς τόπους μας ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ χαροῦμε καὶ γιὰ τὰ χρόνια ποὺ πέρασαν. 'Αρέσουν καὶ τὰ νέα ποὺ μᾶς φέρνει τὸ ΖΑΓΟΡΙ. Γιὰ τὰ πανηγύρια μας π.χ. 'Αλλὰ τὸ πανηγύρι τῆς Παναγίας στὸ Βίκο (τὸ χωριό) γίνεται στὶς πηγὲς τοῦ Βοϊδομάτη ὅχι «στὶς πηγὲς τοῦ 'Αώου» (φύλλο 6, σελ. 8).

Περιμένομε λοιπὸν μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἔχουμε κάτι γιὰ τὸ περιοδικό μας ἀπὸ τὸν καθηγητὴ κ. P. Franke, ἐλπίζουμε νὰ ἴδοῦμε τὸν ἕιδος αὐτὴν τὴν "Ανοιξη ἐδῶ καὶ νὰ χαροῦμε τὸ βιβλίο γιὰ τὸν Πύρρο σύντομα.

'Απὸ τὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων εἶχαμε πολλὰ καὶ καλὰ λόγια, ἐνθαρρύνσεις καὶ εὐχές. Περιοριζόμαστε ν' ἀπαντήσουμε μόνον σὲ δσους δὲν εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀνταποδώσουμε τὴν ἴδια στιγμή, προφορικὰ ἢ ἀπὸ τηλεφώνου, τὶς εὐχαριστίες μας: στὸν καθηγητὴ καὶ τ. Πρύτανι τοῦ 'Ηπειρωτικοῦ Πανεπιστημίου κ. Νικόλαο Γάγγα, στὸν καθηγητὴ καὶ τὴν κ. Πέτρου Μποζώνη, στὸν καθηγητὴ κ. Ζ. Τσιρπανλῆ, στὴν καθηγήτρια κ. Γλυκερία Πρωτοπαπᾶ - Μπουμπουλίδου, στὸν κ. καὶ τὴν κ. Εύριπίδη Κασσέτα, στὴ δίδα 'Ελένη Κιγκα καὶ σὲ δλους δσους παραλείπομε δχι θέλοντας.

'Απὸ τὴν 'Αθήνα μᾶς ἔγραψαν μὲ ἀγάπη γιὰ τὴν "Ηπειρο καὶ τοὺς 'Ηπειρωτες τῆς Θεσσαλονίκης πολλοί, μεταξὺ τῶν δποίων ὁ διαπρεπὴς 'Ηπειρώτης κ. 'Αθανάσιος Σουρᾶς καὶ ὁ ἔξαιρετος ἐκπαιδευτικὸς κ. Πελοπίδας Οἰκονομίδης. Συγχαίρουν γιὰ τὴν πρωτοβουλία τῆς ἐκδόσεως καὶ ἐπαινοῦν τὸ περιεχόμενο καὶ τὴν ἐμφάνιση. 'Ο καθηγητὴς τῆς 'Ανωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν κ. Γιάννης Κολέφας γράφει μεταξὺ ἄλλων:

«Μὲ μεγάλη μον χαρὰ πῆρα τὴν περιοδικὴ ἔκδοση τῆς «'Ηπειρωτικῆς 'Εστίας Θεσσαλονίκης» καὶ μὲ συγκίνηση μεγάλη σὰν ἀνθρωπος καὶ σὰν 'Ηπειρώτης διεπίστωσα δτι ὑπάρχοντι ἀκόμη ἀνθρωποι νὰ ἐνδιαφέρονται γι' αὐτὸν τὸν τόπο, ποὺ λέγεται "Ηπειρος. Σᾶς συγχαίρω!

Στὴ μεγάλη σας αὐτὴ προσπάθεια, κοντὰ στὰ χειροκροτήματα τῶν ἄλλων, προσθέτω καὶ γὼ τὸν δικό μον μεγάλο θαυμασμὸ καὶ ἐκτίμηση...

Μὲ πολλοὺς πατριωτικοὺς χαιρετισμοὺς
Γιάννης Κολέφας

'Ιδιαίτερα συγκινητικὲς εἰναι ἐπιστολὲς μὴ 'Ηπειρωτῶν, ποὺ ὑπηρέτησαν στὴν "Ηπειρο καὶ τὴν ἀγάπησαν σὰν νὰ εἰναι πατρίδα τους. Μᾶς γράφει ὁ κ. Μάνθος Χρυσοφάκης, κρητικὸς ὁ ἕιδος, ποὺ ὑπηρέτησε στὴν "Ηπειρο κατὰ τὰ κρίσιμα χρόνια 1939-1941, ως Προϊστάμενος Ταχυδρομικῶν Γραφείων:

"Ελαβα τὸ περιοδικὸ τῆς 'Ηπειρωτικῆς 'Εστίας καὶ εὐχαριστῶ θεομά. Κάθε τι ποὺ ἀφορᾶ τὴν "Ηπειρο μὲ συγκινεῖ βαθειά. Τὰ δνὸ χρόνια ποὺ ὑπηρέτησα στὴν "Ηπειρο ἦταν τὰ πιὸ δμορφα χρόνια τῆς ζωῆς μον, παρὰ τὸ δτι εἰχαν ἀρχίσει νὰ φαίνωνται στὸν δρίζοντα τὰ πρῶτα ούννεφα τῆς ἐπερχόμενης λαίλαπας...

Συγχαίρω...τοὺς ἐκλεκτοὺς 'Ηπειρωτες τῆς Θεσσαλονίκης γιὰ τὴν τόσο ἐνδιαφέρουνσα καὶ καλοτυπωμένη ἔκδοση. 'Ο ἀνθρωπος, δπον καὶ ἀν βρίσκεται πρέπει νὰ φροντίζει νὰ εἰναι οὲ συνεχῆ ἐπαφὴ μὲ τὶς ρίζες του, νὰναι δεμένος γερὰ μὲ τὸν τόπο του καὶ μὲ τὴν πολιτιστικὴ του κληρονομιά...

Μάνθος Χρυσοφάκης

Οἱ γείτονες τῆς 'Ηπείρου χάρηκαν τὸ περιοδικό μας ἐπίσης. Χαρακτηριστικὴ εἰναι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Δημάρχου 'Αγρινίου κ. Στέλιου Τσιτσιμελῆ, ὁ δ-

ποῖος, ώς Πρόεδρος τῆς Παπαστρατείου Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης 'Αγρινίου μᾶς γράφει:

Μὲ μεγάλη μας χαρὰ ἐλάβαμε τὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «*Ηπειρος*» καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴν καλή σας διάθεση καὶ τὴν ἐπιθυμία νὰ συμβάλετε στὴν πνευματικὴν πρόσοδο τοῦ τόπου μας.

Αφήσαμε τελευταίους τοὺς ἀποδήμους. Τὰ γράμματά τους φέρνουν δάκρυα στὰ μάτια. Καὶ μόνον γι' αὐτούς, ἀλήθεια, ἄξιζε νὰ βγῇ τὸ περιοδικό μας, ἡ «*Ηπειρος*». Ἀντὶ ἀποσπασμάτων, παραθέτουμε διόκληρο ἔνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ γράμματα, ποὺ μᾶς ἥλθαν ἀπὸ τὴν ξενητειά. Τὸ γράφει ὁ κ. Κωνσταντίνος Σάββας. Δὲν ἔχει σημασία ποιὸς εἶναι. Εἶναι ἔνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς δασκάλους μας, ποὺ ἀγωνίζονται γιὰ νὰ μείνουν 'Ελληνόπουλα τὰ παιδιὰ τῶν 'Ελλήνων στὴ Γερμανία.

Oberbruch 15-5-78

Ἄξιότιμε κύριε Πέτσα,

·Πῆρα πρὸ ἡμερῶν τὸ περιοδικὸ «*ΗΠΕΙΡΟΣ*» ποὺ ἐκδίδει ἡ 'Ηπειρωτικὴ Εστία Θεσσαλονίκης.

Βλέποντας μόνο τὸν τίτλο «*ΗΠΕΙΡΟΣ*» ἡ σκέψη μον πέταξε μερικὲς χιλιάδες χιλιόμετρα πάνω ἀπὸ βουνά, πεδιάδες, ποτάμια, φαράγγια καὶ ἀγκάλιασε τὴν ἀγαπημένη μας ἴδιαίτερη πατρίδα, τὴν θρυλικὴ μας καὶ δοξασμένη "Ηπειρο" τὴ χώρα τῶν γραμμάτων καὶ τῶν Εὔρεγχετῶν.

Δὲν πρέπει νὰ παραλείψω ὅτι διαβάσαμε ὅλο τὸ περιεχόμενο τοῦ περιοδικοῦ σὲ λίγες μόνο ὥρες, τόσον ἔγώ, ὅσοι καὶ ἡ σύζυγός μον καὶ θέλουμε νὰ σᾶς ὅμολογίσουμε τὸν ἐνθουσιασμό μας ἀπὸ τὴν ὅλη τον ἐμφάνιση. Συγχρόνως θέλουμε νὰ ἐκφράσουμε τόσο σὲ σᾶς, ποὺ ὀπωσδίποτε πιστεύουμε θὰ εἰστε ὁ πρωτομάστορας αὐτοῦ τοῦ λαμπροῦ ἔργου, ὅσο καὶ στοὺς ὑπόλοιπον συνεργάτες σας—συμπατριῶτες μας—τὰ θερμά μας συγχαρητήρια μαζὶ μὲ τὶς ἐγκάρδιες εὐχές μας γιὰ μιὰ καλὴ ἐπιτυχία.

Ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ μὲ μεγάλη μον χαρὰ νὰ γίνω συνδρομητὴς τῆς «*ΗΠΕΙΡΟΥ*» ἀποστέλλω στὴ Δ/νση τῆς 'Ηπειρωτικῆς Εστίας (20) γερμ. μάρκα.

Μὲ βαθύτατη ἐκτίμηση

Κων. Σάββας

Διδ/λος

Δὲν χρειάζεται ἄλλο σχόλιο αὐτὸ τὸ γράμμα.

ἡ «*Ηπειρος*»

Υ.Γ. 'Ο καθηγητὴς κ. Φ. Πέτσας αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωση νὰ εὐχαριστήσῃ δλους ὅσοι μιλούν στὰ γράμματὰ τους γιὰ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ περιοδικοῦ. Λυπεῖται ποὺ δὲν μπορεῖ ν' ὑπαντήσῃ σὲ δλους μὲ προσωπικὴ ἐπιστολὴ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΖΩΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

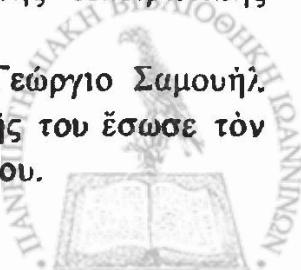
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

- Τήν 21η Σεπτεμβρίου δργάνωσε συγκέντρωση μὲ σκοπό τὴ γνωριμία μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Νεολαίας καὶ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἔστιας, ἡ ὁποία εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία.
- Τήν 31η Σεπτεμβρίου μέση τῆς Νεολαίας μας ἐπισκέφθηκαν στὸ ζενοδοχεῖο «Νεφέλη» τήν ἀποστολὴν τῆς ποδοσφαιρικῆς ὁμάδας ΠΑΣ Γιάννενα καὶ συμπαραστάθηκαν στοὺς ποδοσφαιριστάς της κατὰ τὸν ὄγώνα τους μὲ ὁμάδα τῆς πόλεως μας.

Όμιλος τοῦ Τμήματος Νεολαίας τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἔστιας Θεσσαλονίκης μὲ τὸν Ἐρυθρὸν κ. Βασίλειο Γνέζιη

- Ἡ Νεολαία μας, μὲ ἀνακοινώσεις στὶς ἑφημερίδες καὶ στὶς διάφορες Σχολές, κάλεσε τοὺς νεοεισαγόντες Ἡπειρῶτες φοιτητές τῆς Θεσσαλονίκης, γιὰ νύ τοὺς διευκολύνη σὲ διάφορα προβλήματα ποὺ θὰ τοὺς ἀπυσχολήσουν μὲ τὸν ἔρχομό τους στὴ Θεσσαλονίκη.
- Τήν 28η Ὁκτωβρίου τὸ τμῆμα παρέλασεως τῆς Νεολαίας τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἔστιας ἐλαύνει μέρος στὴν παρέλαση μὲ ἐπιτυχία.
- Ἡ Νεολαία μὲ τὴν ἐγράφημά της συνεχύρη τὸν μαθητὴ Γεώργιο Σαμουήλ στὴν Ἅγιον Μενέντιον. Ὁ μαθητὴς Σαμουήλ μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς του ἔσωσε τὸν μικρὸν Χρῆστο Τάτση ἀπὸ πυρκαϊά ποὺ ξέσπασε στὸ σπίτι του.

— 'Η Νεολαία ἀποφάσισε καὶ πραγματοποιεῖ τὴν ἔκδοση πολυτελοῦς 'Ημερολογίου. 'Η Ἐπιτροπὴ διάλεξε γιὰ θέμα τὴν Παρηγορήτισσα τῆς Ἀρτας.

— 'Ανάμεσα στὶς ἄλλες δραστηριότητες ἡ Νεολαία ἀποφάσισε τὴ διοργάνωση ἐκδρομῶν. Πρωταρχικὸς σκοπὸς θὰ εἶναι ἡ ἐπίσκεψη σὲ πόλεις ποὺ ὑπάρχουν Ἡπειρώτες καὶ ἡ σύσφιγξ τῶν σχέσεων μεταξύ τους. 'Η πρώτη ἐκδρομὴ ἔγινε στὴν Κατερίνη, Λάρισσα καὶ Ἀμπελάκια. Οἱ τοπικοὶ Σύλλογοι στὴν Κατερίνη καὶ στὴ Λάρισσα ἐπιφύλαξαν ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴ. Στὶς βιβλιοθῆκες τῶν Συλλόγων αὐτῶν ἡ Νεολαία μας πρόσφερε βιβλία κατὰ τὴν ἐπίσκεψη στὰ Γραφεῖα τους. Στὴ Λάρισσα οἱ νέοι μας ἐπισκέφθηκαν τὸ συνοικισμὸ τῶν Ἡπειρωτῶν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴ στὴν Κατερίνη δὲ ἐκεῖ Σύλλογος δεξιώθηκε τὴ Νεολαία μας. 'Εισι ἔκλεισε δὲ κύκλος τῆς πρώτης ἐκδρομῆς, ποὺ στέφθηκε ἀπὸ πλήρη ἐπιτυχία.

— Στὴν προσπάθεια καλύτερης δργανώσεως τῆς Νεολαίας τὰ μέλη τῆς σχημάτισαν τὶς ἔξι τοῦ 'Ἐπιτροπές:

Α'. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Μουλᾶ Ἀναστασία	Τοτοκώτσης Βασίλειος
Καραηλία Μαίρη	Κάτσης Κωνσταντίνος
Μάντη Θάλεια	Κύρκος Ἀναστάσιος

Β'. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΚΔΡΟΜΩΝ

Τοτοκώτση Νανὰ	Ζήκας Παναγιώτης
Μαστορίδου Λίτσα	

Γ'. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΧΟΡΕΥΤΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

Βαλαούρη Λένα	Μούλᾶ Μαρίνα
Κιόση Κατερίνα	Παππᾶ Άννα
Φίνος Θεόδωρος	

Δ'. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ - ΜΟΡΦΩΤΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

Καραγιάννη Άννα	Φερεντίνος Ἰωάννης
Μακρῆ Σούλα	'Αναστασιάδης Κωνσταντίνος
Κιόση Πασχαλίνα	Γκιουλέκας Δημήτριος

Συντονιστὴς ὅλων τῶν 'Ἐπιτροπῶν εἶναι δὲ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐστίας 'Εφορος τῆς Νεολαίας κ. Βασίλειος Γκέλης.

ΟΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ

"Οπως κάθε χρόνο, ἡ Ἡπειρωτικὴ Ἐστία Θεσσαλονίκης γιόρτασε τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Κορυτσᾶς ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Στρατὸ κατὰ τὸ 1940, μὲ τὶς συνήθεις ἐκδηλώσεις, δηλαδὴ δοξολογία στὴν Ἅγια Σοφία, κατάθεση στεφάνων στὸ Ἡρῷο τοῦ Γ' Σ. Σ. καὶ ὁμιλία στὸ ἐντευκτήριο τῆς Ἐστίας. 'Η ὁμιλήτρια δ. Ἐλένη Βαλαούρη ὑπέτυχε τὸ ιστορικὸ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ζητῆματος καὶ τόνισε δὲ τὴ Βόρειος Ἡπειρος εἶναι Ἑλληνική.

**ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ Α' ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΤΗΣ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ» ΜΕ ΘΕΜΑ «ΗΠΕΙΡΟΣ»**

Η Κριτική 'Επιτροπή του Α' Πανελλήνιου Διαγωνισμού 'Ασπρόμαυρης Φωτογραφίας μὲθέμα τὴν "Ηπειρο, ποὺ δργάνωσε ἡ «'Ηπειρωτική 'Εστία Θεσσαλονίκης», ἀποτελουμένη ἀπὸ τοὺς κ.κ.:

- α) Ιωάννη Καλογήρου, Καθηγ. Πανεπ. Θεσσαλονίκης ως Πρόεδρο, καὶ
β) Γεώργιο Λάββα, Καθηγ. Πολυτεχνικῆς Σχολῆς Πανεπ. Θεσσαλονίκης,
γ) Σωτήρη Ζερβόπουλο, Ζωγράφο,
δ) Γιάννη Κυριακίδη, Φωτορεπόρτερ,
ε) Στέφανο Παρασκευόπουλο, μέλος Ε.Φ.Ε. ως Μέλη,
συνεδρίασε στὰ Γραφεῖα τῆς 'Ηπειρωτικῆς 'Εστίας Θεσσαλονίκης, ὁδὸς Στρατηγοῦ Καλλάρη, ἀριθμ. 2, καὶ ἀπένειμε τὰ κατωτέρω βραβεῖα καὶ ἐπαίνους:
1ο Βραβεῖο Δραχ. 5.000 - Χριστόδουλος Εύτυχιάδης, Ιωάννινα, μὲ τίτλο «Καβρουμᾶς στὸ γάμο».
2ο Βραβεῖο Δραχ. 4.000 - Τένης Παναγιωτίδης, Ιωάννινα, μὲ τίτλο «Γεφύρι τριτοξο (καλογερικό)».
3ο Βραβεῖο Δραχ. 3.000 - Γιάννης Σαρατζίδης, Θεσσαλονίκη, μὲ τίτλο «Περιμένοντας».

- A' "Επαινος - Φωτ. Μηχανή «Polaroid» ἀξίας 2.500 Δραχ. Δῶρο Καταστημάτων «Κούνιο» - Ιάσων 'Αποστολίδης, 'Αθῆναι, «Πρωΐνό στὰ Γιάννενα».
B' "Επαινος - Φωτ. Μηχανή «Pocket» ἀξίας 1.000 Δραχ. Δῶρο Καταστήματος «Dan Zour» - Εὐάγγελος Τσάκος, 'Ελευσίνα, μὲ τίτλο «Ο Σμόλικας».
Γ' "Επαινος - Φωτ. Τρίποδας ἀξίας 800 Δραχ. Δῶρο Καταστήματος «Φωτολυκίδη» - Γιάννης Λογιωτατίδης, 'Ελευσίνα, μὲ τίτλο «Παράδοση».

- "Επαινος - Γεώργιος Εύτυχιάδης, Ιωάννινα, μὲ τίτλο «Χιονισμένο Δίλοφο».
"Επαινος - 'Απόστολος Βερτόδουλος, Ιωάννινα, μὲ τίτλο «Μέτσοβο».
"Επαινος - Χρήστος 'Εξάρχου, Θεσσαλονίκη, μὲ τίτλο «'Επεξεργασία μαλλιῶν».
"Επαινος - Φώτης Καζάζης, 'Αθῆναι, μὲ τίτλο «'Αῶος».

'Αποφασίζει ἐπίσης νὰ ἀναρτηθοῦν γιὰ τὴν "Έκθεση 108 ἀπὸ τὶς 125 φωτογραφίες ποὺ ὑποβλήθηκαν, ἔργα τῶν φωτογράφων:

1) Γιάννη Λογιωτατίδη	5	7) Γεωργίου Τσεκούρα	3
2) Έλένης Βαλαούρη	4	8 'Αντωνίου Νικόπουλου	1
3) Λένας Παπαμάνου	4	9 Λαζάρου Λιόγκα	4
4) Γεωργίου Ζιώγα	4	10 Νικολάου Γκογκώνη	5
5) Βασιλείου Μαυρίδη	3	11) Τόλη Σακελλαρίου	5
6) Χρήστου 'Εξάρχου	4	12) Ειρήνης Ζήνα	5

Τὸ ραφικάζων, φωτογραφία ἀπὸ τὸν Ἐκθετη.

13) Χρήστου Ντούρτα	4	21) Ἰάσονυ Ἀποστολίδη	5
14) Γιάννη Σαρατζίδη	5	22) Φώτη Καζάζη	5
15) Βασίλη Τσολάκη	2	23) Ἀποστόλου Βερτόδουλου	5
16) Εὐαγγέλου Τσάκου	4	24) Θωμᾶς Παναγιωτίδη	5
17) Θεοδώρου Μαγδογιάννη	2	25) Τένη Παναγιωτίδη	5
18) Εὐαγγέλου Τίλλη	3	26) Γεωργίου Εύτυχιάδη	4
19) Ἀγγέλου Καλογερίδη	4	27) Χριστοδούλου Εύτυχιάδη	5
20) Εύθυμιου Κίτση	3		

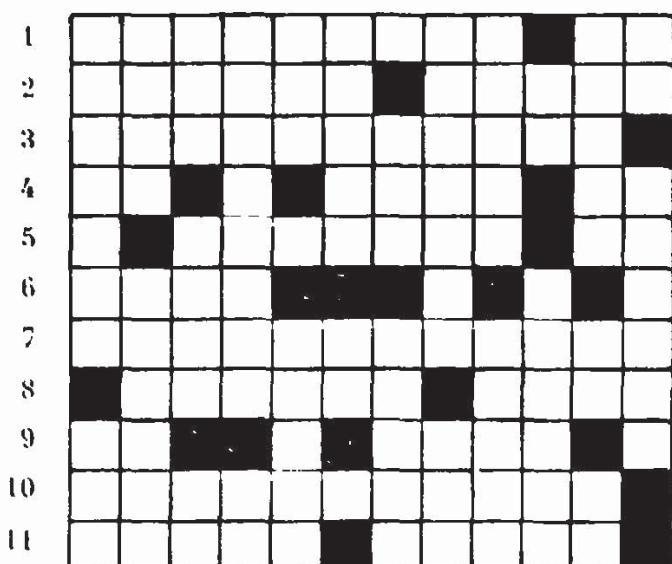
Δέχεται, τέλος, νὰ ἀναρτηθοῦν οἱ 23 φωτογραφίες ποὺ ὑποβλήθηκαν ἐκτὸς συναγωνισμοῦ ἀπὸ τοὺς φωτογράφους, ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο γιὰ τὴν "Εκθεση":

1) Νικολάου Γκογκώνη	8	3) Γεωργίου Τσόλη	3
2) "Αγγελου Καλογερίδη	10	4) Χριστοδούλου Εὐτυχιάδη	2

Σημειώνεται ὅτι ἀπουσίασαν λόγῳ κωλύματος ἀπὸ τὴν Συνεδρία τῆς Κριτικῆς 'Επιτροπῆς καὶ δὲν μετέσχον στὴν ἀπόφαση ὁ καθηγητὴς κ. Φ. Πέτσας καὶ ἡ ζωγράφος κ. Μαριάνα Παπαγιάννη. 'Ο Α' "Επαινος ἀνεκλήθη κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς «'Ηπειρωτικῆς 'Εστίας», ὅταν διε πιστώθῃ ὅτι ἡ φωτογραφία «Πρωΐνδ στὰ Γιάννενα» εἶχε μετάσχει σὲ διαγωνισμὸ τῆς Ε.Φ.Ε., βραβεύθηκε καὶ δημοσιεύθηκε κατ' ἐπανάληψιν, ἐνῶ οἱ ὄροι τοῦ Διαγωνισμοῦ τῆς «'Ηπειρωτικῆς 'Εστίας» κατὰ τὰ συνήθη δὲν ἐπέτρεπαν συμμετοχὴν ἢδη βραβευμένων καὶ δημοσιευμένων φωτογραφιῶν. Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς «'Εστίας» μὲ ἀπόφασή του ἐπήνεσε τὴν δλη συμμετοχὴν τοῦ φωτογράφου κ. "Αγγελου Καλογερίδη.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

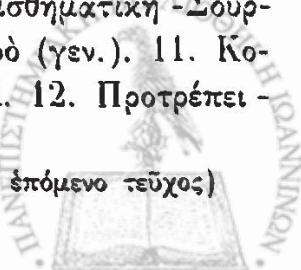
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

(γεν.) - Ψήτο. 10. Ἡθικὸ σφάλμα (γεν.). 11. Πολύτιμα δργανα - 'Αναφορικὸ (αἰτ. πληθ.).

Καθέτως. 1. Ἡ ὀραιότερη πατρίδα καὶ... τὴν κρατᾶτε στὸ χέρι - Τὸ ποτάμι τοῦ Καϊμπριτζ. 2. Μεγάλη πόρτα - Πλαχιάζομε σ' αὐτό. 3. Παλαιὸ ἔλληνικὸ κόμμα (ἀρχικὰ) - Γυναικεῖο ὄνομα χαιδευτικὸ - Πόλη τοῦ Βελγίου. 4. Ἀνάμνηση ἀπὸ τὰ χωριά μας (ἀντιστρ.) - 'Απόσταση δρόμου μετ' ἐμποδίων. 5. Μὲ γράμματα ὁ ἀριθμὸς 179 - 'Ωρισμένα. 6. 'ΙΩθήσεις - Θεὸς ἀνατολικός. 7. Σ' αὐτὸ καταλήγουν τά ... ὑπερῶν - Παραπόταμος τοῦ Καλαμᾶ (αἰτ. δημ.). 8. Αἰσθηματικὴ - Σουρβιὰ (γεν.). 9. Σωτὴρ - Γεμάτο (δημ.). 10. Δὲν θέλει πολὺ νερὸ (γεν.). 11. Κοσκίνισμα - Συμπλεκτικὸς σύνδεσμος - "Ομοια σύμφωνα χιτλερικά. 12. Προτέρει - Γίγας, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Γαίας (δοτ.).

("Ἡ λύση στὸ ἔπόμενο τεῦχος")

**μέ 100
δραχμές**

ΟΣ ΤΗΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ ΕΛΙΚΟΠΤΕΡΟ

GAMMA

Προσηλυτιστής. Είναι τίμη ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ και έχετε σας διατίθεται ασφάλεια μέ 100 δραχμές και ΕΛΙΚΟΠΤΕΡΟ.

Για παράδειγμα υπάρχει η Ενωτική Πολωνο-Βουλία φέρνει μέσα NEA ΕΠΙΧΟΗ στην πόλη διαδίκτυο μεταφορών.

Η EXPRESS SERVICE μέ την πολυπλεύρη ΕΞΠΑΡΟΥΡΓΗ ΕΛΙΚΟΥΝ ΕΛΙΚΟΠΤΕΡΟΥ για τη πολυπλεύρη ΕΞΠΑΡΟΥΡΓΗ ΣΕΙΡΑ ΣΕΙΡΑΝ ΜΕΛΙΔΗ ΑΙΓΑΙΟΝ (Εθνική Βορειοανατολική οδού) ή Κρατική-μετακαταδρομή για τρόπον, μεραρχίαν αιγαίνων-τερπούτων μεταναστεύοντας (λαπ) είναι ή πράγτη ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ που διασχίζει ΕΛΙΚΟΠΤΕΡΟ και διορίζεται ένα φεύγοντα θέατρο στην Αγρίνια για την πόλη διαδίκτυο μεταφορών.

Έχετε δημιουργήσετε στην ΟΑΙΚΗ ΒΟΧΙΒΕΛΑ μέ ΕΛΙΚΟΠΤΕΡΟ και μ' ένα "στόλο" ελικόπτερων γερανούδων και νησιών συνεργείων -πολιτιστικής άριστης του 24ώρου και σε διαστάσεις σημείωτο της ΕΛΛΑΣΣΑ-Η EXPRESS SERVICE προσφέρεται στους συνδεόμενούς της και ΔΙΠΕΑΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ ιερά τελετήτερα μηχανισμάτων και με τον εξαιρετικούς ουτόπιο AUTONSENSE που χρησιμοποιείται στην ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΗ και στην ΕΛΕΥΧΟ την δερπανόδρυση JUMBO 747 και δινέντι ΓΡΑΦΗ ΔΙΑΤΑΞΗΣ:

Έλατε και σείστε να γνωρίσετε τη ΟΑΙΚΗ ΕΞΠΡΕΣΣ SERVICE με την γνήσια προσφορά μας για την έντονη φορούμενη.

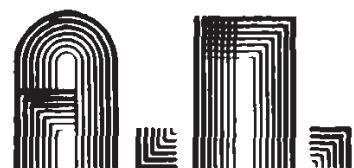
EXPRESS SERVICE ΑΕ "Μέρα νύχτα κοντά σας..."

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ 91 - Γαλατία Μ. ΜΠΟΤΣΑΡΗ, Τηλ. 828.155, 813.501

ΑΡΓ. ΠΙΣΙΩΤΗΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.

“ROEXPORT”

ΑΓ. ΣΟΦΙΑΣ 34
ΤΗΛ
223049 & 223649

αντιπροσωποί^ι
via την Θεσσαλονίκη
των παγκοσμίου φημούς
Γιουγκοσλαβίκων τροχοσπιτών

‘ADRIA’

ΕΙΣΑΓΩΓΑΙ - ΕΞΑΓΩΓΑΙ

δερματινών ειδών και γουναρίκων

MISKO

ΜΑΚΑΡΟΝΙΑ
ΚΟΡΥΦΑΙΑΣ
ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΑΒΑΔΑ ΤΣΙΓΑΡΑ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

ΚΛΕΑΝΘΗΣ
ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ

Επιπλα
παντος
ρυθμου

ΣΚΡΑ 4 - ΤΗΛ. 268596

ζαχαροπλαστειον
«ΠΑΡΙΣΙΝΟΝ»

ΑΦΟΙ Χ.ΧΑΤΖΗ

καθε
γλυκο μας
και σπεσιαλιτε!

ΔΗΜ ΓΟΥΝΑΡΗ 11- τηλ. 261363
πλησιον κινημ. ΗΛΥΣΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΙΩΑΝ.Λ.ΠΡΙΝΤΖΗ

ΜΑΡΚΟΥ ΜΠΟΤΣΑΡΗ 13
τηλ. 822 947

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Σαλονια
παντος
τυπου

ΥΠ.ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΔΡΑΓΟΥΜΗ 20
τηλ. 200 707

ΓΛΥΠΤΙΚΗ ΞΥΛΟΥ-ΓΥΨΟΥ
ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΗ

επιπλοποιια ΓΡΑΜΙΚΗ Α'

ΧΡΗΣΤΟΥ
ΚΟΥΤΣΟΥΜΠΙΝΑ

ΤΣΙΜΙΣΚΗ 105 τηλ 223 520

ΚΟΤΟΠΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Στάύρος

σούβλας * νωπά

ΘΑ ΤΑ ΒΡΗΤΕ ΣΤΑ 4 ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ:

* τσιμισκη II6	τηλ.	239106
* Βασ. γεωργιου 39	»	815845
* πεωφ. στρατου 18	»	837166
* Βασ. ολγας III	»	842537

με την εγγυησην του πτηνοτροφικου
συν/σμου ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

...ειναι τα καλυτερα

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ

ΗΠΕΙΡΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΘΑ ΜΕΙΝΗ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ

ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΓΙΝΗ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΚΑΙ ΓΙ ΑΥΤΟ

ΖΗΤΑΕΙ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ

ΒΟΗΘΗΣΤΕ

ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΜΑΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΑΙ
ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΟΝΙΟΥ ΚΑΙ ΑΔΡΙΑΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

ΚΩΣΤΑΣ ΦΡΟΝΤΖΟΣ
Δήμαρχος Ιωαννίνων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ, ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΕΥΧΕΣ

· Από τὸ πρῶτο τεῦχος μας καθιερώσαμε στὴν τελευταία αὐτὴ σελίδα νὰ διατηπώνουμε τὶς εὐχαριστίες μας πρὸς ὅσους συντελεσαρ στὴν ἐπιτυχία τῆς ἔκδοσεώς μας. Εὐχαριστοῦμε λοιπὸν καὶ τούτη τὴν φορὰ ὅλους ὅσοι μᾶς ἔστειλαν συνεργασία ἢ γράμματα, ἢ, μὲ τὸν ἥρα ἢ ἄλλο τρόπο, ἐνεθάρρυναν καὶ εὐόδωσαν τὴν ἔκδοση καὶ τοῦ δεύτερον τεῦχους. · Ιδιαίτερα τὰ μέλη τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐστίας Θεσσαλονίκης ἀνταποκρίθηκαν μὲ συγκινητικὸ ἐνθουσιασμὸ στὴν προσπάθειά μας.

· Εὐχαριστοῦμε ἐπίσης ὅσους μᾶς ἔστειλαν βιβλία, περιοδικὰ καὶ ἄλλα δημοσιεύματά τους «ἐπ’ ἀνταλλαγῇ», γιὰ ἀνακοίνωση ἢ γιὰ βιβλιοκρισία, ποὺ θὰ περιλάβουμε στὸ προσεχὲς τεῦχος. Καὶ πάλι ἀναγνωρίζουμε τὴν βοήθεια ὅσων μᾶς θήρων φροντιστηρίων τῶν ἐπιχειρήσεων τους καὶ ἔται μᾶς ἐρισχύονταν οἰκογονικά.

· Η Ἡπειρωτικὴ Ἐστία Θεσσαλονίκης συνεχάρη ἡδη τὸν ἐκλεγέντας δημάρχοντας ὅλων τῶν Ἡπειρωτικῶν Δήμων. Προσθέτει καὶ ἡ «Ἡπειρός» ἐδῶ τὰ μέρη της πατρίδης καὶ τὶς εὐχές της, πρὸς ὅλους τὸν νέον δημοτικὸν καὶ κοινοτικὸν προσχορτες καὶ παιανιτέρως στὸν Δήμαρχο τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτεύουσας κ. ΚΩΣΤΑ ΦΡΟΝΤΖΟ. Ο Θεός νὰ τὸν δίνῃ δόναμη νὰ δονλέψουν δικαίως γιὰ τὸ καλὸ τῆς πόλεως καὶ τοῦ χωριοῦ του καὶ δλοι μαζὶ γιὰ τὸ καλὸ τῆς βασανισμένης καὶ περιήφανῆς Ἡπείρου μας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

'Από τή Θεσσαλονίκη	σελ. 65
'Επιστολές τοῦ Προέδρου τῆς Δημοχρατίας καὶ τοῦ 'Αρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ	» 67
'Επιστολή τοῦ Προέδρου τῆς 'Εταιρείας 'Ηπειρωτικῶν Μελετῶν	» 68
Κ. Γκανιάτσος, 'Η λίμνη τῶν Ιωαννίνων	» 69
N. Θ. Χολέβα, Μιὰ δχυρὰ Μονὴ στήν περιοχή Κλειδωνιᾶς Κονίτσης	» 79
Φ. Μ. Πέτσα, Τὸ Μουσεῖο Βρέλλη μὲ τὸ Κρυφὸ Σχολεῖο	» 83
Φ. Π. "Ενα γράμμα ἀπὸ τὴν "Απα 'Ανατολή, 'Η 'Οδύσσεια ἐνδε 'Ηπειρώτου (συνέχεια)	» 89
I. Βηλαρᾶ, 'Η ζωὴ (ποίημα)	» 93
Λ. Α. Τατσιοπούλου, K. E. Γεροστάθης δι μεγάλος φιλικός καὶ εὐεργέτης	» 95
Ε. Βαδίλη, 'Η γεωργοκτηνοτροφικὴ ἀνάπτυξη τῆς 'Ηπείρου καὶ οἱ προοπτικὲς ἔξελ(ξεώς τῆς)	» 99
K. Κρυστάλλη, 'Ο σκάρος (ποίημα)	» 110
Τὸ Περιοδικό μας	» 115
'Από τὴν Ιστορία καὶ τὴ ζωὴ τῆς 'Ηπειρωτικῆς 'Εστίας Θεσσαλονίκης	» 118
'Ηπειρωτικὸ σταυρόλεξο	» 122
Εὔχριστιες, συγχαρητήρια καὶ σύχετοι	» 128

'Επι πλέον σημειώματα καὶ εἰκόνες γιὰ τὰ Λιθαρίτσια (σ. 77), γιὰ τὸ Βίκο καὶ τὸ Πάπιγκο (σ. 78), γιὰ τὸ Μουσεῖο Βρέλλη (σ. 87), γιὰ 'Ελληνικὰ Μνημεῖα στὴ Βόρειο 'Ηπειρο (σ. 94),
γιὰ τὴν Παρηγορήτισσα τῆς "Αρτας (σ. 98), γιὰ 'Ηπειρωτικὰ κεντήματα καὶ φορεσιὲς (σ. 108),
γιὰ τὸ συγγενολόγι τῶν 'Ηπειρωτῶν καὶ τῶν Μακεδόνων —Πύρρος, 'Ολυμπιάδη, Φιλιππος, 'Αλέ-
ξανδρος— (σ. 111), γιὰ ἡπειρωτικὰ ἔντυπα (σελ. 114) κλπ.

